TØRKE I NORSK VANNBISTAND

En gjennomgang av norsk vannrelatert utviklingssamarbeid i perioden 1999–2003

Rapport utarbeidet av
Temagruppe om ferskvann, Forum for utvikling og miljø (ForUM),
bestående av:

FIVAS – Foreningen for internasjonale vann- og skogstudier
Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet (IKFF)
Kirkens Nødhjelp
Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA)
Utviklingsfondet
WWF

April 2005

Forsidefoto:
Tørke i Afrika.
WWF / Svein Erik Hårklau

Forfattere:
Svein Erik Hårklau, WWF
Terje Kronen, Forum for utvikling og miljø
Leif Tore Trædal, FIVAS

Utgitt:
Rapporten ble første gang utgitt i oktober 2004. Rapporten ble trykt på nytt i april 2005 med noen mindre endringer i teksten, og med vedlegg inkludert i rapporten for å gi supplerende informasjon.

HOVEDPUNKTER

Èn av fem mennesker i verden har ikke tilgang på sikkert drikkevann, og to av fem har ikke tilfredsstillende sanitære forhold. FN har satt som mål å halvere andelen mennesker uten tilgang på sikkert drikkevann og tilfredsstillende sanitære forhold innen 2015.

Denne rapporten viser at andelen av det norske bilaterale og multi-bilaterale utviklings-samarbeidet[1] som går til vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning i 1999 bare utgjorde ca tre prosent, og at den lave innsatsen ble halvert fra 1999 til 2003.

Både utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson og tidligere miljøvernminister Børge Brende har markert seg internasjonalt og tatt opp problemene knyttet til vann. Det er derfor oppsiktsvekkende at Norge bidrar mindre på vannsektoren enn gjennomsnittet for OECD-landene.

Utfordringene med å bedre vannforsyningen og de sanitære forholdene er størst i Afrika. Likevel har den norske innsatsen på vannsektoren i Afrika sunket drastisk og var i 2003 nede i 0,6 prosent av den totale bilaterale og multi-bilaterale bistanden i Afrika. Dette er bare en firedel av innsatsen i 1999.

ForUMs temagruppe om ferskvann anbefaler:

- En grundig gjennomgang av norsk utviklingssamarbeid på vannsektoren med rapportering til bistandsforvaltningen og Stortinget.
- En oppsummering av resultater og lærdommer fra utviklingssamarbeidet på vannsektoren med sikte på at innsatsen i større grad skal nå de fattigste og bidra til at kildene til vannet bevares.
- At for å bidra til å nå tusenårsmålene og Johannesburg-målene på vannområdet må en større andel av norsk bistand gå til vannforsyning, bedring av sanitære forhold og integrert vannressursforvaltning.
- At norske myndigheter bør bidra til at de fattigste sikres rett til vann og påse at grunnleggende behov for vannforsyning, sanitære tjenester og økosystemers funksjoner blir dekket.
- Et norsk initiativ til å etablere en global og representativ internasjonal eksaminerings-mekanisme for utvikling etter mønster fra OECDs landstudier.

[1] *Bilateralt og multi-bilateralt utviklingssamarbeid utgjør ca 70 prosent av total norsk bistand i perioden 1999–2003.*

Å sikre tilgang til nok og godt vann til folk og økosystemer er en av de største utfordringene verden står ovenfor. Bildet viser en typisk situasjon i mange fattige land, der kvinner vasker og henter vann fra en uren vannkilde i Kamerun. *Foto: © WWF-Canon / Meg Gawler*

Å hente vann til husholdningen er ofte kvinner og barns oppgave. Dette kan stjele mye og verdifull tid fra andre oppgaver og skolegang, særlig for jenter. *Foto: Ellen Birgitte Strømø, Utviklingsfondet*

FORORD

Det overordnede målet for norsk utviklingssamarbeid er bekjempelse av fattigdom innenfor rammene av en bærekraftig utvikling. Stortinget har bestemt at utviklingssamarbeidet skal konsentreres om de fattigste og minst utviklede landene, der hovedmålgruppen for samarbeidet er de fattigste delene av befolkningen i mottakerlandene.

Ferskvann er nødvendig for alt liv. Ferskvann er grunnleggende for folks gode helse, for jordbruk og matproduksjon, for kraftproduksjon, for fiskerier og for fungerende økosystemer som leverer en rekke livsnødvendige varer og tjenester. En helhetlig forvaltning av vannressursene er avgjørende i arbeidet for en bærekraftig utvikling, herunder i kampen for reduksjon og forebygging av fattigdom.

Et viktig fellestrekk for mange fattige samarbeidsland er store utfordringer innen vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning. Det er ofte de fattigste som i størst grad påvirkes negativt om vannressursene er knappe eller har dårlig kvalitet. Dette skaper helseproblemer og reduserer velferds- og utviklingsmuligheter for de fattige. Dårlig forvaltning av vannressursene og kildene til vannet kan være et like stort problem som begrensninger i den fysiske mengde vann tilgjengelig.

Viktige sammenhenger mellom bekjempelse av fattigdom og forvaltning av vannressursene fikk fornyet aktualitet gjennom FNs tusenårsmål (2000) og ikke minst på Verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling (WSSD) i Johannesburg (2002).

Gjennom Tusenårsmålene og Johannesburgtoppmøtet har det internasjonale samfunnet forpliktet seg til å halvere andelen mennesker uten tilgang på sikkert drikkevann og tilfredsstillende sanitære forhold innen 2015. På toppmøtet i Johannesburg ble det også oppnådd enighet om å stoppe en ikke-bærekraftig bruk og utnyttelse av vannressursene, og å utvikle planer for integrert vannressursforvaltning innen 2005 med spesiell støtte til utviklingsland.

Norske myndigheter stod sentralt i arbeidet for å få gjennomslag for disse viktige målene. Under toppmøtet i Johannesburg lovet norske myndigheter 375 millioner kroner i nye ekstramidler over tre år (2003–2005) for å følge opp forpliktelsene fra toppmøtet. Ferskvann og sanitære forhold, fornybar energi, jordbruk og biologisk mangfold (WE(H)AB) er prioritert i norsk oppfølging av toppmøtet.

På tross av de enorme utfordringene innen vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning har flere undersøkelser den senere tid vist at både norsk og internasjonalt utviklingssamarbeid på området har vært synkende.

Denne rapporten er utarbeidet for å kartlegge norsk innsats innen vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning mer detaljert enn det tidligere og mer overfladiske undersøkelser har gjort. Temagruppa om ferskvann i Forum for utvikling og miljø (ForUM)[2] har derfor gått gjennom politiske prioriteringer og strategier for norsk utviklingssamarbeid, og sett på Utenriksdepartementet (UD) og Direktoratet for utviklingssamarbeid (Norad) sin oppfølging av disse prioriteringene gjennom prosjekter i perioden 1999–2003.

Rapporten er et samarbeid mellom organisasjonene i ForUMs temagruppe om ferskvann. Gruppa består av FIVAS – Foreningen for internasjonale vann- og skogstudier, Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet (IKFF), Kirkens Nødhjelp, Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA), Utviklingsfondet og WWF. Forum for utvikling og miljø har finansiert rapporten.

Norad har vært behjelpelig med å skaffe prosjektspesifikk informasjon fra sitt arkiv og et betydelig statistikkmateriale for utviklingssamarbeid gjennom Norad og UD. Det har vært avholdt møter og diskusjoner med representanter for norske bistandsmyndigheter for å vurdere og kvalitetssikre statistikkmateriale, diskutere metode og tolking av resultater. Temagruppa om ferskvann ønsker å takke norske bistandsmyndigheter for samarbeidet. ForUMs temagruppe er alene ansvarlig for rapportens innhold.

[2] *Forum for utvikling og miljø (ForUM) er et nettverk av mer enn 50 frivillige organisasjoner i Norge som er engasjert i miljø- og utviklingsspørsmål i Norge og internasjonalt.*

Perioder med tørke er en del av det naturlige klimamønsteret i Afrika. Like fullt kan konsekvensene for folk, jordbruk, husdyr og natur bli dramatiske. Klimaforskere verden over antar at menneskeskapte klimaendringer vil øke problemene med tørkekatastrofer, noe som trolig vil få dramatiske konsekvenser for folk og natur i Afrika. *Foto: Knut Nyfløt, Utviklingsfondet*

SAMMENDRAG

Om rapporten

Rapporten er utarbeidet av temagruppa om ferskvann i Forum for utvikling og miljø (ForUM). Rapporten har som formål å få fram et mer realistisk bilde av og tallmateriale for norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning[3] de senere år.

Rapporten består av tre hoveddeler:

- En gjennomgang av politiske prioriteringer og internasjonale forpliktelser i utviklingssamarbeidet innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning av betydning for perioden 1999–2003.
- En gjennomgang av Norad/UDs statistikkmateriale over bilateralt[4] og multi-bilateralt[5] utviklingssamarbeid i perioden 1999–2003 for å kartlegge norsk innsats innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning
- En diskusjon av hvordan politiske føringer og prioriteringer og internasjonale forpliktelser er fulgt opp i det bilaterale utviklingssamarbeidet innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning.

Uttalte prioriteringer for norsk utviklingssamarbeid

Fra stortingsmelding nr. 19 (1995–96) *En verden i endring* til statsbudsjettet for 2001 og 2003 kan vi spore en utvikling fra et fokus på vannforurensning som en del av miljøsatsingen til vannresursforvaltning og mangel på vann og sanitære forhold ut i fra helsesynspunkt.

I 2002 kom regjeringen med en handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015. Der heter det at Norge vil bidra til tiltak som kan bidra til at flere mennesker får tilgang på nok rent vann og tilfredsstillende sanitære forhold, og bidra til samarbeid om forvaltningen av grenseoverskridende vannressurser for å fremme en stabil, rettferdig og bærekraftig utvikling.

I flere foredrag og innlegg har utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson vist at problemene knyttet til ferskvann og sanitære forhold er erkjent, og hun har nevnt vannsektoren som et prioritert område. Allerede i 1999 tok hun til orde for at utviklingssamarbeidet skulle rettes inn mot å sikre vann til de fattigste innenfor rammene av en god vannressursforvaltning. På Verdens vanndag i 2003 sa utviklingsministeren eksplisitt at regjeringen ville øke satsingen på ferskvann i utviklingssamarbeidet i årene som kommer. Som en del av norsk oppfølging av Johannesburg-toppmøtet i 2002 har norske myndigheter framhevet ferskvann som et spesielt satsingsområde.

Faktisk innsats på vannsektoren i norsk bilateralt utviklingssamarbeid

Rapporten presenterer tall for total innsats innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning, innsats fordelt på regioner, land og hovedsamarbeidsland, samt sammenligninger av innsats innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning med samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid.

Gjennomgangen av statistikkmateriale for norsk bilateralt utviklingssamarbeid i perioden 1999–2003 og innsatsen innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning har vist følgende hovedtrekk:

- Innsatsen er volummessig (målt i kroner) og målt som andel (prosent) av samlet bilateralt utviklingssamarbeid meget liten.
- En allerede meget liten innsats er klart synkende, både i volum (kroner) og særlig målt som andel (prosent) av bilateralt utviklingssamarbeid.
- En klar systematikk og strategi bak innsatsen er tilsynelatende fraværende, både tematisk og geografisk.
- Innsatsen kanaliseres i liten grad til de minst utviklede landene som ligger lengst etter i kampen for å nå de internasjonale målene innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning. Den største nedgangen i innsats har paradoksalt nok vært i Afrika der behovene er størst.

Oppfølging og evaluering av innsatsen, herunder oppsummering og overføring av

[3] *Utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning er i denne sammenheng definert som bistand innen OECD DAC hovedkategori 140 (Water Supply and Sanitation) med alle de syv underkategoriene (som også omfatter vannressursforvaltning i videre forstand enn bare tradisjonell vannforsyning og sanitær.*

[4] *Bilateralt: Støtte til direkte samarbeid med utviklingsland eller frivillige organisasjoner.*

[5] *Multi-bilateralt: Støtte kanalisert gjennom multilateral organisasjoner og som er øremerket konkrete tiltak i spesifikke land/områder.*

erfaringer, er tilsynelatende fraværende eller i det minste ikke utført på noen systematisk måte.

I det følgende beskrives hovedfunnene i rapporten i noe mer detalj.

Innsatsen er meget liten

Totalt sett utgjør bistand innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning en meget liten andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid. Gjennomsnittlig andel for perioden 1999–2003 var nesten 2,4 prosent, tilsvarende 196 millioner kroner per år. Samlet bilateralt utviklingssamarbeid var til sammenligning i gjennomsnitt 8 240 millioner kroner per år.

OECD DACs hovedsektor 140 *vannforsyning og sanitær* (*Water Supply and Sanitation*) deles opp i syv resultatområder. Av samlet norsk bilateral vannbistand (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 på 978,3 millioner kroner utgjorde det klart største resultatområdet, *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20), 359,3 millioner kroner eller ca 37 prosent. Dette tilsvarer et årlig gjennomsnitt på 71,9 millioner kroner. De to nest største resultatområdene var *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10) og *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30), med henholdsvis 256,0 og 253,9 millioner kroner i perioden, noe som for hvert av områdene tilsvarer ca 26 prosent av vannbistanden. Gjennomsnittlig årlig innsats for hvert av områdene var ca 51 millioner kroner per år.

Disse tre resultatområdene dominerer norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning, og utgjør totalt sett ca 89 prosent av samlet bilateral vannbistand i perioden 1999–2003.

Resultatområdet *vern av vannressurser* (OECD DAC 140.15) utgjør i snitt 5,9 prosent av vannbistanden, basert på et årlig gjennomsnitt på 11,6 mill. kr. Områdene *avfallshåndtering* (OECD DAC 140.50), *vassdragsutvikling* (OECD DAC 140.40) og *utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær* (OECD DAC 140.81) utgjorde med henholdsvis 3,5, 1,1 og 0,7 prosent meget små andeler av norsk vannbistand i perioden 1999–2003.

Målt i absolutte tall (kroner) var norsk bilateral innsats innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 størst i Asia med totalt 304,2 millioner kroner, eller ca 31 prosent av en samlet norsk bilateral vannbistand. For Asia tilsvarer dette et gjennomsnitt på ca 61 millioner kroner per år. For Afrika og Europa var gjennomsnittene henholdsvis 49 og 41 millioner kroner per år, noe som tilsvarer 25 og 21 prosent av norsk bilateral vannbistand i perioden 1999–2003.

I Midt-Østen var årlig innsats i snitt 27 millioner kroner per år, tilsvarende ca 14 prosent av norsk bilateral vannbistand. For Latin-Amerika var gjennomsnittlig bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning på 7 millioner kroner per år, eller ca 3 prosent av norsk bilateral vannbistand. Årlig bidrag til såkalte globale tiltak (ikke spesifisert på region) var i snitt 11 millioner kroner per år, eller nesten 6 prosent av den bilaterale vannbistanden. For Oceania var det ikke registrert norsk bilateral bistand til vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning i perioden 1999–2003.

Målt som andel (prosent) av samlet bilateralt utviklingssamarbeid i perioden 1999–2003 skiller de tre regionene Midt-Østen, Asia og Europa seg ut med en klart større, men fortsatt begrenset, andel bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning. Andelen av bilateralt utviklingssamarbeid som var innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning var for Midt-Østen, Asia og Europa henholdsvis 4,2, 4,0 og 3,7 prosent av norsk bistand til disse regionene. Dette er en ca 3–4 ganger så stor andel som for Afrika, Latin-Amerika og kategorien globale tiltak.

Tall for innsats på de ulike resultatområdene fordelt per region og år finnes i hovedteksten av rapporten.

Synkende innsats

Innsatsen innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning var kraftig synkende fra 1999 som var året med størst innsats (227 millioner kroner) til 2003 som var året med minst innsats (146 millioner kroner). Nedgangen på 81 millioner kroner tilsvarer en reduksjon på ca 36 prosent.

I samme periode økte samlet bilateral bistand fra ca 7,4 milliarder kroner til ca 9,7 milliarder kroner, en økning på ca 2,3 milliarder kroner eller 32 prosent. Målt som andel av samlet bilateralt utviklingssamarbeid ble innsatsen innen vannforsyning, sanitær og vannressurs-

forvaltning halvert fra 1999 (3,1 prosent) til 2003 (1,5 prosent).

For Afrika var det en nedgang fra 69,9 millioner kroner i 1999 til 23,8 millioner kroner i 2003 per år, som tilsvarer en reduksjon på 45,8 millioner kroner eller ca 66 prosent. Vannbistandens andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Afrika har vært lav og kraftig synkende, fra 2,4 prosent i 1999 til bare 0,6 prosent i 2003, altså redusert til en firedel i perioden.

For Asia var det i perioden først en dobling i innsatsen fra 1999 (43 millioner kroner) til 2000 (85 millioner kroner), deretter var nivået relativt stabilt før en kraftig nedgang fra 2002 (81 millioner kroner) til 2003 (22 millioner kroner). Andel vannbistand til Asia i prosent av norsk bilateralt utviklingssamarbeid fulgte tilsvarende utvikling.

For Latin-Amerika er utviklingen motsatt, med lavest innsats midt i perioden (3,4 millioner kroner per år) og en høyere innsats først og sist i perioden (ca 8–9 millioner kroner per år). For Europa varierte nivået kraftig mellom årene (24–53 millioner kroner), og gikk betydelig opp og betydelig ned annet hvert år. For Midt-Østen var det en kraftig reduksjon fra 1999 (44 millioner kroner) til 2000 (20 millioner kroner), og deretter en liten oppgang fram til 2003 (29 millioner kroner).

Regionen med størst behov, Afrika, nedprioriteres

I Afrika sør for Sahara går flere utviklings- og miljøindikatorer i feil retning. Mange land i regionen gjør ingen eller kun små framskritt i kampen for å nå de vannrelaterte tusenårsmålene og målene fra Johannesburg. På tross av internasjonal enighet om at innsatsen bør styrkes kraftigst i denne regionen, er norsk bilateral vannbistand relativt liten i denne regionen og Afrika er regionen med størst nedgang i vannrelatert utviklingssamarbeid. Det er overraskende at norsk vannbistand i så liten grad er rettet inn mot de områdene der utfordringene er størst.

Den suverent største mottakeren av norsk bilateral vannbistand var Bosnia-Herzegovina med et samlet samarbeid på ca 115 millioner kroner i perioden. Dette er et mer enn tre ganger så stort beløp som den største samarbeidsparten på vannområdet i Afrika (Zambia)

Klar systematikk og strategi synes å mangle

Basert på gjennomgangen av politiske prioriteringer og statistikkmateriale over faktisk bistandsinnsats er det vanskelig å finne noen klar strategi og systematikk i norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning. Tematiske og geografiske prioriteringer er ikke klart uttrykt, og faktisk innsats varierer relativt kraftig over kort tid og på en måte som i mange tilfeller ikke indikerer langsiktighet og planmessighet. Det synes å være behov for å sikre at utviklingssamarbeidet på vannsektoren i større grad bidrar til bedre vannressursforvaltning og til å sikre vanntilgang og bedre sanitære forhold for de fattigste.

Konklusjoner og anbefalinger

Resultatene fra gjennomgangen av norsk bilateralt utviklingssamarbeid på vannsektoren viser at bistanden i liten grad er innrettet mot de største utfordringene på vannsektoren. Det er oppsiktsvekkende at innsatsen innen vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning bare utgjorde 3,1 prosent av et totalt bilateralt bistandsvolum i 1999, og at den ble halvert til 1,5 prosent i 2003. Dette skjedde til tross for økt erkjennelse av problemet og forsikringer om at tilgang på vann, bedring av sanitære forhold og helhetlig vannressursforvaltning er politisk prioritert.

I de minst utviklede landene forverres situasjonen med hensyn til å nå målene for vann, sanitære forhold og vannressursforvaltning. Siden mange av disse landene ligger i Afrika, er det høyst oppsiktsvekkende at innsatsen i Afrika er så lav. Andelen av totalt bilateralt bistandsvolum utgjorde bare 2,4 prosent i 1999 og sank til 0,6 prosent i 2003. Dette er meget overraskende og kritikkverdig. Samtidig ser vi at vannbistanden til Europa og Midt-Østen har ligget på et betydelig høyere nivå, til tross for at det neppe er der de fattigste bor.

Ifølge Overseas Development Institute og WaterAid er det svært få nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon (PRSP) som tar tilstrekkelig hensyn til utfordringene på vannsektoren. I lys av de store utfordringene innen vannsektoren og de omfattende negative konsekvensene for millioner av mennesker er det et paradoks at PRSP fortsatt skal kunne brukes for å forklare manglende norsk innsats.

Basert på gjennomgangen av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning,

sanitær og vannressursforvaltning anbefaler ForUMs temagruppe om ferskvann:

- En grundig gjennomgang av norsk utviklingssamarbeid på vannsektoren med rapportering til bistandsforvaltningen og Stortinget.
- En oppsummering av resultater og lærdommer fra utviklingssamarbeidet på vannsektoren med sikte på at innsatsen i større grad skal nå de fattigste og bidra til at kildene til vannet bevares.
- For å bidra til å nå tusenårsmålene og Johannesburg-målene på vannområdet må en større andel av norsk bistand gå til vannforsyning, bedring av sanitære forhold og integrert vannressursforvaltning.
- Norske myndigheter bør bidra til at de fattigste sikres rett til vann og påse at grunnleggende behov for vannforsyning, sanitære tjenester og økosystemers funksjoner blir dekket.
- Et norsk initiativ til å etablere en global og representativ internasjonal eksaminerings-mekanisme for utvikling etter mønster fra OECDs landstudier. Formålet bør være å sikre kvaliteten i bistanden, å støtte opp om prinsippet om godt styresett og å sørge for at rettighetsperspektivet ivaretas og ikke krenkes av nasjonal og internasjonal politikk og finansinstitusjonenes strategier mot fattigdom.

SUMMARY

About the Report

This Report has been prepared by the Working Group on Freshwater of the Norwegian Forum for Environment and Development (ForUM). The Working Group consists of the following Norwegian NGOs: FIVAS (The Association for International Water and Forest Studies), IKFF (Women's International League for Peace and Freedom–Norway), Kirkens Nødhjelp (Norwegian Church Aid), Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA), Utviklingsfondet (The Development Fund) and WWF (WWF-Norway).

The overall goal of the Report is to contribute to improved Norwegian development cooperation. The immediate objective of the Report is to provide a more realistic picture and detailed documentation of the Norwegian bilateral[6] and multi-bilateral[7] development cooperation within water supply, sanitation and water resources management[8] in recent years.

When this report refers to "bilateral development cooperation" it usually includes both bilateral and multi-bilateral development cooperation. The Norwegian development cooperation is funded by the Norwegian Ministry of Foreign Affairs (MFA) and the Norwegian Agency for Development Cooperation[9] (Norad).

The Report consists of three main parts based on:

- A review of political priorities and international commitments for development cooperation within water supply, sanitation and water resources management of importance for the period of 1999–2003.
- A review of the MFA and Norad's statistical database where all bilateral and multi-bilateral development cooperation, equivalent to about 70 per cent of all Norwegian development cooperation during the period of 1999–2003, is included[10]. The main emphasis has been on OECD DAC main sector "140 Water Supply and Sanitation"[8].
- A discussion on how political priorities and international commitments has been being followed up in Norwegian development cooperation within water supply, sanitation and water resources management.

Stated Priorities in Norwegian Development Cooperation

The water sector has been a Norwegian priority for a number of years. From Government White Paper no. 19 (1995–96) *A Changing World* to the Government's annual budget propositions for 2001 and 2003 (approved by Parliament) we observe a change in the water focus from water pollution as a part of the environmental efforts towards water resources management and water supply and sanitation with a focus on health aspects.

In 2002 the Government presented an action plan to fight poverty in the South towards 2015. The Plan states that Norway will contribute to initiatives that can lead to more people getting access to clean water and adequate sanitation services as well as contribute to cooperation on the management of transboundary water resources to promote a stable, equitable and sustainable development.

The Minister of Development Cooperation, Hilde Frafjord Johnsen, has in several presentations, speeches and contributions to discussions showed that the problems related to freshwater and sanitary conditions are acknowledged by the Norwegian Government. She has highlighted the water sector as an area of priority. As early as in 1999 she stated that the development cooperation should be directed towards securing water to the poorest within an integrated management of water resources. On the World Water Day in 2003 the Minister explicitly said that the Norwegian Government wanted to increase the freshwater efforts within development cooperation. As a part of the Norwegian follow-up of the World

[6] *Bilateral development cooperation: Support provided directly to a cooperation country or channelled through NGOs.*
[7] *Multi-bilateral development cooperation: Support channelled through multilateral organisations, assigned specific initiatives and/or specific countries/regions.*
[8] *Development cooperation within water supply, sanitation and water resources management is in this context defined as aid within OECD DAC main sector "140 Water Supply and Sanitation" with all the seven sub-categories, which also includes water resources management in addition to the traditional water supply and sanitation services efforts.*
[9] *Norad is a directorate under the Ministry of Foreign Affairs.*

[10] *This statistical material is what the Norwegian Government reports to the Organisation for Economic Cooperation and Development's Development Assistance Committee (OECD DAC).*

Summit on Sustainable Development (WSSD), Johannesburg, 2002, the Government has put particular emphasis on water supply, sanitation and water resources management.

Actual Efforts Within Water Supply, Sanitation and Water Resources Management in Norwegian Development Cooperation

Among other things the Report presents figures for total (bilateral and multi-bilateral) development cooperation within water supply, sanitation and water resources management; the distribution of this cooperation on various geographical and thematic areas as well comparisons of development cooperation within water supply, sanitation and water resources management with the volume of overall Norwegian bilateral and multi-bilateral development cooperation.

The main findings from the review of the statistical material of the Norwegian Government covering the period 1999–2003 and the efforts within water supply, sanitation and water resources management include:

- Efforts within water supply, sanitation and water resources management are very small both measured in Norwegian kroner[11] (NOK) and measured as a proportion (per cent) of total Norwegian bilateral (incl. multi-bilateral) development cooperation.
- The small efforts are decreasing both in terms of volume (NOK) and in particular when measured as a proportion (per cent) of bilateral (incl. multi-bilateral) development cooperation.
- A clear strategy for and systematic follow-up of the development cooperation are apparently absent, both in terms of thematic and geographical direction.
- The development cooperation is to a lesser extent directed towards the least developed countries, the ones falling most behind in the struggle to achieve the international development goals within water supply, sanitation and water resources management. The largest decrease in development cooperation in these sectors has if fact been in sub-Saharan Africa where the challenges and needs are the highest.

[11] *1st January 2001: 1 USD = 8.7 Norwegian kroner (NOK), all figures given in this report are in current / running prices.*

In addition, there does not seem to be any systematic monitoring and evaluation of the Norwegian development cooperation within the water sector, including summarising lessons learned and exchange of experiences. Below, the main findings are presented in some more detail.

Small Efforts in the Water Sector

Overall, development cooperation within water supply, sanitation and water resources management make up a very small proportion of Norwegian development cooperation. On average about 2.4 per cent of the bilateral development cooperation, equivalent to NOK 196 million per year, was within water supply, sanitation and water resources development during the period 1999–2003. In comparison the total Norwegian bilateral development cooperation was on average NOK 8,240 million a year. The proportion of 2.4 per cent is below the OECD average.

The OECD DAC main sector “140 Water Supply and Sanitation” may be divided into seven sub-sectors. With its share of NOK 359.3 million, equivalent to about 37 per cent, of a total water aid of NOK 978.3 million during the period 1999–2003, “OECD DAC 140.20 Water Supply and Sanitation–Large Systems” was the largest sub-sector. This corresponds to an annual average of NOK 71.9 million.

The second and third largest sub-sectors were “OECD DAC 140.10 Water Resource Policy and Administrative Management” and “OECD DAC 140.30 Water Supply and Sanitation–Small Systems” with efforts of NOK 256.0 and 253.9 million, respectively, during the period. This corresponds to approximately 26 percent of the water aid for each of the two sub-sectors. Average annual cooperation was about NOK 51 million for each of the areas.

The three sub-sectors mentioned above dominate the Norwegian bilateral development cooperation within water supply and sanitation and constitute about 89 per cent of total bilateral water aid during the period.

The sub-sector “OECD DAC 140.15 Water Resource Protection” constitutes in average 5.9 percent, equivalent to an annual average of NOK 11.6 million, of Norwegian water aid. The sub-sectors “OECD DAC 140.50 Waste Management/Disposal”, “OECD DAC 140.40 River Development” and “OECD DAC 140.81 Education and Training in Water Supply and Sanitation” constituted 3.5, 1.1 and 0.7 per

cent, respectively, of Norwegian water aid during the period.

Looking at the regional distribution Norwegian development cooperation within water supply, sanitation and water resources management the largest region was Asia with a total of NOK 304.2 million during the period 1999–2003. This was equivalent to about NOK 61 million per year or about 31 per cent of Norwegian water aid during the period. The averages for Africa and Europe were NOK 49 and 41 million per year, respectively, corresponding to 25 and 21 percent of the water aid during the period.

In the Middle East average annual water aid was NOK 27 million, or 14 percent of Norwegian bilateral water aid from 1999 until 2003. In Latin America average bilateral development cooperation within water supply, sanitation and water resources management was NOK 7 million per year, equivalent to about 3 percent of Norwegian bilateral water aid. The average annual contribution to "global initiatives" (not specified to country or region) was NOK 11 million per year, or nearly 6 percent of the water aid. In Oceania there was no Norwegian bilateral development cooperation within water supply and sanitation during the period 1999–2003.

Measured as proportion of Norwegian development cooperation to the various regions during the period 1999–2003 three regions have a clearly higher (but still fairly limited) proportion of cooperation within water supply, sanitation and water resources management. These are the Middle East, Asia and Europe with 4.2, 4.0 and 3.7 per cent respectively. These figures are three to four times as high as the proportions for Africa, Latin America and "global initiatives".

Diminishing Efforts

During the period 1999–2003 total Norwegian bilateral development cooperation increased from NOK 7.4 billion to about NOK 9.7 billion. The increase of NOK 2.3 billion corresponds to a 32 per cent increase. Yet, development cooperation within water supply, sanitation and water resources management decreased significantly from 1999 (NOK 227 million) to 2003 (NOK 146 million). The decrease of NOK 81 million corresponds to a reduction in volume of about 36 percent.

Measured as proportion of Norwegian development cooperation the support within water supply, sanitation and water resources management decreased even more, in fact it was more than halved from 1999 (3.1 per cent) to 2003 (1.5 per cent).

For Africa there was a decrease from NOK 69.9 million in 1999 to 23.8 million in 2003, representing a reduction of NOK 45.8 million or about 66 per cent. The proportion water aid consisted of Norwegian development cooperation in Africa has been very low and rapidly decreasing, from 2.4 per cent in 1999 to only 0.6 per cent in 2003, thus a reduction of about 75 per cent during the period. The average proportion during the period was 1.5 per cent.

For Asia there was at first a doubling of water aid from 1999 (NOK 43 million) to 2000 (NOK 85 million), then the level of aid was relatively stable followed by a strong decrease from 2002 (NOK 81 million) to 2003 (NOK 22 million). The proportion of water aid to Asia in terms of percentage of Norwegian bilateral development cooperation followed the same development pattern, starting at 3.5 per cent in 1999, with a peak of 6.5 per cent in 2000 and ending at 1.3 per cent in 2003. The average during the period was 4.0 per cent.

For Latin America there was a low point in Norwegian water aid in 2001 with NOK 3.4 million (0.4 per cent) and higher levels of about NOK 8–9 million (1.6–1.7 per cent) in 1999 and 2003. The average for the period was 1.1 per cent.

For Europe the level of aid varied significantly between years (NOK 24–53 million) but measured as proportion of the Norwegian development cooperation with European countries the level of water aid was generally higher. On average 3.7 per cent of Norwegian development cooperation was within water supply and sanitation (OECD DAC 140).

For the Middle East there was a strong reduction from 1999 (NOK 44 million) to 2000 (NOK 20 million), then a small increase until 2003 (NOK 29 million). Measured as proportion of Norwegian development cooperation in the Middle East there was a decline from the top level of 8.5 per cent in 1999 to the lowest level of 3.1 per cent in 2003.

There seem to be a Lack of a Clear Strategy and Systematic Approach

Based on the review of the political priorities and statistical material of actual efforts within the water sector it is hard to find any clear strategy and systematic approach in Norwegian bilateral development cooperation.

Thematic and geographical priorities are not very clearly stated, there is not a strategy for the water aid and actual efforts vary relatively heavily within short periods of time and in a way which in many cases may indicate a lack long-term planning.

Looking at the composition of the water aid there seems to be a need to ensure that there is more emphasis on facilitating integrated water resources management and to a protect the sources of water. There is a large bias towards supplying and using water and less attention seems to be paid to ensuring that there is water to supply also in the future. There also seems to be a potential to focus more of the support on securing access to water and sanitation for the poorest as opposed to a bias towards larger water supply and sanitation systems in urban areas.

The Region with the Greatest Challenges and Needs, Africa, is not Prioritised

In sub-Saharan Africa many environmental and developmental indicators are going in the wrong direction. Many countries in the region have made no or only minor progress in the struggle towards achieving the water related Millennium Development Goals and the goals from World Summit on Sustainable Development (WSSD). There is broad international consensus that the efforts should be most strengthened in this region. It therefore seems like a paradox when Norwegian development cooperation within water supply, sanitation and water resources management is small and dramatically deceasing in this region.

Another illustration is that a European country such as Bosnia-Herzegovina and other countries received two-three times more Norwegian support, in absolute terms (NOK), in the water sector than the African country receiving most water aid during the period.

Conclusions and Recommendations

The review of Norwegian bilateral (incl. multi-bilateral) development cooperation within water supply, sanitation and water resources management during the period 1999–2003 shows that the water aid is small and rapidly decreasing. Further, it is only to a limited extent directed towards the poorest areas with the greatest challenges in terms of water. It is very surprising that the development cooperation within water supply, sanitation and water resources management only constituted 3.1 per cent of Norwegian aid in 1999 and has since then continued to dry out and reached the very low level of only about half, that is, 1.5 per cent in 2003. Equally surprising, and contrary to international consensus and Norwegian priorities, water aid to Africa has been reduced the most, reaching a level of only 0.6 per cent of Norwegian development cooperation in Africa in 2003.

Studies show that very few Poverty Reduction Strategy Papers (PRSPs) have prioritised water supply, sanitation and water resources management. Considering the Millennium Development Goals and the commitments from the World Summit on Sustainable Development (WSSD) there is an urgent need for the international community, Norway included, to increase the efforts within these sectors substantially. In particular, the situation is urgent in sub-Saharan Africa.

Based on the review findings the Working Group on Freshwater in ForUM recommends:

- A thorough review of the Norwegian development cooperation in the water sector with reports to the development cooperation authorities and the Parliament.
- A summary of results and experiences from the development cooperation in the water sector aiming that the aid to a greater extent should reach the poorest and secure the water sources.
- In order to contribute to reaching the international development goals on water a greater share of the Norwegian aid should go to increase water supply, improve sanitary conditions and integrated water resources management.
- The Norwegian Government should assist in securing the right to water for the poorest and see to it that the basic needs for water supply and sanitary services as well as water for ecosystem functions are covered.
- A Norwegian initiative to establish a global and representative international examination mechanism for development cooperation for instance using the OECD country studies as a model. The purpose should be to secure quality in aid, to ensure good governance and to make sure that development assistance is based on a rights' approach not being ignored by national and international policy and the finance institutions' strategies for poverty reduction.

Skog-, våtmark- og fjellområder fungerer som vanntårn som sikrer nok og godt vann til hundrevis av millioner mennesker verden over (WB / WWF 2003). Ødeleggelse av slike områder kan få alvorlige negative konsekvenser for folks livsgrunnlag. Skogplanting i ødelagte skogsområder kan bidra til bedre vannforsyning på samme tid som det gir miljøgevinster. Her kvinner som inspiserer kommende treplanter og deltar i skogplanting i Maraelvas nedbørfelt i Kenya der ødeleggelse av skogområder har fått store negative konsekvenser for vannforsyning til folk og natur. *Foto: WWF / Fred Hoogervorst*

INNHOLD

HOVEDPUNKTER ..... **i**

FORORD ..... **iii**

SAMMENDRAG ..... **v**

SUMMARY ..... **ix**

1 INNLEDNING **1**

1.1 Om rapporten 1
1.2 Norske myndigheter og vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning internasjonalt 1
1.3 Vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning i norsk utviklingssamarbeid – politiske prioriteringer og strategier 2

2 MATERIALE OG METODER **5**

2.1 Grunnlagsmateriale og arbeidsmetode 5
2.1.1 Politiske prioriteringer *5*
2.1.2 Norad / UDs statistikkmateriale *5*
2.1.3 Gjennomgang av Norads arkivmateriale for noen utvalgte prosjekter *6*
2.2 Usikkerheter 7

3 RESULTATER **9**

3.1 Vannforsyning og sanitær i samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid 9
3.1.1 Samlet innsats *9*
3.1.2 Fordeling på resultatområder *11*
3.2 Vannforsyning og sanitær i norsk bilateralt utviklingssamarbeid fordelt på region 14
3.2.1 Afrika *18*
3.2.2 Asia *21*
3.2.3 Latin-Amerika *24*
3.2.4 Europa *27*
3.2.5 Midt-Østen *30*
3.2.6 Globalt *33*
3.3 Vannforsyning og sanitær i norsk bilateralt utviklingssamarbeid fordelt på land 36
3.3.1 De volummessig viktigste landene *36*
3.3.2 Innsats i de syv hovedsamarbeidslandene *36*
3.3.3 Innsats i land per region *36*
3.4 Noen andre vannrelaterte sektorer 42
3.4.1 Vannkraftverk *43*
3.4.2 Vannressurser i jordbruket *44*
3.4.3 Vanntransport *45*
3.4.4 Flomsikring/kontroll *46*
3.5 Feilkategorisering 47

4 DISKUSJON **49**

4.1 Problemstillinger 49
4.2 Politiske prioriteringer og faktisk innsats 49
4.3 Resultatområder av særlig betydning for de fattigste og vann i framtida 49
4.4 Innretting mot problemene 50
4.5 Forholdet til PRSP og mottakeransvar 51
4.6 Norsk innsats i forhold til andre OECD-land 52

5 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER **54**

REFERANSER **56**

Liste over figurer

Figur 1 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 9

Figur 2 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) og samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid i perioden 1999–2003 10

Figur 3 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 11

Figur 4 Andel av norsk bilateral vannbistand i perioden 1999–2003 som ble kategorisert innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) 12

Figur 5 Fordeling av norsk bilateralt utviklingssamarbeid på resultatområder innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 13

Figur 6 Regional fordeling av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) perioden 1999–2003 sett under ett 14

Figur 7 Regional fordeling av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 15

Figur 8 Gjennomsnittlig andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid per region som gikk til vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 16

Figur 9 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid per region kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 17

Figur 10 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Afrika i perioden 1999–2003 19

Figur 11 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Afrika kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 19

Figur 12 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Afrika, for: a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10), b) vern av vannressurser (140.15), c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20), d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30), e) vassdragsutvikling (140.40), f) avfallshåndtering (140.50), g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81) 20

Figur 13 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Asia i perioden 1999–2003 22

Figur 14 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Asia kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 22

Figur 15 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Asia, for: a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10), b) vern av vannressurser (140.15), c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20), d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30), e) vassdragsutvikling (140.40), f) avfallshåndtering (140.50), g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81) 23

Figur 16 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Latin-Amerika i perioden 1999–2003 25

Figur 17 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Latin-Amerika kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 25

Figur 18 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Latin-Amerika, for: a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10), b) vern av vannressurser (140.15), c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20), d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30), e) vassdragsutvikling (140.40), f) avfallshåndtering (140.50), g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81) 26

Figur 19 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Europa i perioden 1999–2003 28

Figur 20 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Europa kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 28

Figur 21 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Europa, for: a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10), b) vern av vannressurser (140.15), c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20), d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30), e) vassdragsutvikling (140.40), f) avfallshåndtering (140.50), g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81) 29

Figur 22 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Midt-Østen i perioden 1999–2003 31

Figur 23 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Midt-Østen kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 31

Figur 24 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Midt-Østen, for: a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10), b) vern av vannressurser (140.15), c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20), d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30), e) vassdragsutvikling (140.40), f) avfallshåndtering (140.50), g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81) 32

Figur 25 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i kategorien ”globalt” i perioden 1999–2003 34

Figur 26 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i kategorien ”globalt” kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 34

Figur 27 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i kategorien globalt, for: a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10), b) vern av vannressurser (140.15), c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20), d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30), e) vassdragsutvikling (140.40), f) avfallshåndtering (140.50), g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81) 35

Figur 28 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i land og uspesifiserte regionale poster med et samlet utviklingssamarbeid på over 15 millioner kroner. innen vannforsyning og sanitær i perioden 1999–2003....37

Figur 29 Gjennomsnittlig årlig norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Norges syv hovedsamarbeidsland i perioden 1999–2003 38

Figur 30 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land og regionale poster i Afrika i perioden 1999–2003....39

Figur 31 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land og regionale poster i Asia i perioden 1999–2003 40

Figur 32 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land i Europa i perioden 1999–2003....41

Figur 33 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land i Latin-Amerika i perioden 1999–2003....41

Figur 34 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land og regionale poster i Midt-Østen i perioden 1999–2003 42

Figur 35 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen energi – vannkraftverk (OECD DAC kode 230.65) i perioden 1999–2003....43

Figur 36 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som var innen energi – vannkraftverk (OECD DAC kode 230.65) i perioden 1999–2003....43

Figur 37 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen jordbruk – vannressurser i jordbruket (OECD DAC 311.40) i perioden 1999–2003....44

Figur 38 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som var innen jordbruk – vannressurser i jordbruket (OECD DAC kode 311.40) i perioden 1999–2003 44

Figur 39 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen transport – vanntransport (OECD DAC 210.40) i perioden 1999–2003 45

Figur 40 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som var innen transport – vanntransport (OECD DAC kode 210.40) i perioden 1999–2003 45

Figur 41 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen multi-/tverrsektoriell miljø – flomsikring / kontroll (OECD DAC 410.50) i perioden 1999–2003 46

Figur 42 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som var innen multi-/tverrsektoriell miljø – flomsikring / kontroll (OECD DAC 410.50) i perioden 1999–2003 46

Liste over vedlegg

Vedlegg A Definisjon av OECD DAC hovedsektorer og undersektorer for vannrelaterte tiltak i utviklingssamarbeidet

Vedlegg B Bearbeidet tallmateriale fra UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale som er grunnlag for rapporten

Vedlegg C Vurderinger fra gjennomgang av dokumentasjon fra Norads arkiv

Forkortelser

CBD	(United Nations) Convention on Biological Diversity
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CoP	Conference of the Parties
DUH	Departementet for utviklingshjelp
FAO	(United Nations) Food and Agriculture Organisation
ForUM	Forum for utvikling og miljø
MD	Miljøverndepartementet
MoU	Memorandum of Understanding
NEAP	National Environment Action Plan
NGO	Non-Governmental Organisation
Norad	Norwegian Agency for Development Cooperation
NSSD	National Strategy for Sustainable Development
OECD DAC	Organisation for Economic Cooperation and Development, Development Assistance Committee
PRSP	Poverty Reduction Strategy Paper
UD	Utenriksdepartementet
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification
UNEP	United Nations Environment Programme
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
WCED	World Commission on Environment and Development
WE(H)AB	Water and sanitation, Energy, (Health,) Agriculture, Biodiversity
WSSD	World Summit on Sustainable Development

God vannressursforvaltning bidrar til fungerende økosystemer i ferskvann som blant annet produserer fisk og krepsdyr. I mange områder er dette en svært viktig kilde til animalsk protein, oljer, vitaminer og mineraler som trues ved ødeleggelser av vannressursene eller kildene til vannet. *Foto: © WWF / Fred Hoogervorst*

1 INNLEDNING

1.1 Om rapporten

Vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning har i lang tid vært et viktig tema i norsk og internasjonalt utviklingssamarbeid. De aller fleste av Norges samarbeidsland har store utfordringer og problemer innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning. I mange internasjonale fora har Norge jobbet for klare forpliktelser, både for fattige og rike land, og har anbefalt kraftig innsats for å løse problemene knyttet til hvordan man forvalter verdens vannressurser. Særlig har norske myndigheter over lang tid vektlagt at de fattigste må få dekket sine grunnleggende behov for nok og rent drikkevann, tilfredsstillende sanitære forhold og at vannressurser forvaltes på en økologisk bærekraftig måte. I tillegg legges det vekt på at begrensede vannressurser bør forvaltes på en måte som reduserer faren for konflikter innen eller mellom land.

Norske myndigheters dokumentasjon av hva som gjøres, hvor, hvordan og hvilke resultater som oppnås innen vannbistanden har vært mangelfull over lengre tid. Dette er informasjon som er nødvendig dersom man skal kunne drive strategisk og effektiv fattigdomsbekjempelse og tilhørende politikkutforming.

I lys av hvor viktig god vannforsyning, gode sanitære forhold og en bærekraftig vannressursforvaltning er for overlevelse og utviklingsmuligheter for de fattige (som er hovedmålgruppa i norsk utviklingssamarbeid) har temagruppa om ferskvann i Forum for utvikling og miljø (ForUM) gjennomført en grundig gjennomgang av innsatsen innen norsk vannbistand i perioden 1999–2003.

Studien fokuserer i hovedsak på tiltak innen det som Utviklingskomiteen (Development Assistance Committee, DAC) i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD) har kalt ”Water Supply and Sanitation” (OECD DAC hovedsektor 140). Tiltak i denne kategorien omfatter utviklingssamarbeid som er betydelig videre enn det ”vannforsyning og sanitær” kan indikere ved første øyekast. Vannressurspolitikk og -forvaltning, vern av vannressurser, avfallshåndtering og utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær er inkludert. Ulike internasjonale undersøkelser av vannbistand har tatt samme OECD DAC hovedsektor (140) som utgangspunkt.

ForUMs temagruppe om ferskvann ønsker med denne rapporten å framskaffe en del av den informasjonen norske myndigheter selv ikke har vært i stand til eller ikke prioritert å produsere om et viktig tema innen norsk bistandspolitikk og bistandsforvaltning. Temagruppa håper denne rapporten kan være et grunnlag for en faglig dialog om viktige problemstillinger i framtidig norsk utviklingssamarbeid.

Det overordnede og langsiktige målet med rapporten og temagruppas arbeid på området er å bidra til å bedre norsk utviklingssamarbeid generelt, og bedre vannbistand spesielt. Det umiddelbare målet med rapporten er å få fram et mer realistisk bilde av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning, og med dette bidra til økt oppmerksomhet og diskusjon om viktige prioriteringer innen saksfeltet og oppfølgingen av disse. Det har også vært et mål å undersøke hvordan - og i hvilken grad - politiske målsetninger og uttalte prioriteringer for norsk vannbistand faktisk er fulgt opp gjennom de prioriteringene som har blitt gjort innen norsk bistand i de senere årene. Med bakgrunn i rapporten ønsker ForUMs temagruppe å komme i dialog med norske bistandsmyndigheter om en styrking av utviklingssamarbeidet innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning, og viktigheten av dette som grunnlag for andre deler av utviklingssamarbeidet.

1.2 Norske myndigheter og vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning internasjonalt

I forbindelse med undersøkelsen har ForUMs temagruppe gått gjennom politiske dokumenter for å finne ut hva som har vært - og er - Norges målsetninger innen vannbistanden, og hvordan disse har endret seg over tid.

Generelt kan man si at man siden midten av 1990-tallet kan spore en dreining, fra vann som en del av miljøbistanden til vann som en viktig komponent i helsebistanden.

I stortingsmelding nr. 19 (1995–96) *En verden i endring* var miljø et hovedsatsingsområde. Vannforurensning er nevnt som ett av hovedtemaene: ”*På bakgrunn av at de globale utfordringer og erkjennelser av at en bedre miljøpolitikk og naturressursforvaltning vil være*

en grunnleggende forutsetning for velferds-utvikling i de fleste utviklingsland, vil Regjeringen gjøre miljørettet utviklingssam-arbeid til et sentralt satsingsområde i norsk bistand." (UD 1995). Hensikten var at den miljørettede bistanden blant annet skulle konsentreres om redusert forurensning av jord, luft og vann.

I statsbudsjettet for 2001 (St.prp. nr. 1 (2000–2001)) ble følgende formulering brukt i budsjettomtalen av miljøsatsingen: "*I arbeidet for en forsvarlig naturressursforvaltning står målet om bærekraftig og rettferdig vann-ressursforvaltning sentralt, herunder arbeidet for å sikre rent drikkevann og gode sanitær-systemer for de fattigste slik at en kan redusere bl.a. miljørelaterte helseskader og sykdommer*." (UD 2000).

I regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015 fra mars 2002 (UD 2002a) er tiltak på vannsektoren listet opp under avsnittet "Bedre miljø- og naturressurs-forvaltning":

- Tiltak som kan bidra til at flere mennesker får tilgang på nok rent vann og tilfreds-stillende sanitærforhold.
- Samarbeid om forvaltningen av grense-overskridende vannressurser for å fremme en stabil, rettferdig og bærekraftig utvikling. Her er forvaltning av ferskvanns-ressurser på nedbørfeltnivå en viktig tilnærming.

I statsbudsjettet for 2003 (St.prp. nr. 1 (2002–2003) står følgende om oppfølgingen av verdenstoppmøtet i Johannesburg: "*Bortsett fra helse, som er et eget satsingsområde i norsk utviklingssamarbeid, vil den norske oppfølgingen av toppmøtet i Johannesburg særlig være knyttet til energi og naturressurs-forvaltning / biologisk mangfold. I tilknytning til helse vil tiltak innen vann og kjemikalier gis prioritet*." (UD 2002b).

I statsbudsjettet for 2004 (St.prp. nr. 1 (2003–2004) er satsingen på vann, energi, helse, landbruk og biologisk mangfold (WEHAB) nevnt som en spesifikk oppfølging av verdenstoppmøtet i Johannesburg (UD 2003). Gjennom tilleggsmidlene la regjeringen opp til følgende strategiske satsning:

- Prioritere Afrika, og dessuten støtte nye tiltak i Asia og Latin-Amerika i nær dialog med mottakerlandene. Det legges opp til en økning i støtten til kapasitetsbygging i samarbeid med multilaterale organisa-sjoner.
- Trappe opp bistanden til biologisk mangfold, vann og landbruk. I den økte satsingen på vann, vil støtte til fattige lands integrerte vannressursforvaltning stå sentralt. På landbruksområdene vil man støtte opp om bærekraftig produksjon i Afrika.

I stortingsmelding nr. 35 (2003–2004) *Felles kamp mot fattigdom* er vannsektoren et prioritert område: "*Ved siden av godt styresett, næringsutvikling og handel, styrking av det sivile samfunn og fredsbygging i konflikt-områder, vil man prioritere utdanning, helse, hiv/aids, bærekraftig utvikling, energi, vannsektoren, biologisk mangfold, funksjons-hemmede, urfolk og barn*". (UD 2004).

I disse sitatene kan vi spore en utvikling fra et fokus på vannforurensning som en del av miljøsatsingen til vannressursforvaltning og mangel på vann og sanitære forhold ut fra helsesynspunkt. Det er nærliggende å tro at dette skulle styrke satsingen på vannsektoren. I tillegg til at god vannressursforvaltning er viktig for å nå miljømål, er tiltak på vannsektoren også essensielt for å sikre bedre helse for de fattige.

1.3 Vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning i norsk utviklingssamarbeid – politiske prioriteringer og strategier

Uttalelser fra sentrale aktører innen norsk bistandspolitikk støtter opp om at vann har vært - og er - et sentralt satsingsområde for norsk utviklingssamarbeid. Engasjementet til utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson gjennom ulike politiske uttalelser vitner om at problemene knyttet til vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning er erkjent, og at Norge har som mål å bidra til konstruktive løsninger. Dette kom fram allerede i 1999 da sentrumsregjeringen hadde makten, og dette inntrykket ble fornyet da samarbeidsregjeringen igjen kom til makten.

Både utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson og miljøvernminister Børge Brende markerte seg under Verdenstoppmøtet i Johannesburg. Børge Brende ble valgt som formann i FNs Commission on Sustainable Development (CSD) for 2003/2004, og det var vann, sanitære forhold og forslumming som var CSDs fokus i den perioden. Børge Brende og hans sekretariat i Miljøverndepartementet gjorde en stor innsats og bidro til økt fokus på tilgang til vann og vannressursforvaltning. Med den høye profilen på vannspørsmål Norge hadde i formannsperioden var det rimelig å

forvente at Norge prioriterte satsing på vannsektoren i utviklingssamarbeidet.

Engasjementet til Hilde Frafjord Johnson begynte før verdenstoppmøtet i Johannesburg. Som utviklings- og menneskerettighetsminister holdt hun et innlegg om vann på en konferanse i Stavanger 8. juni 1999 arrangert av The Water Academy, World View Rights og Environment Northern Seas: "*… the challenge of water scarcity and the management of water in the developing world, must be viewed as part of the struggle against poverty. In particular, our own Norwegian development assistance and our diplomatic efforts in relation to water must be targeted towards programmes and actions that improve water services to the poor within a comprehensive water resource management regime*."

På et møte i Oslo 4. november 2002 om "People-centred rainwater harvesting strategy" uttalte UDs statssekretær Olav Kjørven: "*While the primary responsibility for ensuring equitable and sustainable management of water resources rests with national governments, the international community has a special responsibility to mobilise the political will to take action, and to provide technical and financial support to countries that need it*."

På et møte i Oslo Arbeidersamfunn 4. februar 2003 slo utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson fast at vann og sanitære forhold var et høyt prioritert område fra norsk side på verdenstoppmøtet i Johannesburg.

På Verdens vanndag 25. mars 2003 sa utviklingsministeren: "*Det er viktig at en norsk innsats for å bedre ressurssituasjonen og bedre fordelingen av vann, sees i et overordnet fattigdomsperspektiv. Dette betyr at norsk bistand til vannområdet må sees i rammen av de overordnede strategier for å bekjempe fattigdommen – for å nå tusenårs-målene og å gjennomføre målsetningene fra Johannesburg*." Og videre: "*Fra norsk side er vi rede til å bidra! I Johannesburg øremerket statsministeren 375 millioner kroner over tre år til oppfølging av Generalsekretærens initiativ til oppfølging av Johannesburg–målsetningene. Her vil også vann stå sentralt. Regjeringen vil øke satsingen på ferskvann i utviklingssam-arbeidet i årene som kommer*."

På folkemøte under Internasjonal uke i Stavanger 4. juni 2003 kom utviklings-ministeren med følgende utsagn: "*Norge har i flere år vært pådriver for at vann skal komme høyere opp på den internasjonale agendaen som en politisk viktig sak. I Johannesburg sto vi på barrikadene for å få supplert målet om å redusere andelen av folk som i dag ikke har tilgang til rent drikkevann til det halve innen 2015 med et tilsvarende mål om tilgang til sanitære systemer. Det satt langt inne - men vi vant frem*." I dette foredraget sa hun også i forbindelse med Norges formannskap i Commission on Sustainable Development (CSD) at "*regjeringen vil bruke denne anledningen til å bringe vannagendaen fremover*."

Dagen etter holdt Frafjord Johnson foredrag i Stavanger "Vann – viktigere enn olje?". Der påpekte hun at "*med en befolkning som går i kne på grunn av vannrelaterte helseproblemer, er det svært vanskelig for noe land å løfte seg ut av fattigdomsklemma. Rent vann og nok vann er en nøkkel i kampen mot fattigdom*." Videre understreket hun at det er snakk om vilje: "*For å nå FNs mål om drikkevann og sanitære forhold innen 2015, må vi sørge for at flere hundretusen – hver eneste dag – får tilgang på vann og blir koblet til vannforsynings- og sanitære systemer. Hva må til? For det første – vi må ville mer. Det trengs sterkere politisk vilje og fokus*."

FNs Tusenårsmål (MDG):

"*Halvere, mellom 1990 og 2015, andelen av verdens befolkning som ikke har tilgang til rent vann*." (Hovedmål 7, delmål 10)

Handlingsplanen fra toppmøtet i Johannesburg (WSSD):

"*Halvere andelen av verdens befolkning som ikke har tilgang til rent vann og tilfreds-stillende sanitære forhold innen 2015*."

"*Utvikle planer for integrert vannressurs-forvaltning og planer for økt effektivitet i bruken av vann innen 2005*."

Engasjementet for, og viljen til å satse på vann som en viktig komponent i Norges utviklings-samarbeid, er tydelig. Børge Brendes CSD-formannskap og utsagnene til Hilde Frafjord Johnson gir grunn til å tro at norsk bistand til vannsektoren har økt betraktelig i de senere årene. I lys av dette er det spesielt interessant for ForUMs temagruppe om ferskvann å finne ut hvorvidt dette faktisk har vært tilfelle i perioden 1999–2003. Stemmer de faktiske prioriteringene som har blitt gjort med den politiske viljen og politiske signaler og prioriteringer?

Begrensede vannressurser krever en helhetlig planlegging av vannbruk og –forvaltning for å unngå konflikter over vannet og for å unngå store negative konsekvenser i tørketida. Her fra en alvorlig tørke i Naivasha, Kenya. *Foto: © WWF-Canon / Mauri Rautkari*

2 MATERIALE OG METODER

2.1 Grunnlagsmateriale og arbeidsmetode

Rapporten er i hovedsak basert på gjennomgang av:

- Politiske prioriteringer for norsk utviklingssamarbeid, med vekt på vannrelaterte prioriteringer av betydning for perioden 1999–2003.
- Norad/UDs eget OECD DAC statistikkmateriale for bilateralt (inkl. multi-bilateralt) utviklingssamarbeid gjennom Norad og UD i perioden 1999–2003, med vekt på vannrelaterte prosjekter.
- Informasjon fra Norads arkiver for utvalgte prosjekter og programmer i perioden 1999–2003.

2.1.1 Politiske prioriteringer

Politiske prioriteringer i norsk utviklingssamarbeid er gjennomgått slik disse er presentert i stortingsmeldinger, stortingsproposisjoner, strategidokumenter, handlingsplaner, m.m., særlig med hensyn til vannrelatert utviklingssamarbeid. Rapporten viser også til noen internasjonale forpliktelser og overenskomster på området. Dette er i hovedsak gjort rede for i kapittel 1 som en del rapportens innledning.

2.1.2 Norad / UDs statistikkmateriale

ForUMs temagruppe om ferskvann har innhentet statistikkmateriale for norsk bilateralt utviklingssamarbeid gjennom Norad og UD i perioden 1999–2003. Dette er tallmaterialet som norske myndigheter rapporterer til utviklingskomiteen (Development Assistance Committee, DAC) i organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (Organisation for Economic Cooperation and Development, OECD). Norad og UD har velvillig stilt disse dataene til disposisjon.

Norad/UDs statistikkmateriale er analysert og summert, og danner grunnlaget for resultatene som framstilles i denne rapporten. Under presentasjonen av resultatene i kap. 3 har ForUMs temagruppe ikke vurdert i hvilken grad tiltak / prosjekt i statistikkmaterialet er kategorisert korrekt eller feil som vannbistand. Dette er en naturlig tilnærming ettersom disse tallene ville vært den informasjonen norske myndigheter selv ville kommet fram til dersom de hadde analysert statistikkmaterialet. En gjennomgang av alle tiltakene i mer detalj for å vurdere omfang av eventuell feilkategorisering ville også krevd betydelig mer ressurser enn det ForUMs arbeidsgruppe har tilgjengelig.

Det er flere kategorier i OECD DACs statistikksystem som angår vann, herunder:

- OECD DAC hovedkode *140 Vannforsyning og sanitær*[12], med følgende undersektorer:
  - *140.10 Vannressurspolitikk og – forvaltning*
  - *140.15 Vern av vannressurser*
  - *140.20 Vannforsyning og sanitær – større systemer*
  - *140.30 Vannforsyning og sanitær – mindre systemer*
  - *140.40 Vassdragsutvikling*
  - *140.50 Avfallshåndtering*
  - *140.81 Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær*

OECD DAC hovedsektor 140 med undersektorer er hovedgrunnlaget for rapporten. I tillegg har ForUMs temagruppe gjort en grovanalyse av noen andre OECD DAC sektorer som angår vann for å se om disse utgjør en volummessig betydelig andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid på vannområdet. Disse OECD DAC hoved- og undersektorer omfatter:

- OECD DAC hovedsektor *210 Transport og lagerhold*, med undersektor:
  - *210.40 Vanntransport*
- OECD DAC hovedsektor *230 Energi*, med undersektor:
  - *230.65 Vannkraftverk*
- OECD DAC hovedsektor *311 Jordbruk*, med undersektor:
  - *311.40 Vannressurser i jordbruket*
- OECD DAC hovedsektor *410 Multi-/ tverrsektoriell miljø*, med undersektor:
  - *410.50 Flomsikring / kontroll*

[12] *OECD DAC hovedsektor 140 heter "vannforsyning og sanitær" ("Water Supply and Sanitation"). Undersektorene omfatter derimot et videre aspekt vannrelaterte tiltak enn bare vannforsyning og sanitær. For å reflektere dette omtaler denne rapporten tiltak i OECD DAC hovedsektor 140 ofte som "vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning".*

For definisjoner av disse OECD DAC kodene, se vedlegg A. For en fullstendig oversikt over OECD DACs koder, se OECD DACs internettside (http://www.oecd.org/dataoecd/41/1/6517133.xls), eller Norads manual for klassifisering av norsk bistand (Norad 2003).

Denne rapporten fokuserer på analyser av statistikkmaterialet basert på OECD DAC hovedkode 140 (vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning) med underkoder. Andre analyser av internasjonal vannbistand har også benyttet dette som utgangspunkt (WaterAid m.fl. 2003, OECD 2003, 2004).

I rapporten er norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannsektoren blant annet framstilt som:

- Total innsats innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140)
- Innsats fordelt på ulike resultatområder innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140.10 / 15 / 20 / 30 / 40 / 50 / 81)
- Innsats fordelt på regioner, hovedsamarbeidsland og andre land, samt
- Sammenligninger av omfanget av norsk bilateral vannbistand med samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid.

Bearbeidet tallmateriale som er grunnlag for rapporten og dens figurer, finnes i tabeller i vedlegg B.

Følgende premisser ligger til grunn for gjennomgangen til ForUMs temagruppe om ferskvann:

- Norad/UD klassifiserer kun bilateral[13] (inkl. multi-bilateral[14]) bistand gjennom Norad og UD etter OECD DACs system. Multilateral bistand[15] er derfor ikke inkludert i statistikkmaterialet eller gjennomgangen.
- Alle tall for støttebeløp er hentet fra Norad/UDs statistikkmateriale, uten at temagruppa har trukket ut prosjekter som gruppa eventuelt mener er feilkategorisert.
- Alle tall er i løpende priser/beløp, det vil si at det er ikke er gjort noen indeksregulering av beløpene. Dette betyr at rapporten ikke tar hensyn til at 1 millioner kroner i bistand sent i perioden (for eksempel i år 2003) er mindre verdt enn 1 millioner kroner tidlig i perioden (for eksempel i 1999).
- Kostnader ved UDs og Norads administrasjon er ikke fordelt på de ulike tiltakene og er derfor ikke inkludert i analysene.
- Tall for "samlet bilateralt (inkl. multi-bilateralt utviklingssamarbeid" er brutto tall[16].
- Når rapporten bruker begrepet "hovedsamarbeidsland" eller "andre samarbeidsland" i norsk utviklingssamarbeid menes land som hadde denne status per 1. januar 2002.

2.1.3 Gjennomgang av Norads arkivmateriale for noen utvalgte prosjekter

Norad/UDs statistikkmateriale inneholder begrenset informasjon om de enkelte prosjekter og tiltak. Det kan det være vanskelig å vurdere i hvilken grad eller på hvilken måte et tiltak rent faktisk omhandler vann bare ut fra tittel og eventuelt noen stikkord i statistikkmaterialet. ForUMs temagruppa har derfor hentet informasjon fra Norads arkiver for noen tiltak for å vurdere om disse var kategorisert i undersektorer på en måte som samsvarer med tiltakenes reelle innhold.

På grunn av begrensede ressurser har det ikke vært mulig å gå gjennom arkivmateriale for alle de prosjektene ForUMs temagruppe ønsket å studere nærmere. Tilsvarende har det ikke vært mulig å vurdere prosjekter utenfor kategoriene omtalt ovenfor, det vil si OECD DAC hovedsektor 140 med undersektorer for å se om disse kunne eller burde vært klassifisert som prosjekter som norsk vannrelatert utviklingssamarbeid. Temagruppa går ut fra at det finnes relativt få bilaterale vannprosjekter som ikke er kommet med i denne rapporten, og betydningen av disse for analyser og konklusjoner er liten eller ubetydelig.

Av hensyn til temagruppas begrensede ressurser valgte gruppa bare å innhente arkivinformasjon om vannrelaterte tiltak innen OECD DAC hovedsektor 140 norske myndigheter har støttet med over 1 millioner kroner per år i Afrika for perioden 1999–2003. I alt omfattet gjennomgangen av arkivmateriale 62 tiltak. For fem av tiltakene var det ikke mulig å finne utfyllende informasjon om i Norads arkiver. Det vil si at 57 tiltak ligger til grunn for

[13] *Bilateral bistand: Støtte til direkte samarbeid med utviklingsland eller gjennom frivillige organisasjoner.*
[14] *Multi-bilateral bistand: Støtte kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner og som er øremerket konkrete tiltak i spesifikke land/områder.*
[15] *Multilateral bistand: Generell støtte (ikke øremerket på sektor eller område) til organisasjoner som er klassifisert som multilaterale av OECD DAC.*

[16] *Brutto: Ikke fratrukket avdrag på lån.*

den undersøkelsen som er gjort av norsk-støttede vannrelaterte tiltak i Afrika.

Særlige viktige dokumenter som ble gjennomgått for hvert tiltak var bevilgnings-, avtale- og evalueringsdokumenter. Hoved-kriteriet som ble lagt av ForUMs temagruppe for at tiltak burde vært kategorisert som utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning (OECD DAC 140) var at hovedmålsetningen i tiltaket var å løse vannrelaterte problemstillinger og at tiltak var i samsvar med kriteriene for de respektive undersektorer som definert av OECD DAC (se vedlegg A). For hvert tiltak ble derfor hovedmålsettingen vurdert og i hvilken grad aktivitetene i tiltaket var i samsvar med denne.

Gjennomgangen gir ingen informasjon om kvaliteten på tiltakene eller i hvilken grad tiltakenes aktiviteter fører til oppnåelse av tiltakets hovedmålsetning? Dette har det ikke vært mulig å undersøke innenfor tids- og budsjettrammen til ForUMs temagruppe.

Vedlegg C inneholder en oppsummering av vurderingene som ble gjort av de ulike tiltakene i forhold til eventuell feilkategori-sering.

2.2 Usikkerheter

Statistikkmaterialet temagruppa om ferskvann har brukt er utelukkende Utenriksdeparte-mentet og Norads eget tallmateriale. Det er likevel knyttet usikkerheter til deler av dette tallmaterialet.

En viktig usikkerhet ved Norad/UDs statistikk-materiale er avgrensing av ulike OECD DAC kategorier og hvilke kriterier som skal anvendes for kategorisering. Slik avgrensing vil alltid være et problem innen kategorisering og statistikkføring. I dette tilfellet gjelder det definisjonen av hva som er utviklingssam-arbeid innen de ulike undersektorer for vannforsyning, sanitær og vannressurs-forvaltning (OECD DAC 140.10 / 15 / 20 / 30 / 40 / 50 / 81), det vil si hvilke tiltak som passer inn i kategoriene listet opp i teksten over og beskrevet i mer detalj i vedlegg A.

Et annet viktig element er hva som er formålet med utarbeidelse av statistikken (og dermed hvordan kategorier avgrenses), og i hvilken grad det passer til formålet med analysen for de som benytter statistikkmaterialet.

Kategoriseringen gjennomføres av ulike personer involvert i norsk bilateral bistand uten at disse nødvendigvis tolker kriteriene for kategoriene nøyaktig på samme måte. Dette kan være en feilkilde.

Multilateral bistand, som per definisjon ikke er tematisk eller geografisk øremerket, er ikke kategorisert etter Norad/UDs OECD DACs system slik som bilateral (inkl. multi-bilateral) bistand. Dette betyr at ikke-øremerket norsk bistand kanalisert gjennom multilaterale organisasjoner kan gå til utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitær og vannressurs-forvaltning, uten å være registrert i OECD DAC materialet og dermed ikke være reflektert i denne rapporten. Ettersom den bilaterale bistanden hvert år utgjorde mer enn 2/3 av samlet norsk bistand i perioden 1999–2003 kan vi anta at det bildet som avtegner seg i denne rapporten er representativt.

En skulle også forvente at dersom bistand gjennom multilaterale organisasjoner var tiltenkt vannforsyning, sanitær eller vannressursforvaltning så ville den blitt øremerket dette formålet, registreres som multi-bilateral bistand og dermed være inkludert i tallmaterialet som er analysert i denne rapporten. Mye av vannbistanden som er analysert i denne rapporten er kanalisert nettopp gjennom multilaterale organisasjoner.

ForUMs temagruppa om ferskvann har heller ikke funnet dokumentasjon på hva den multilaterale bistanden brukes til eller fått indikasjoner på at bildet for den multilaterale bistanden skulle være annerledes enn for den bilaterale bistanden.

Mangel på tilgang til god vannforsyning og tilfredsstillende sanitære forhold fører til at 3 900 barn dør hver dag. Denne stille katastrofen er det fullt mulig å gjøre noe med! Her henter en liten gutt vann fra en vannkrane i en barnehage på Zanzibar, Tanzania. *Foto: © WWF / Lyn Treolar*

3 RESULTATER

I det følgende presenteres hovedresultatene fra undersøkelsen til ForUMs temagruppe om ferskvann. Resultatene er basert på en gjennomgang av Norad / UDs eget statistikk-materiale for norsk bilateralt (inkl. multi-bilateralt) utviklingssamarbeid i perioden 1999–2003 (for detaljer om datagrunnlaget, se kap. 2). Når teksten refererer til "vannforsyning og sanitær" menes det, dersom ikke annet er opplyst, OECD DAC hovedsektor 140 med undersektorer (se vedlegg A for beskrivelse av sektorer).

3.1 Vannforsyning og sanitær i samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid

3.1.1 Samlet innsats

I perioden 1999–2003 ble bilateralt utviklings-samarbeidet kategorisert som bistand til vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140), redusert fra 227 millioner kroner i 1999 til 146 millioner kroner i 2003 (se figur 1). Dette er en nedgang på 81 millioner, tilsvarende en reduksjon på ca 36 prosent. Gjennomsnittlig årlig innsats var på 196 millioner kroner. Innsatsen var større enn gjennomsnittet i årene 1999, 2000 og 2002, og mindre enn gjennomsnittet i 2001 og 2003. Samlet bilateralt utviklingssamarbeid innen vann-forsyning og sanitær i perioden 1999–2003 var ca 978 millioner kroner.

Størst årlig innsats var det i 1999 med 227,3 millioner kroner, og den laveste innsatsen var i 2003 med 145,8 millioner kroner. Det var stor nedgang fra 2000 til 2001 (19 prosent), og særlig fra 2002 til 2003 (33 prosent). Fra 2001 til 2002 var det en oppgang på 26 prosent.

I forhold til bruttonasjonalinntekten bidrar Norge med mye ressurser til internasjonalt utviklingssamarbeid, og det totale omfanget av norsk bistand har vokst de senere årene. Norge har ligget og ligger betydelig over FNs mål om at land skal bidra med minst 0,7 prosent av bruttonasjonalinntekten til inter-nasjonalt utviklingssamarbeid. Figur 2 viser endringen i volumet av norsk bilateral bistand

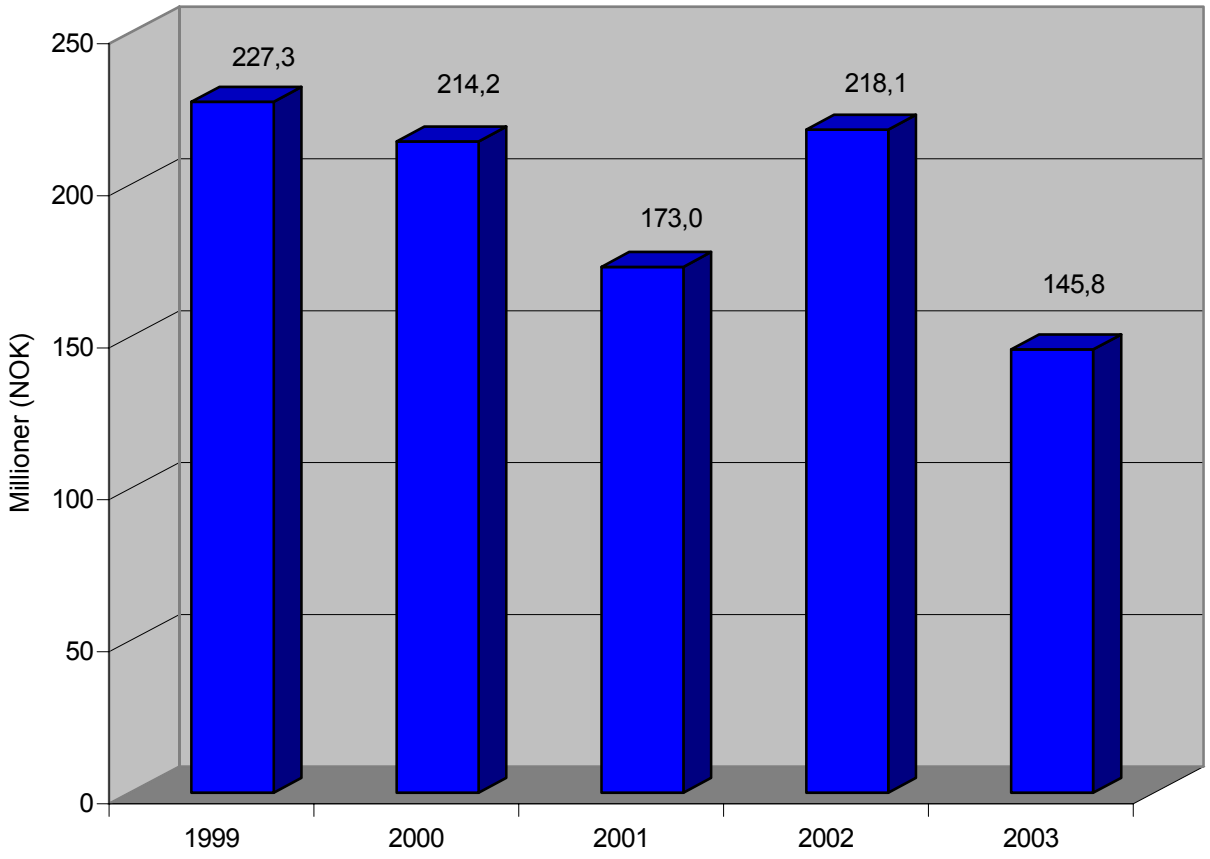

Figur 1 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

(inkl. multi-bilateral bilateral, men uten utgifter til administrasjon) sammenlignet med utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær. Figur 2 viser at mens norsk bilateral bistand økte hvert år i perioden 1999 til 2003, sank bistand til vannforsyning og sanitær. I perioden 1999–2003 økte samlet bilateral bistand fra ca 7,4 mrd. kroner til ca. 9,7 mrd. kroner, en økning på ca 2,3 mrd. kroner eller 32 prosent. I samme periode ble bistand til vannforsyning og sanitær redusert fra 227,3 til 145,8 millioner kroner, en reduksjon på 36 prosent. Med unntak av fra 2001 til 2002 sank utviklingssamarbeidet innen vannforsyning og sanitær hvert år i perioden.

Målt som andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid utgjorde innsatsen innen vannforsyning og sanitær 3,1 prosent i 1999, og sank til 1,5 prosent i 2003. Dette tilsvarer en halvering (se figur 3). En såpass stor endring som en halvering i perioden skyldes kombinasjonen av at samlet bilateralt utviklingssamarbeid har økt betydelig samtidig som innsatsen innen vannforsyning og sanitær har gått betydelig ned.

I gjennomsnitt utgjorde samarbeid innen vannforsyning og sanitær nesten 2,4 prosent av samlet bilateralt utviklingssamarbeid i perioden. I 2001 og særlig i 2003 var innsatsen under gjennomsnittet, mens den var over gjennomsnittet i 1999, 2000 og 2002. Det kraftigste fallet var fra 2002 til 2003, da ble innsatsen redusert fra 2,6 til 1,5 prosent.

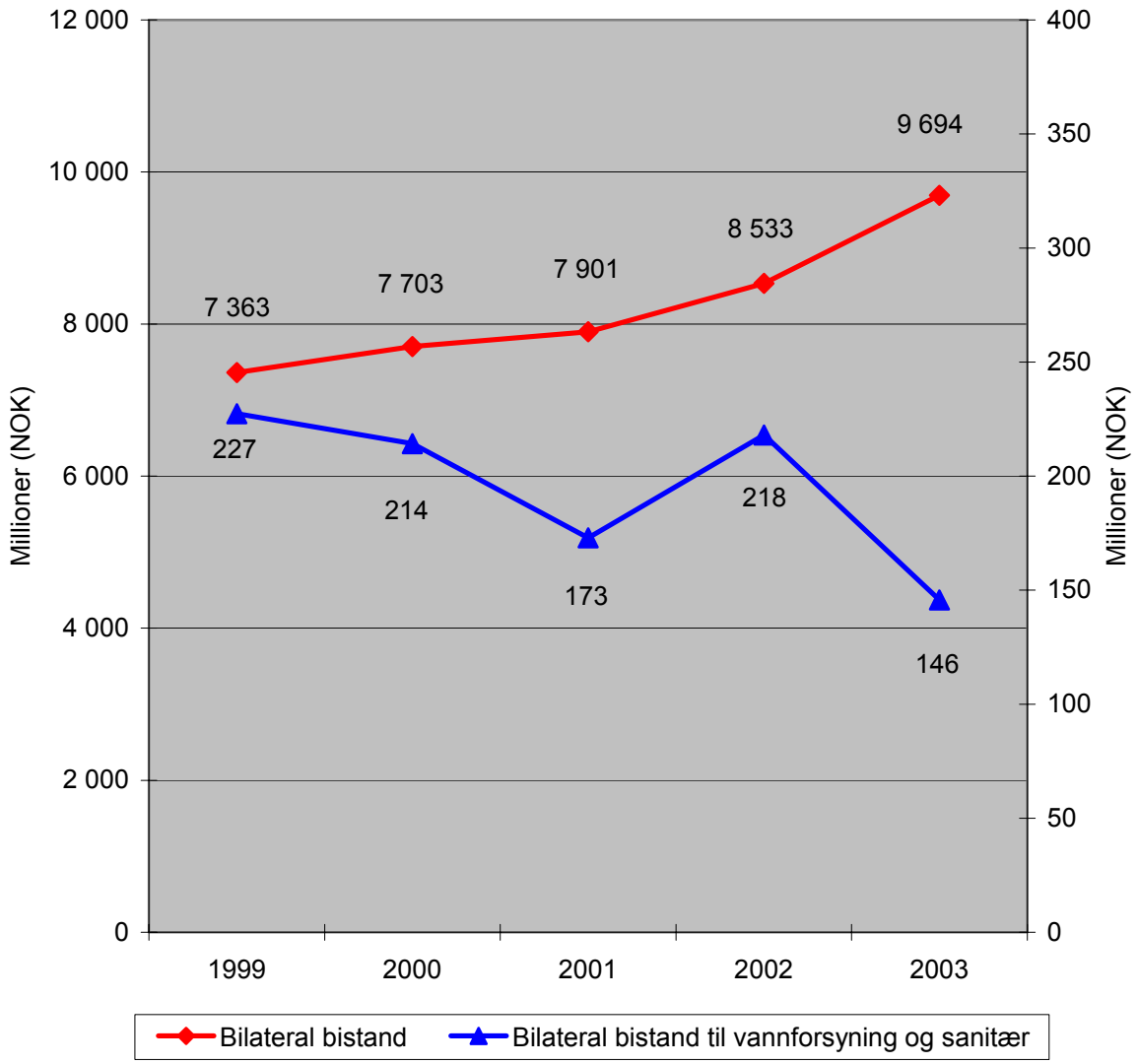

Figur 2 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) og samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. NB: Ulik skala på høyre og venstre side. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikk-materiale.

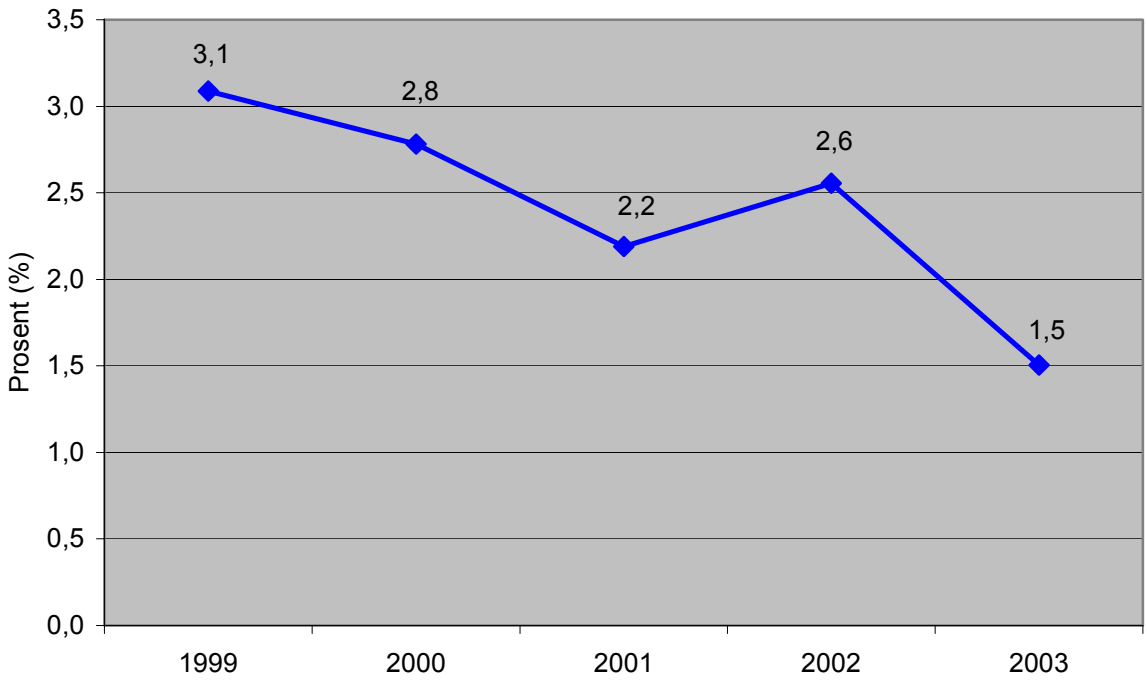

Figur 3 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.1.2 Fordeling på resultatområder

OECD DACs hovedsektor 140 vannforsyning og sanitær kan deles opp i syv undersektorer eller resultatområder (se beskrivelse i kap. 2 og vedlegg A). I det følgende beskrives fordelingen av norsk bilateral vannbistand på disse syv resultatområdene.

Av samlet norsk bilateral vannbistand i perioden 1999–2003 på 978,3 millioner kroner utgjorde *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20), 359,3 millioner kroner eller ca 37 prosent (se figurene 4 og 5). Dette var det klart største resultatområdet. Årlig innsats varierte betydelig, fra 101,5 til 39,0 millioner kroner per år, med et årlig gjennomsnitt på 71,9 millioner kroner.

De to nest største resultatområdene var *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10) og *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30), med henholdsvis 256,0 og 253,9 millioner kroner i perioden, noe som for hvert av områdene tilsvarer ca 26 prosent av norsk vannbistand. Gjennomsnittlig årlig innsats var ca 51 millioner kroner per år for hvert av områdene. Variasjonen mellom år var mindre for disse områdene enn for *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20).

Disse tre resultatområdene dominerer norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær, og utgjør totalt sett ca 89 prosent av samlet norsk bilateral vannbistand i perioden 1999–2003.

Resultatområdet *vern av vannressurser* (OECD DAC 140.15) utgjør i snitt 5,9 prosent av vannbistanden, basert på et årlig gjennomsnitt på 11,6 millioner kroner.

Områdene *avfallshåndtering* (OECD DAC 140.50), *vassdragsutvikling* (OECD DAC 140.40) og *utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær* (OECD DAC 140.81) utgjorde med henholdsvis 3,5, 1,1 og 0,7 prosent meget små andeler av norsk vannbistand i perioden 1999–2003.

Vannforsyning og sanitær – mindre systemer (OECD DAC 140.30) har hatt en liten økning i perioden. *Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær* (OECD DAC 140.81) har hatt en prosentvis betydelig økning, men samlet volum er fortsatt marginalt. Innsatsen for de andre resultatområdene har vært nedadgående i perioden.

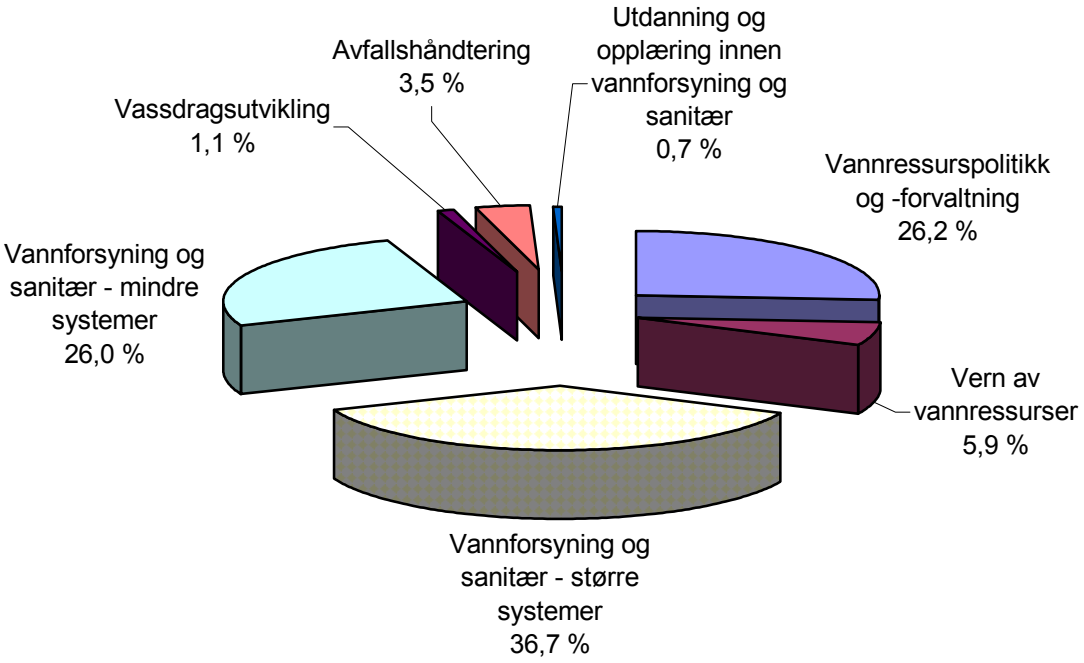

Figur 4 Andel av norsk bilateral vannbistand i perioden 1999–2003 som ble kategorisert innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140). Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

Kunstig vanning i jordbruket utgjør en formidabel utfordring for framtidas vannforvaltning og vannforsyning. Jordbruket står for hele 70 prosent av verdens vannbruk, og representerer mange steder et problem for vannforsyning til folk og natur. Her bruk av begrensede vannressurser for storskala og kommersielt jordbruk i nedbørfeltet til Maraelva, Kenya. *Foto: © WWF / Fred Hoogervorst*

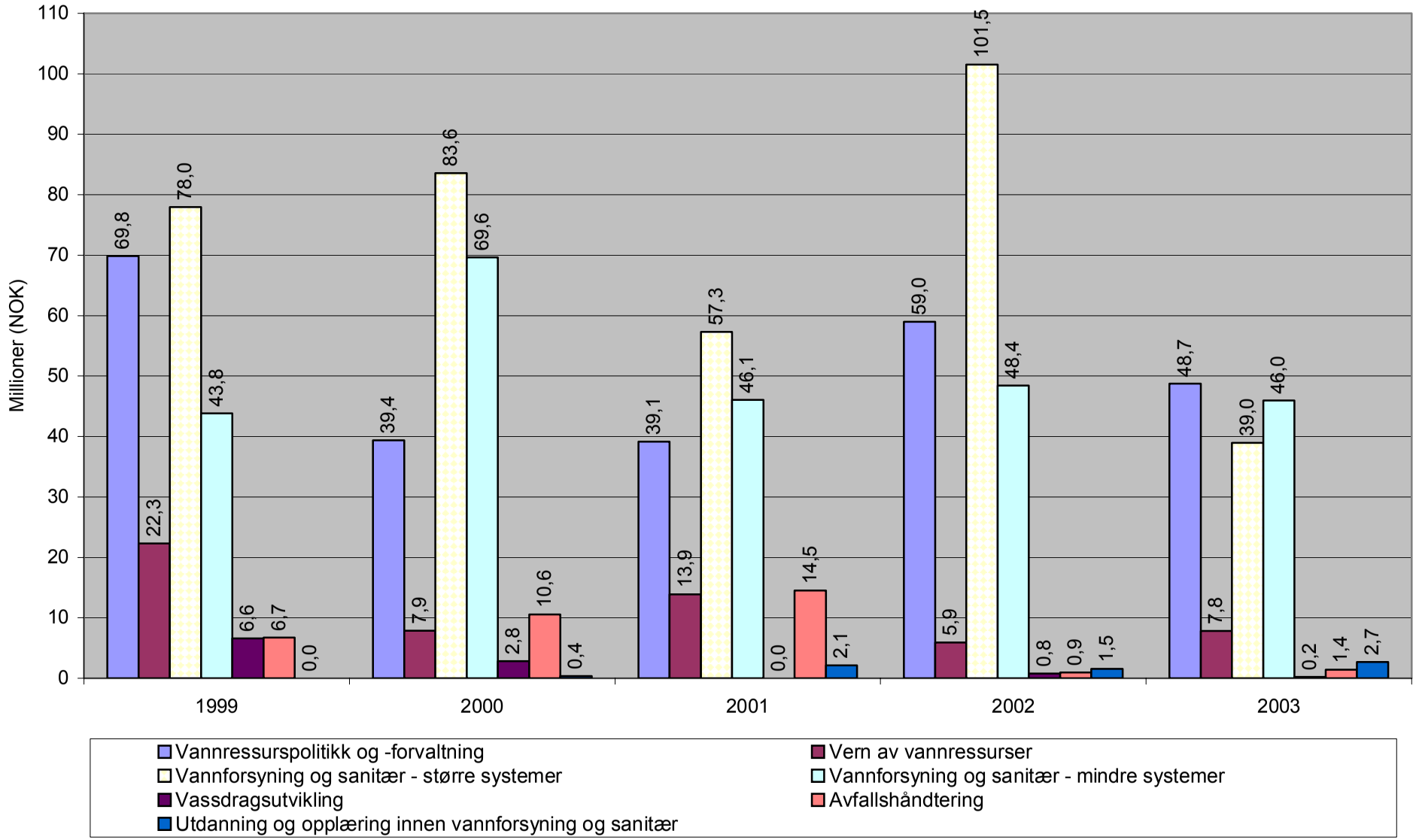

Figur 5 Fordeling av norsk bilateralt utviklingssamarbeid på resultatområder innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.2 Vannforsyning og sanitær i norsk bilateralt utviklingssamarbeid fordelt på region

Målt i absolutte tall (kroner) var norsk bilateral innsats innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 størst i Asia. Utviklingssamarbeidet i Asia på området var på totalt 304,2 millioner kroner, eller ca 31 prosent av en samlet norsk bilateral vannbistand på 978,3 millioner kroner (se figur 6). For Asia tilsvarer dette et gjennomsnitt på ca 61 millioner kroner per år, mot et årlig snitt på norsk bilateral vannbistand samlet sett på 195,6 millioner kroner per år. Asia var den region som fikk mest støtte i tre av fem år.

For Afrika og Europa var gjennomsnittet henholdsvis 49 og 41 millioner kroner per år, noe som tilsvarer 25 og 21 prosent av norsk bilateral vannbistand i perioden 1999–2003. I Midt-Østen var årlig innsats i snitt 27 millioner kroner per år, tilsvarende ca 14 prosent av norsk bilateral vannbistand. For Latin-Amerika var gjennomsnittlig bilateralt utviklings-samarbeid innen vannforsyning og sanitær på 7 millioner kroner per år, eller ca 3 prosent av norsk bilateral vannbistand.

Årlig bidrag til såkalte globale tiltak (ikke spesifisert på region) var i snitt 11 millioner kroner per år, eller nesten 6 prosent av den bilaterale vannbistanden. For Oceania var det ikke registrert norsk bilateral bistand innen vannforsyning og sanitær i perioden 1999–2003.

Regional fordeling av utviklingssamarbeidet innen vannforsyning og sanitær for hvert av årene fra 1999 til 2003 er vist i figur 7. Afrika har hatt en betydelig nedgang i perioden fra 69,9 millioner kroner i 1999 til 23,8 millioner kroner i 2003. For Asia var det først en kraftig økning i samarbeidet til over 80 millioner kroner per år, etterfulgt av en kraftig nedgang fra 2002 til 2003. I Europa har det vært en betydelig, men variabel innsats, uten noen klar trend. Den lave innsatsen i Latin-Amerika gikk først ned, før den i 2003 økte til samme nivå som i 1999. For Midt-Østen viser figur 7 en klar nedgang fra 1999 til 2000, etterfulgt av en økning. Globale tiltak har vist svært stor variasjon med svært lav innsats i årene 2000–2002 og en betydelig høyere årlig støtte på over 20 millioner kroner i årene 1999 og 2003.

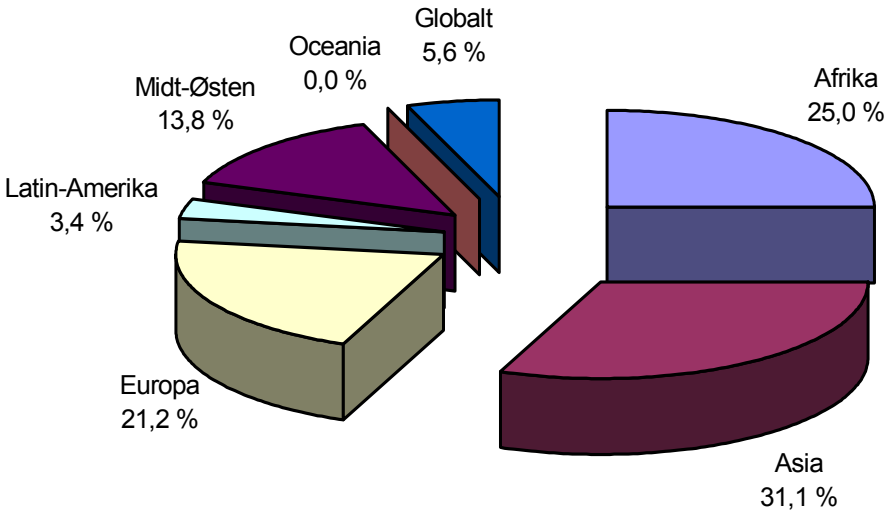

Figur 6 Regional fordeling av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) perioden 1999–2003 sett under ett. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

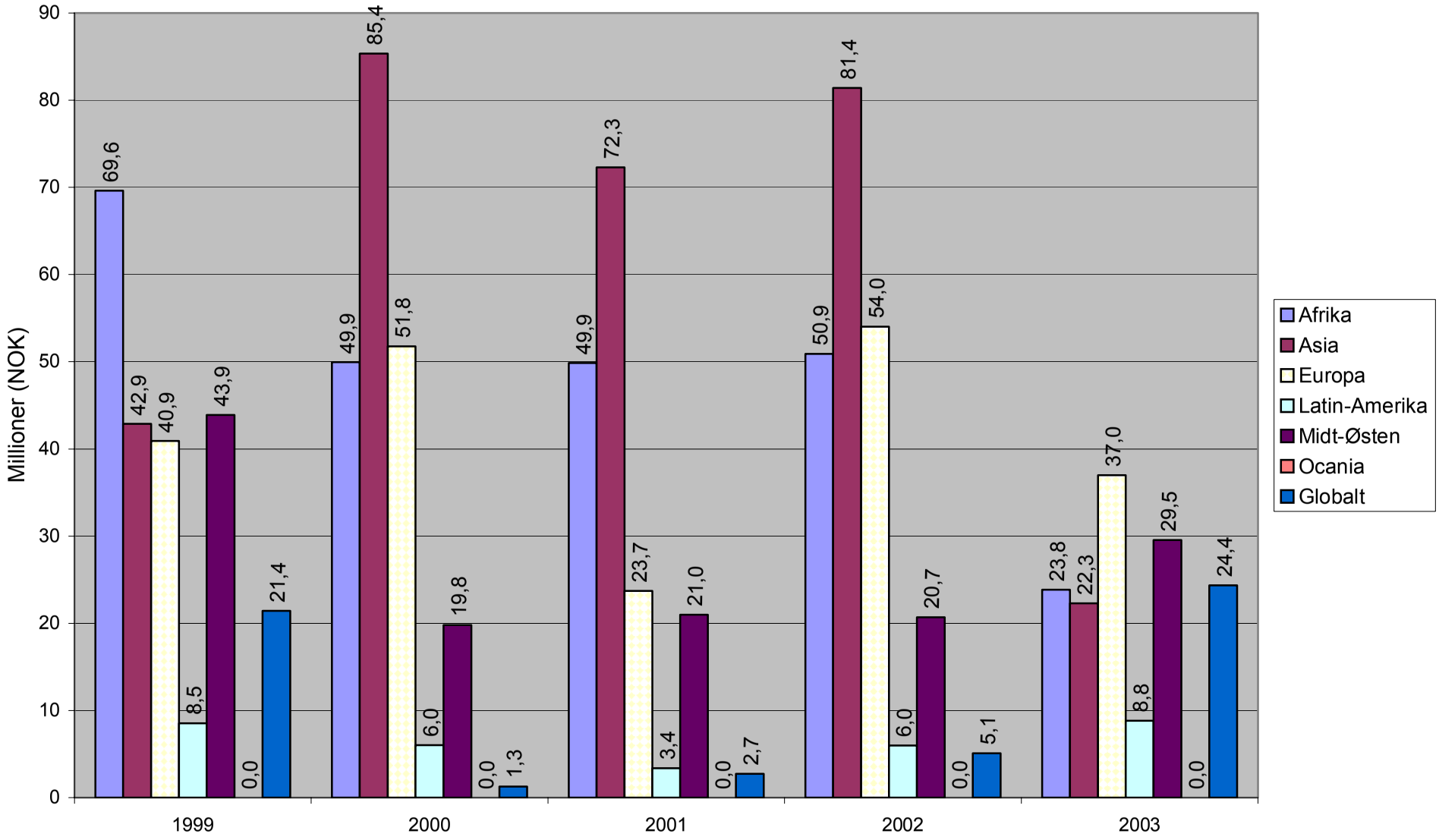

Figur 7 Regional fordeling av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

Dersom innsatsen innen vannforsyning og sanitær vurderes som andel (prosent) av norsk bilateralt utviklingssamarbeid blir bildet av regional fordeling betydelig annerledes. Ettersom norsk bilateral bistand totalt sett er volummessig konsentrert om Afrika blir andel bistand til vannforsyning og sanitær mindre for Afrika enn for andre regioner som Asia, Europa og Midt-Østen (se figur 8).

Ser man perioden 1999–2003 under ett skiller de tre regionene Midt-Østen, Asia og Europa seg ut med en klart større, men fortsatt begrenset, andel bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær. Midt-Østen, Asia og Europa har henholdsvis 4,2, 4,0 og 3,7 prosent av bilateralt utviklingssamarbeid i disse regionene innen vannforsyning og sanitær. Dette er en ca 3–4 ganger så stor andel som Afrika, Latin-Amerika og kategorien ”globale tiltak” Som omtalt over er det i perioden ikke registrert bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær i Oceania.

Figur 9 viser regional fordeling av vannbistanden målt som andel av bistand til de ulike regionene for hvert enkelt år i perioden 1999–2003. Midt-Østen, som har det høyeste gjennomsnittet med 4,2 prosent av bilateral bistand innen vannforsyning og sanitær, har en betydelig variasjon fra 3,1 til 8,5 prosent per år, og en synkende trend. Asia og Europa, med gjennomsnitt på henholdsvis 4,0 og 3,7 prosent, har også en betydelig variasjon mellom ulike år. Særlig for Asia, med variasjonen fra 1,3 til 6,5 prosent, er det store svinginger i norsk støtte. For Afrika, med et gjennomsnittstall på 1,5 prosent, er det en jevnt synkende trend fra 2,4 prosent i 1999 til 0,6 prosent i 2003. Latin-Amerika og globale tiltak, med gjennomsnitt på henholdsvis 1,1 og 1,0 prosent, har en variasjon på størrelse med den vi ser i Afrika, men det er ingen klart synkende trend for disse regionene.

I det følgende går rapporten i mer detalj på de ulike regionene og ser på utviklingen innen hvert resultatområde under OECD DAC hovedsektor 140 vannforsyning og sanitær.

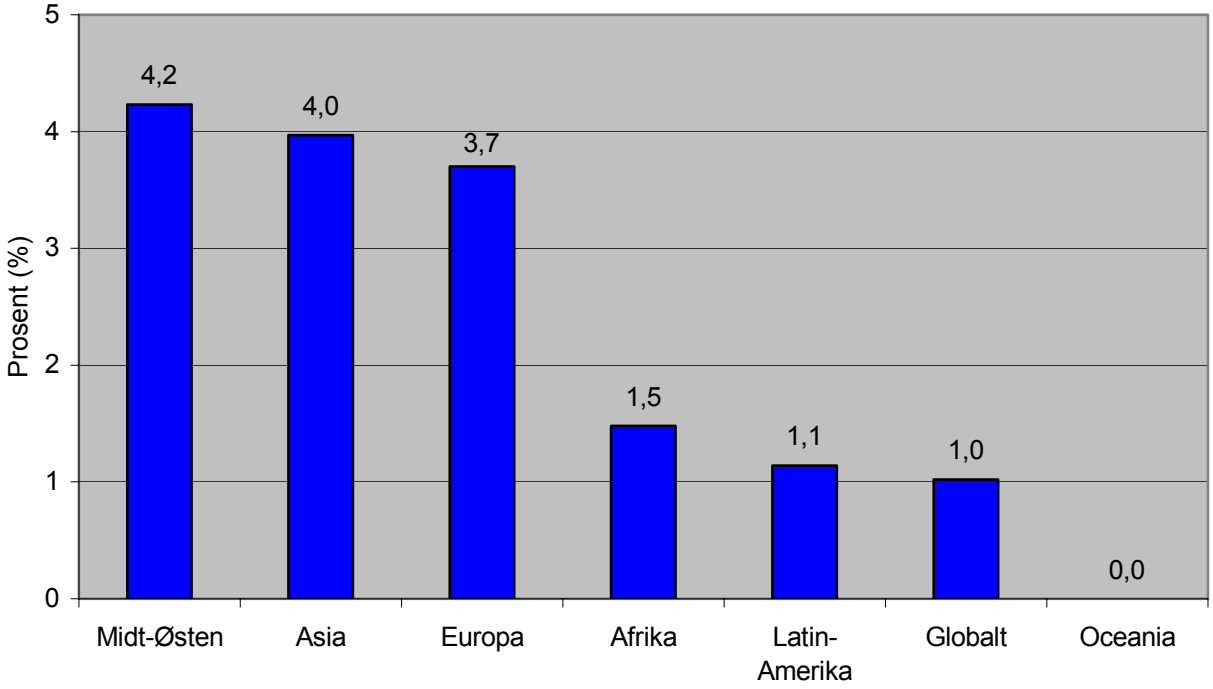

Figur 8 Gjennomsnittlig andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid per region som gikk til vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

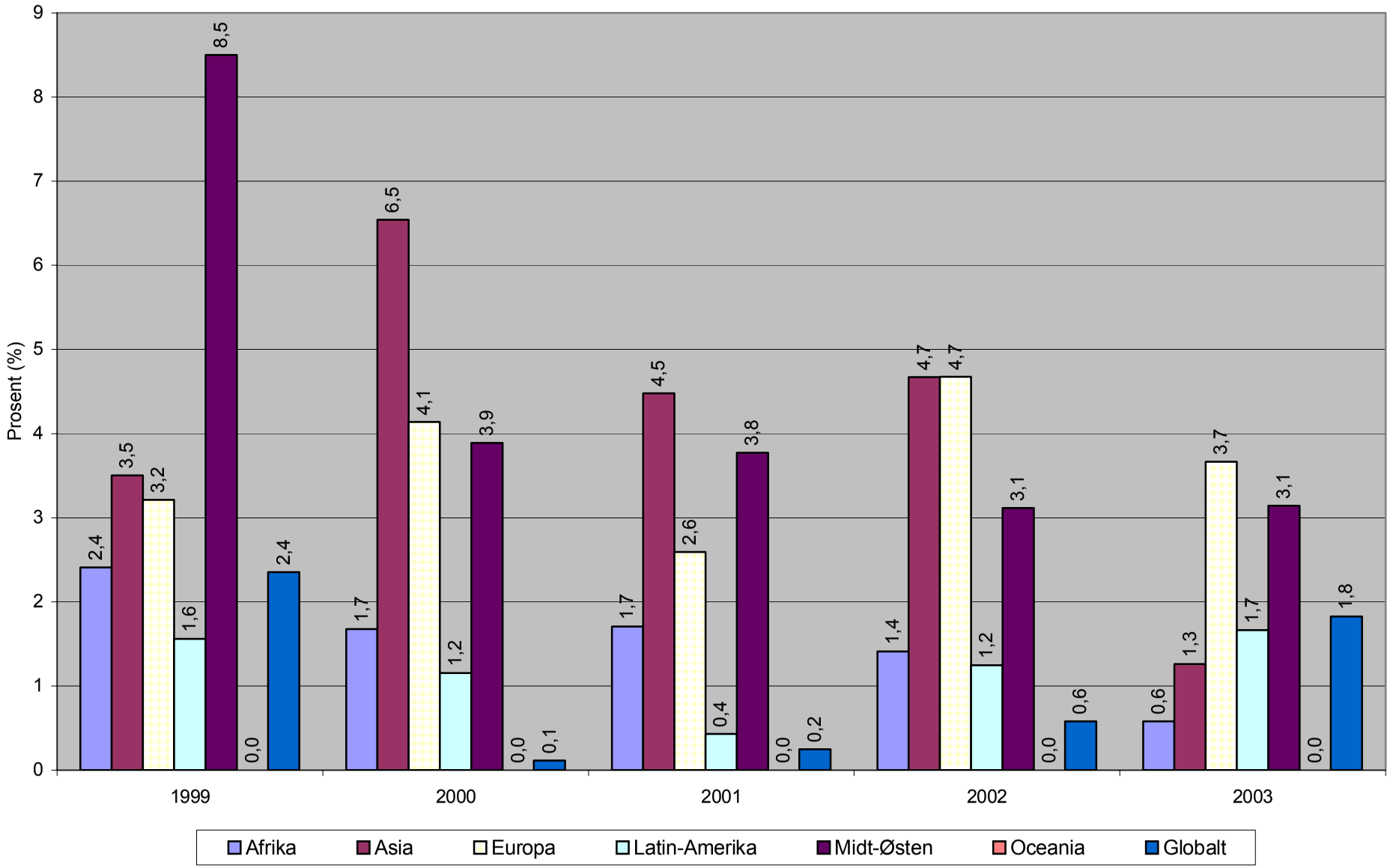

Figur 9 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid per region kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.2.1 Afrika

I perioden 1999–2003 ble 244 millioner kroner av norsk bilateral bistand brukt innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Afrika. Dette tilsvarer et årlig gjennomsnitt på 49 millioner kroner, eller 1,5 prosent av norsk utviklingssamarbeid i Afrika. Fra 1999 til 2003 var det en nedgang fra 69,9 til 23,8 millioner kroner per år, som tilsvarer en reduksjon på 45,8 millioner kroner, eller en nedgang på ca 66 prosent (se figur 10). I de tre mellomliggende år (2000–2002) lå bistanden relativt stabilt på et mellomnivå på ca 50 millioner kroner per år.

Figur 11 viser at andelen av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som er samarbeid innen vannforsyning og sanitær er svært lavt og kraftig synkende i Afrika. Fra en lav andel på 2,4 prosent i 1999 har det vært en reduksjon med 3/4 til bare 0,6 prosent i 2003. Størst reduksjon var det fra 1999 til 2000 og fra 2002 til 2003.

Fordelingen av innsatsen på resultatområder er vist i figur 12. Tre resultatområder dominerer norsk vannbistand i Afrika; *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10), *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20) og *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30). Totalt utgjorde disse tre områdene ca 96 prosent av samlet norsk bilateral vannbistand til Afrika i perioden 1999–2003.

Den store nedgangen fra 1999 til 2003 skyldes først og fremst en kraftig nedgang i innsatsen innen de to områdene *vannforsyning og sanitær – større systemer* (92 prosent ned) og *vannressurspolitikk og –forvaltning* (64 prosent ned), og i noen grad nedgang innen *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (53 prosent ned).

For de fire resultatområdene *vern av vannressurser* (OECD DAC 140.15), og særlig for *vassdragsutvikling* (OECD DAC 140.40), *avfallshåndtering* (OECD DAC 140.50) og *utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær* (OECD DAC 140.81) har innsatsen i perioden vært meget liten eller helt fraværende.

Verdifulle, men skitne dråper. Over 1,1 milliarder mennesker mangler tilgang til trygt og godt drikkevann, og over 2,6 milliarder mennesker mangler tilgang på tilfredsstillende sanitære forhold. Hvert år dør millioner av mennesker på grunn av mangel av god vannforsyning og på grunn av dårlige sanitære forhold og hygiene. Investeringer i bedret vannforsyning og sanitære forhold gir ofte store gevinster for samfunnet. *Foto: WWF / Fred Hoogervorst*

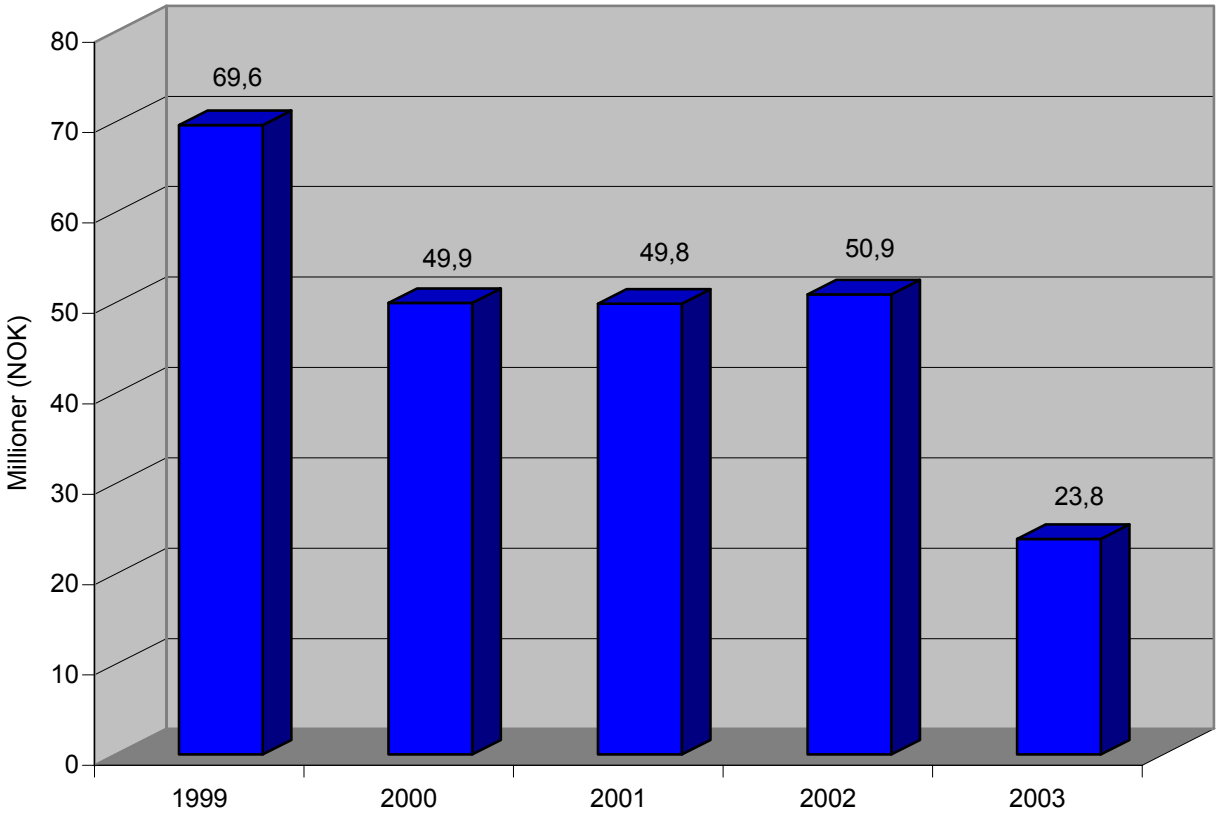

Figur 10 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Afrika i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

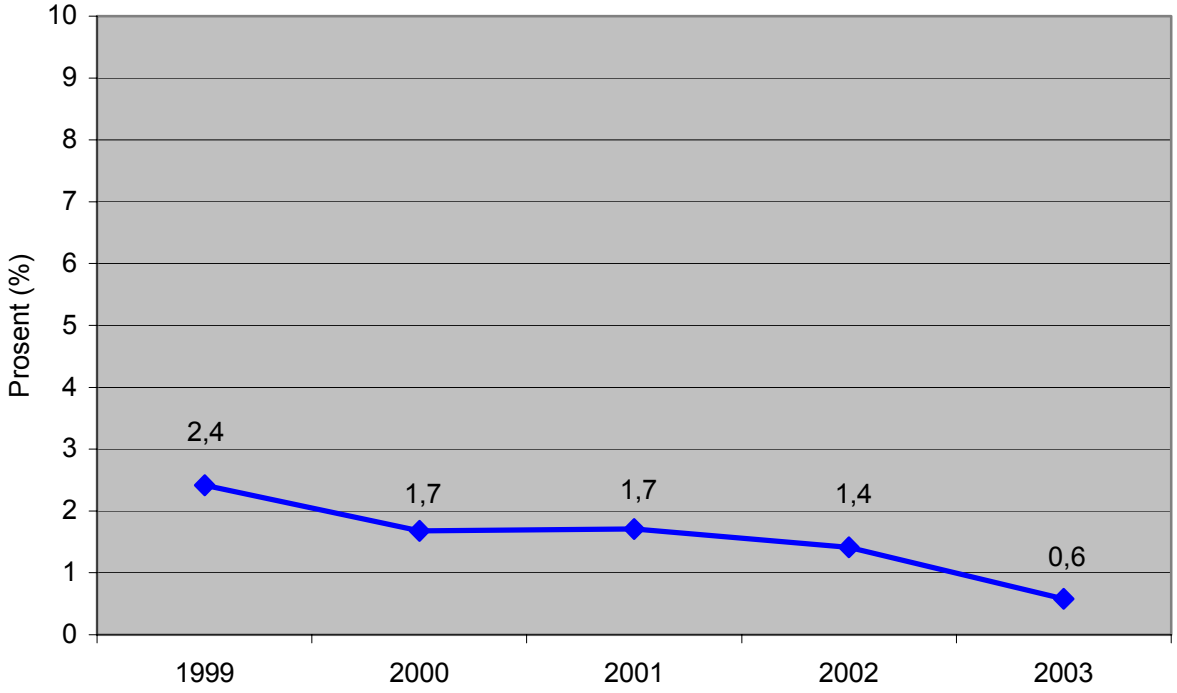

Figur 11 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Afrika kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

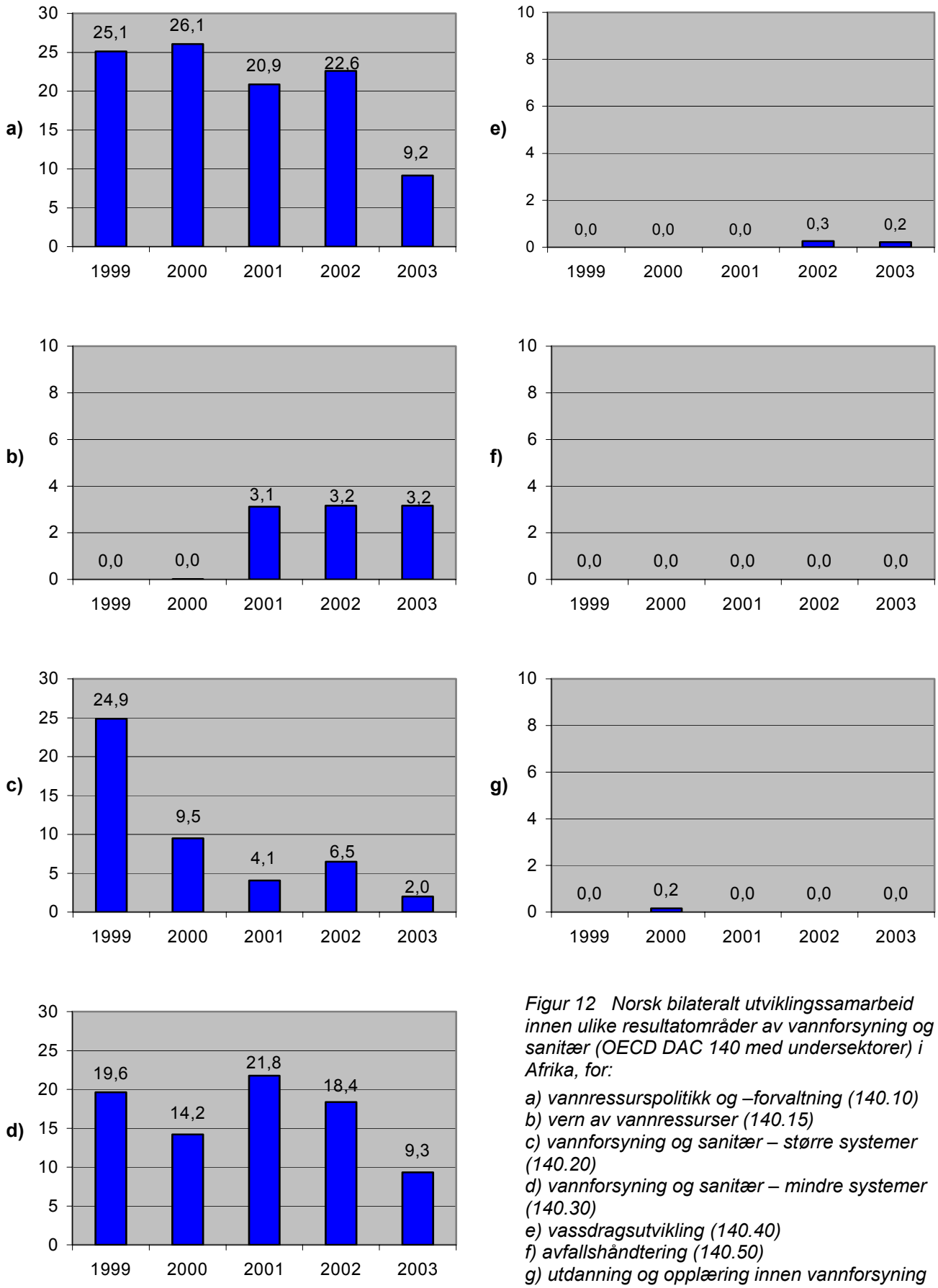

Figur 12 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Afrika, for:

a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10)
b) vern av vannressurser (140.15)
c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20)
d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30)
e) vassdragsutvikling (140.40)
f) avfallshåndtering (140.50)
g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81).

Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.2.2 Asia

I perioden 1999–2003 ble norsk bilateral bistand på totalt 304 millioner kroner kanalisert innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Asia. Dette tilsvarer et årlig gjennomsnitt på nesten 61 millioner kroner per år, og gjør Asia til regionen med det volummessig mest omfattende bilaterale samarbeidet innen vannforsyning og sanitær. I gjennomsnitt gikk 4,0 prosent av norsk bilateral bistand i Asia til denne sektoren i perioden.

Fra 1999 til 2000 var det en kraftig økning (dobling) i vannbistanden til Asia. Omfanget holdt seg på et relativt høyt nivå til og med 2002, før det gikk ned med over 70 prosent til 22 millioner kroner i 2003 (se figur 13). Den kraftige økningen fra 1999 til 2000, og den enda kraftigere nedgangen fra 2002 til 2003 skyldes særlig et utvidet og senere redusert samarbeid innen *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20).

Andelen av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Asia som er samarbeid innen vannforsyning og sanitær ble nesten doblet fra 3,6 prosent i 1999 til 6,5 prosent i 2000. Deretter har andelen blitt redusert til bare 1,3 prosent i 2003, noe som er den laveste verdien i perioden (se figur 14). Reduksjonen var særlig kraftig fra 2002 til 2003.

Fordelingen av innsatsen på resultatområder er vist i figur 15. Det klart dominerende resultatområdet er *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20). Dette området er for samtlige år større enn de andre seks resultatområdene til sammen, og utgjorde fire av fem år 70 prosent eller mer av samlet bilateral bistand innen vannforsyning og sanitær i Asia.

De tre områdene *avfallshåndtering* (OECD DAC 140.50), *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30) og *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10) har alle mottatt mellom 16 og 32 millioner kroner i løpet av perioden. Områdene *vassdragsutvikling* (OECD DAC 140.40), *vern av vannressurser* (OECD DAC 140.15) og *utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær* (OECD DAC 140.81), har alle et samlet volum på mindre enn 2 millioner kroner for hele perioden, og er dermed nærmest ubetydelige i norsk bilateral vannbistand i Asia.

Afrika sør for Sahara er regionen der den største andelen av befolkningen mangler tilgang på god vannforsyning (42 prosent) og tilfredsstillende sanitære forhold (64 prosent). Her henter ei kvinne vann i ei sterkt forurensa elv i Øst-Afrika. *Foto: WWF / Fred Hoogervorst*

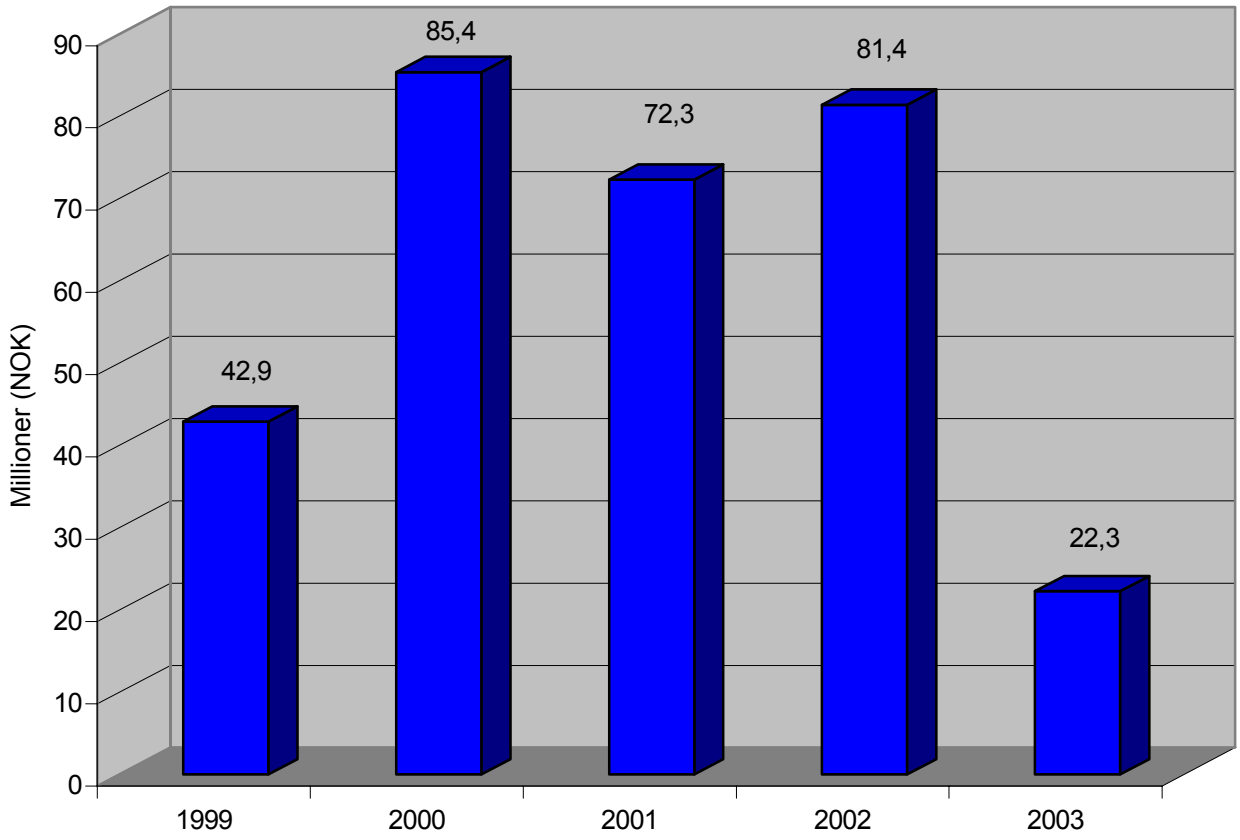

Figur 13 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Asia i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikk-materiale.

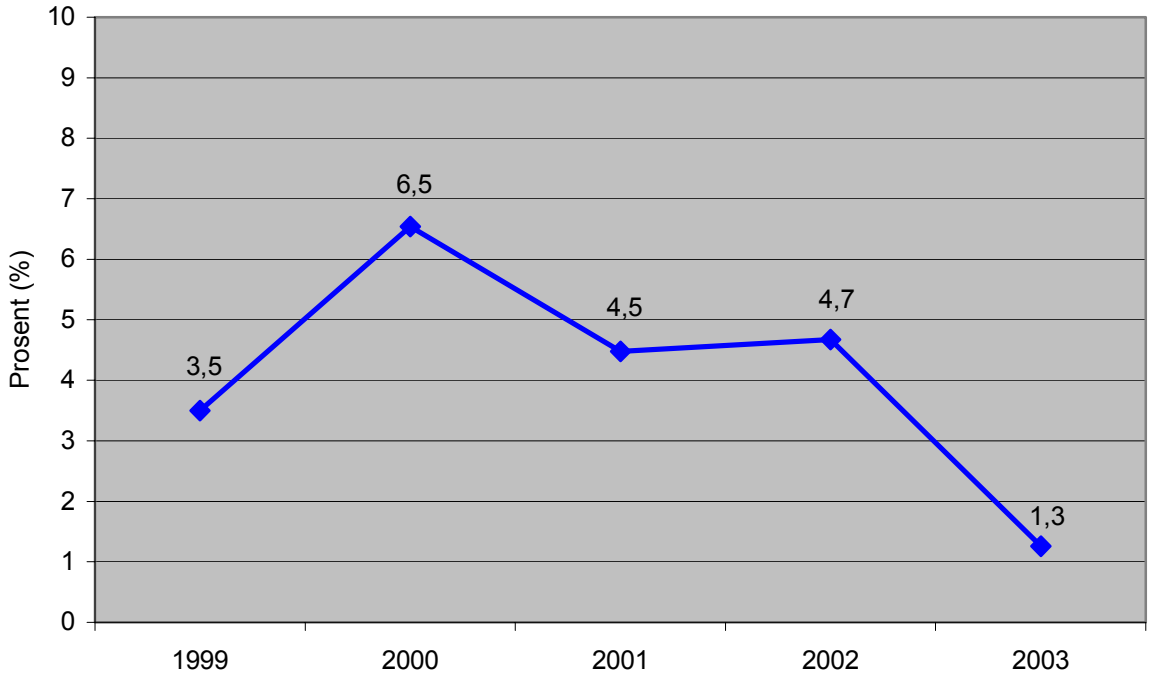

Figur 14 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Asia kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

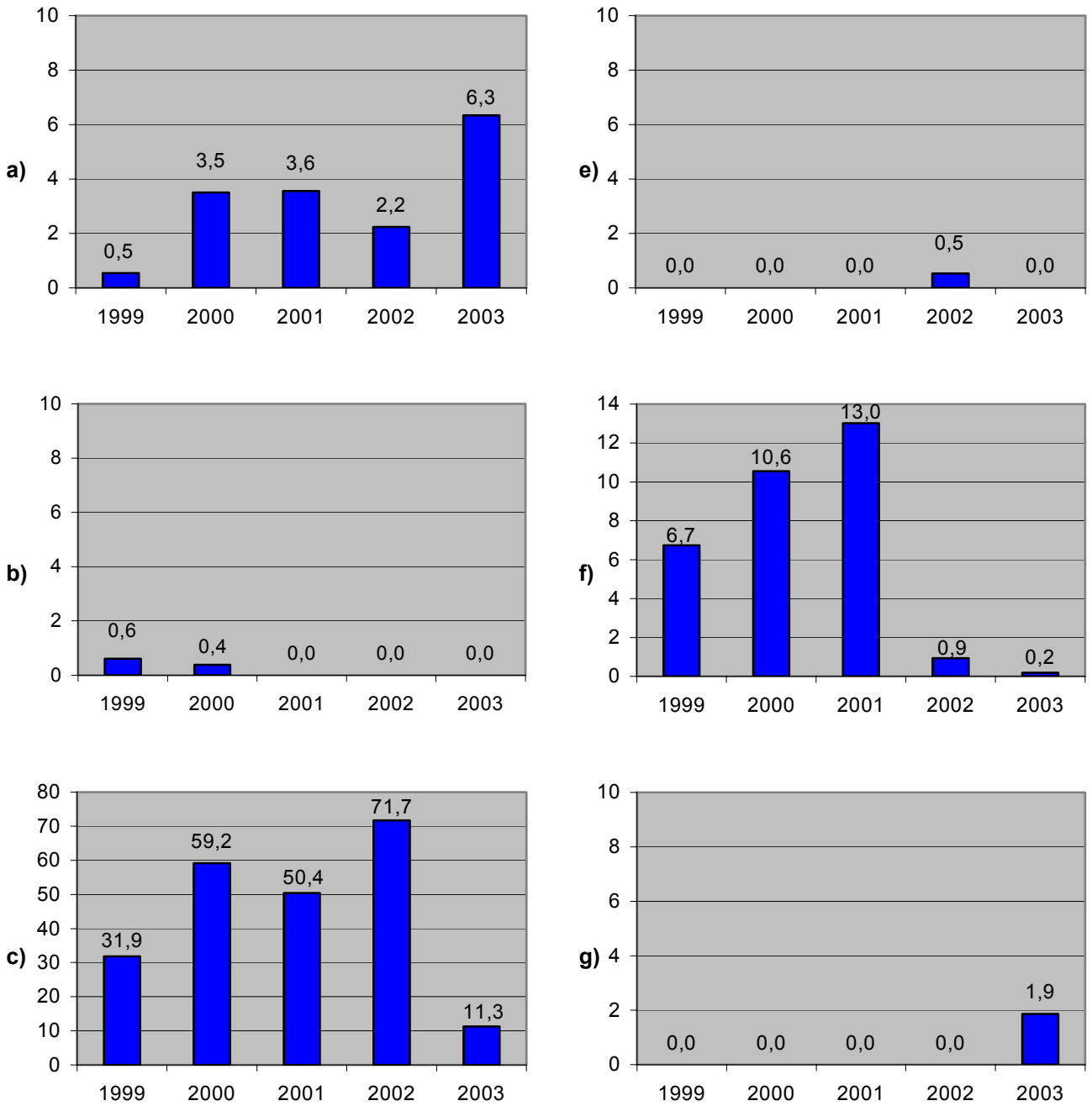

Figur 15 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Asia, for:

a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10)
b) vern av vannressurser (140.15)
c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20)
d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30)
e) vassdragsutvikling (140.40)
f) avfallshåndtering (140.50)
g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81).

Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.2.3 Latin-Amerika

Samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) med land i Latin-Amerika var 32,8 millioner kroner i perioden 1999–2003. Dette tilsvarer et årlig gjennomsnitt på 6,6 millioner kroner. For perioden 1999–2003 sett under ett, gikk 1,1 prosent av norsk bilateral bistand til Latin-Amerika til denne sektoren.

Fra 1999 til 2001 var det en reduksjon i vannbistanden til Latin-Amerika fra 8,5 til 3,4 millioner kroner (se figur 16), noe som tilsvarer en reduksjon på 60 prosent. Deretter ble det bilaterale samarbeidet på området mer enn doblet fram til 2003 da det var omtrent på samme nivå som i 1999, nærmere bestemt 8,8 millioner kroner. Denne oppgangen tilsvarer en økning på ca 162 prosent. Nedgangen fra 1999 til 2001 skyldes bortfall av tiltak i innen *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10), og redusert samarbeid innen *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30). Den prosentvis kraftige økningen etter 2001 skyldes i all hovedsak økning innen *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30).

Andelen av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Latin-Amerika som har vært samarbeid innen vannforsyning og sanitær lå på et lavt nivå i hele perioden, med et gjennomsnitt på 1,1 prosent. I årene 1999 og 2003 lå andelen på ca 1,6–1,7 prosent, mens i 2001 var andelen bare 0,4 prosent (se figur 17).

Fordelingen av innsatsen på resultatområder er vist i figur 18. Resultatområdet *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30) er det klart dominerende, med ca 68 prosent av samlet bilateral vannbistand i perioden 1999–2003. Områdene *vassdragsutvikling* (OECD DAC 140.40) og *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10) utgjør hver for seg 11–12 prosent av innsatsen i perioden, mens det for de resterende resultatområdene har vært ubetydelig eller ingen innsats i perioden.

Utbygging av storskala infrastruktur som damanlegg kan få store konsekvenser for folk og natur som er avhengige av vannressursene og vannføringsregimet som påvirkes. Her fra Cana Brava Dam nær Minacu, Goias, Brasil. *Foto: © WWF-Canon / Edward Parker*

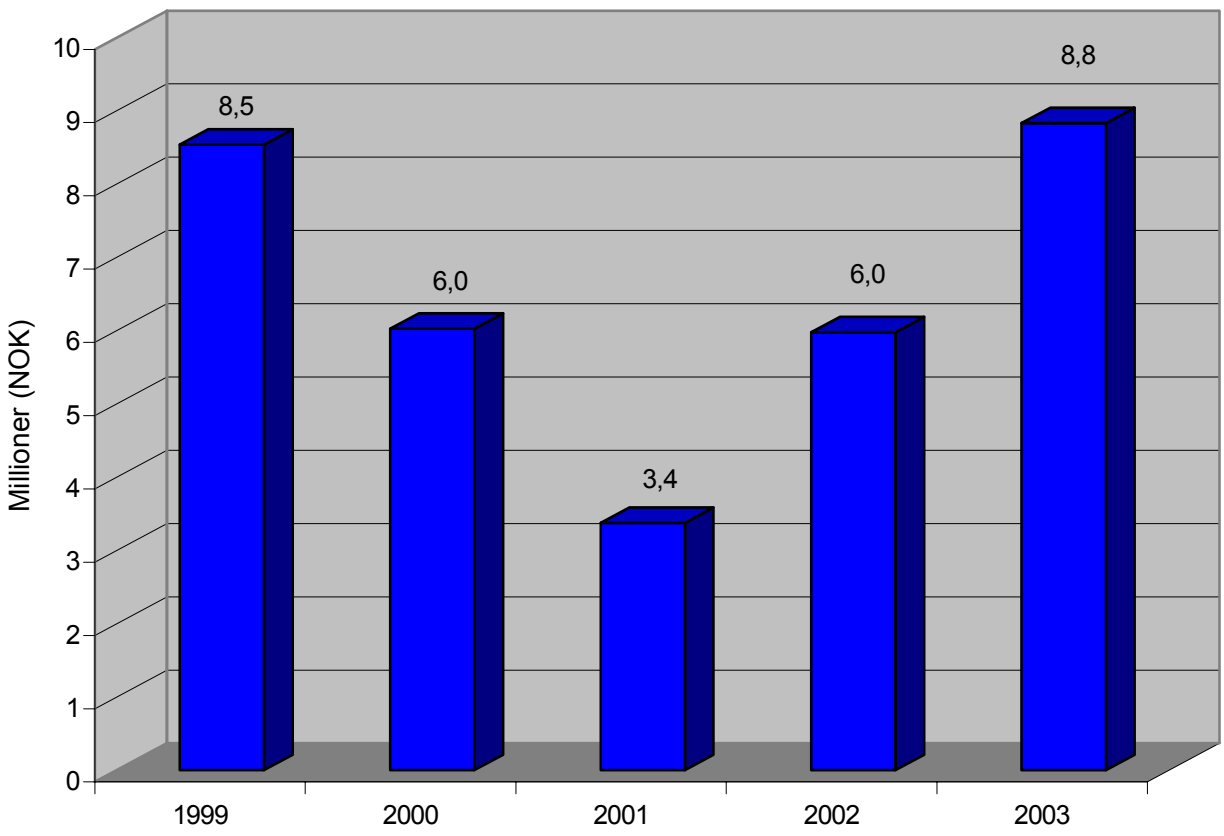

Figur 16 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Latin-Amerika i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

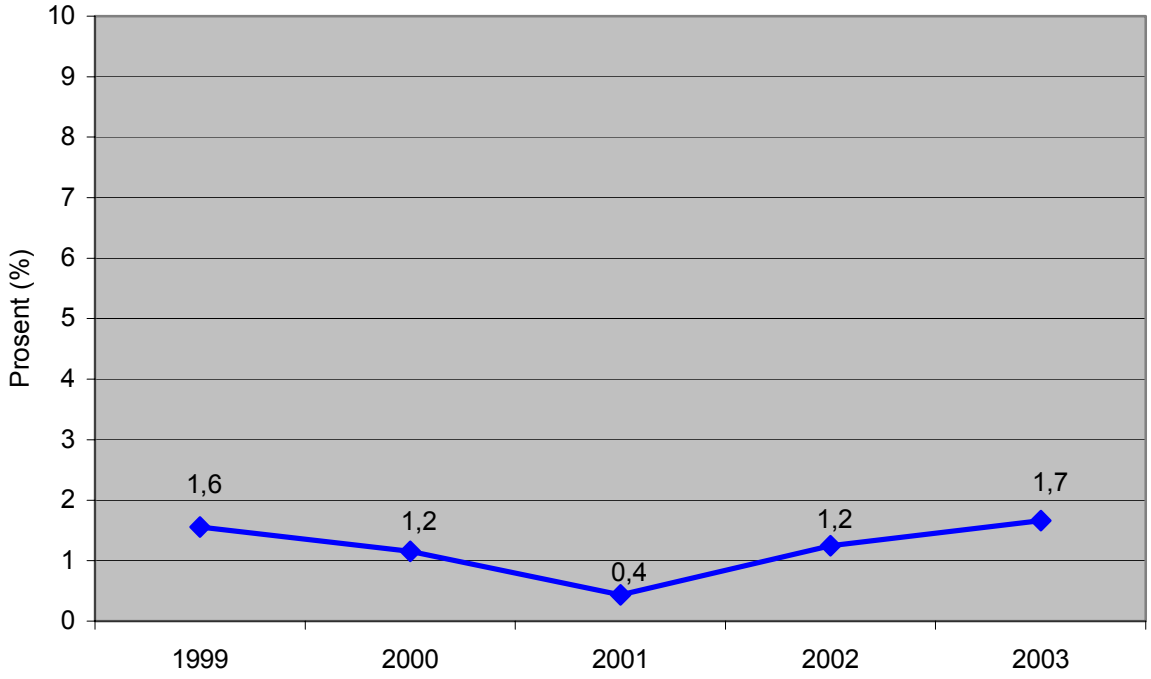

Figur 17 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Latin-Amerika kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

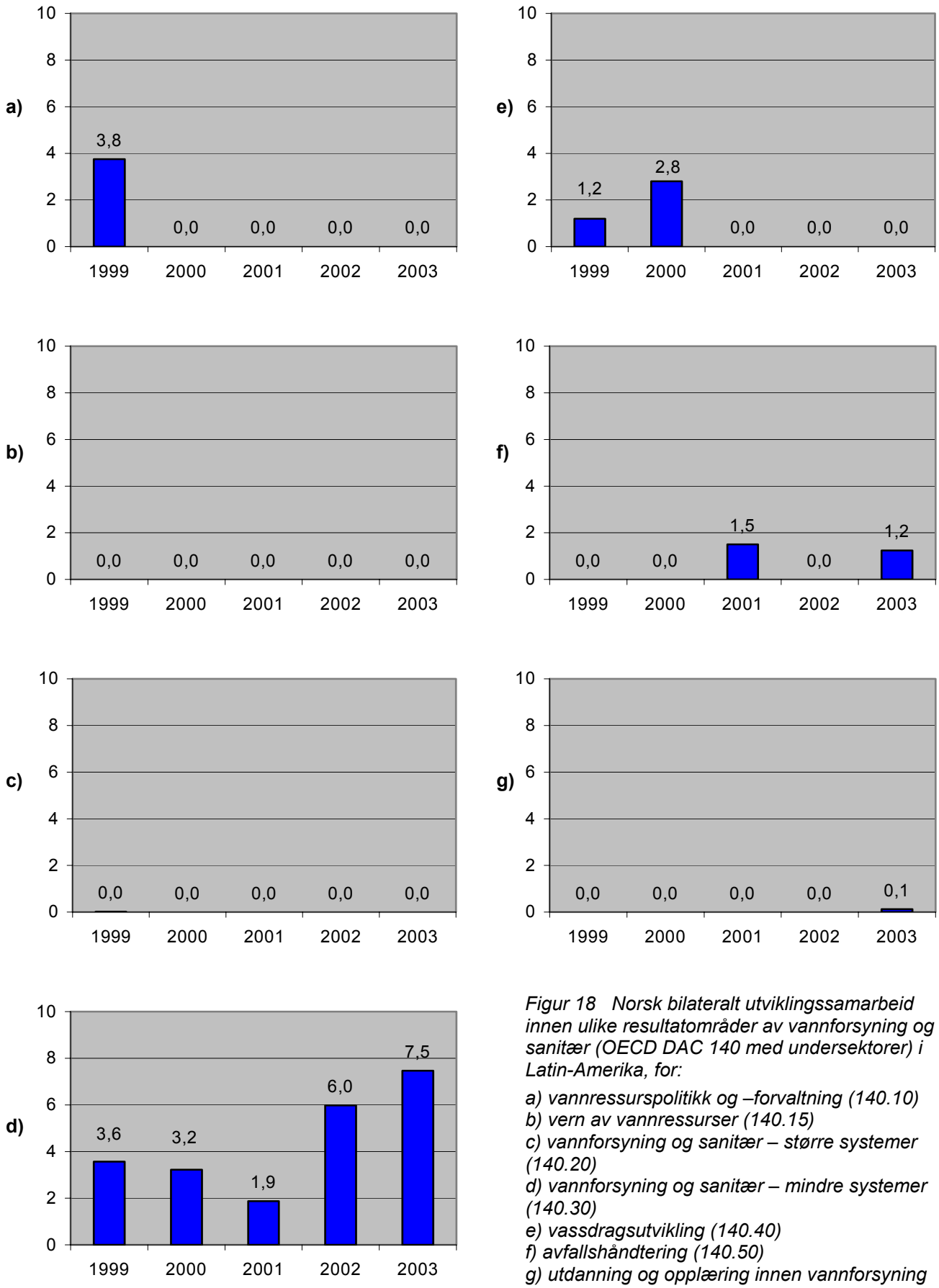

Figur 18 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Latin-Amerika, for:

a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10)
b) vern av vannressurser (140.15)
c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20)
d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30)
e) vassdragsutvikling (140.40)
f) avfallshåndtering (140.50)
g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81).

Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.2.4 Europa

I perioden 1999–2003 var 207,4 millioner kroner av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Europa klassifisert som bistand innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140). Dette tilsvarer et årlig gjennomsnitt på 41,5 millioner kroner. Når man ser på absolutte tall gjør dette Europa til den tredje største mottakeren av norsk vannbistand, etter Asia og Afrika. Målt som andel av det norske bilaterale utviklingssamarbeidet i Europa utgjør vannforsyning og sanitær 3,7 prosent.

Omfanget av utviklingssamarbeidet på området har variert betydelig i perioden. Året 2001 var et lavmål med 23,7 millioner kroner, 1999 og 2003 er i en mellomstilling med henholdsvis 40,9 og 37,0 millioner kroner, mens 2000 og 2002 er toppårene med henholdsvis 51,8 og 54,0 millioner kroner (se figur 19). Så å si all variasjon i perioden kan forklares gjennom store svinginger i innsatsen innen resultatområdene *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20), *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30) og *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10). For området *vern av vannressurser* (OECD DAC 140.15) har det kun vært marginal innsats, mens for de resterende resultatområdene har det ikke vært registrert noe norsk bilateral bistand i perioden.

Andelen av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Europa som har vært samarbeid innen vannforsyning og sanitær har vært relativt stor, med 3,7 prosent i gjennomsnitt. Kun Midt-Østen og Asia har en større andel vannbistand. Endringene i andel har stort sett fulgt samme variasjonsmønster som beskrevet over for innsatsen i absolutte tall (millioner kroner). Andelen har variert mellom 2,6 prosent (2001) og 4,7 prosent (2002) (se figur 20).

Som figur 21 viser er *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30) det klart største enkeltområdet med 47 prosent av innsatsen i perioden. *Vannressurspolitikk og – forvaltning* (OECD DAC 140.10) og *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20) er de to andre betydelige resultatområdene, med henholdsvis 27 og 24 prosent av innsatsen i løpet av perioden. Området *vern av vannressurser* (OECD DAC 140.15) utgjør under 1 prosent i perioden, og for de andre resultatområdene har det ikke vært registrert utviklingssamarbeid i perioden.

Økende flomproblemer er ofte en konsekvens av dårlig vannressursforvaltning og ødeleggelser av skogområder, våtmarker og intakte vassdrag som demper og regulerer store nedbørmengder. Menneskeskapte klimaendringer og menneskets stadige ekspansjon inn i urørte naturområder og elvers naturlige flomløp vil øke omfang og frekvens av ødeleggende flommer i framtida. Her fra en flom ved Dongting innsjøen, Hunan provinsen, Kina. *Foto: © WWF-Canon / Yifei Zhang*

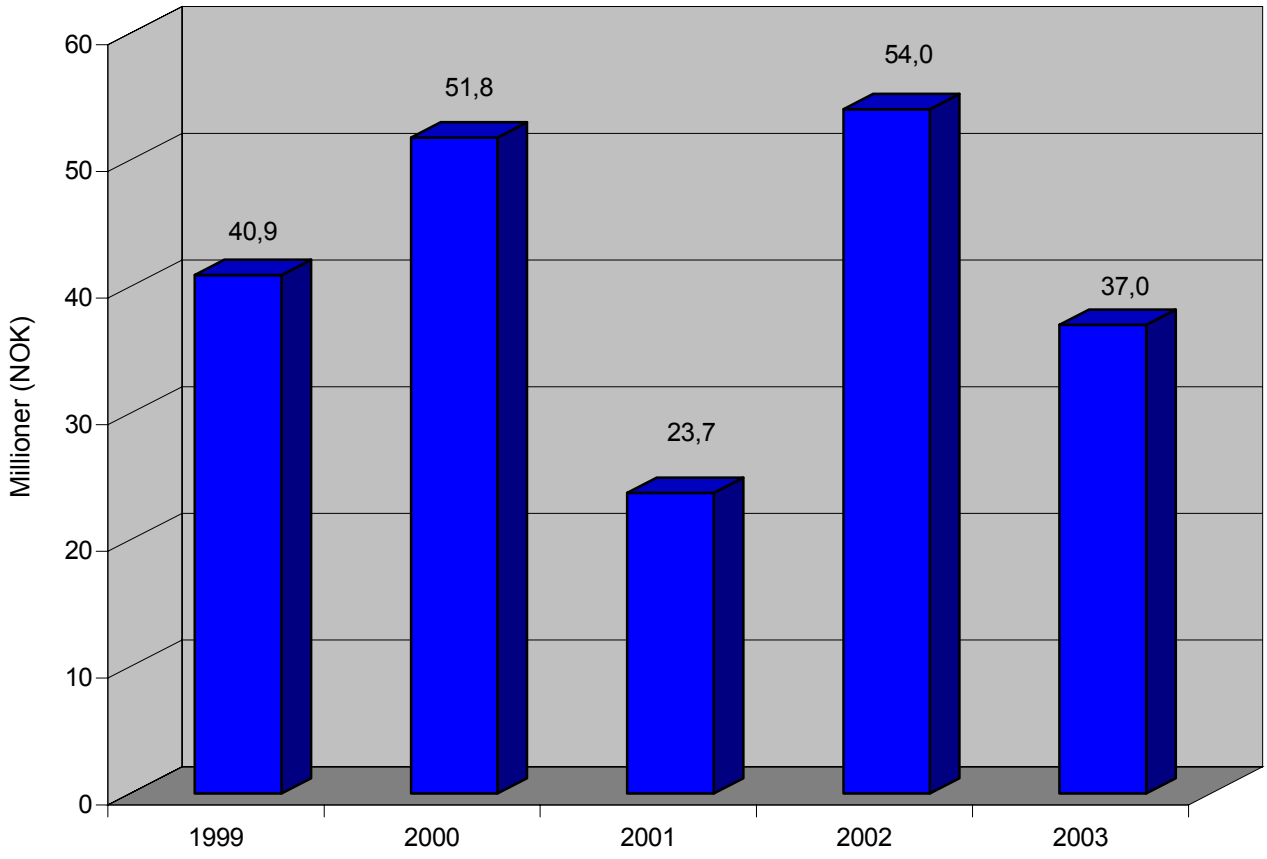

Figur 19 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Europa i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

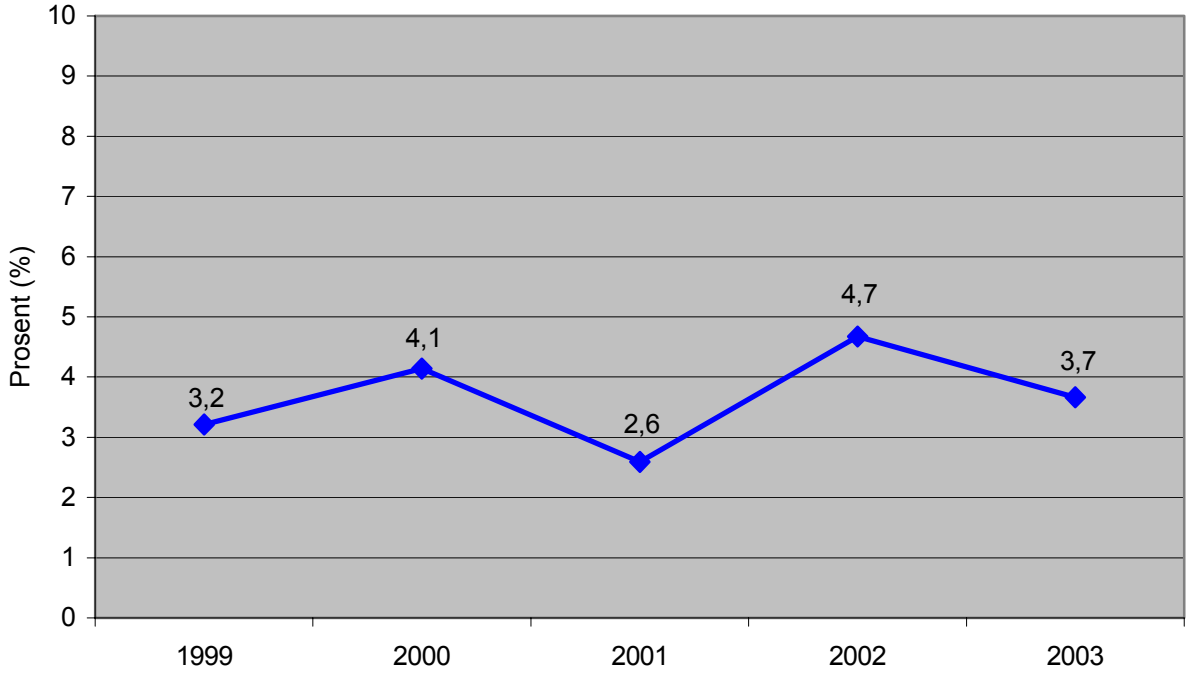

Figur 20 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Europa kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

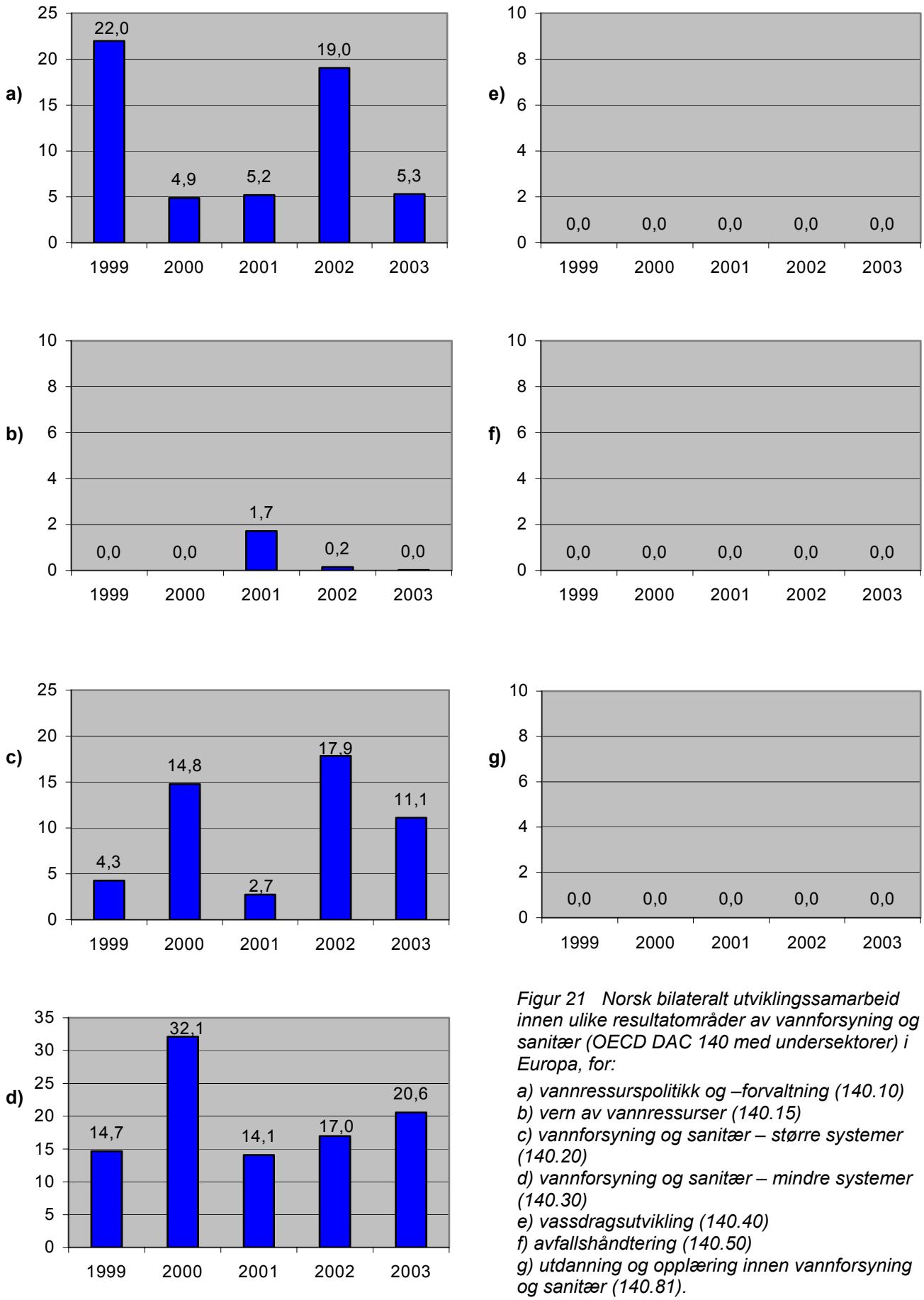

Figur 21 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Europa, for:

a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10)
b) vern av vannressurser (140.15)
c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20)
d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30)
e) vassdragsutvikling (140.40)
f) avfallshåndtering (140.50)
g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81).

Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.2.5 Midt-Østen

I perioden 1999–2003 ble totalt 135 millioner kroner av norsk bilateral bistand kanalisert til vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Midt-Østen, noe som tilsvarer et årlig gjennomsnitt på 27 millioner kroner. Midt-Østen mottok nesten 14 prosent av all norsk bilateral vannbistand i perioden. Selv om samlet regionalt volum (målt i kroner) for vannforsyning og sanitær ikke er blant de største, er andelen vannbistand på 4,2 prosent av all norsk bilateral bistand til Midt-Østen den høyeste av alle regionene.

Vannbistanden var på nesten 44 millioner kroner i 1999, noe som utgjorde hele 8,5 prosent av den norske bilaterale bistanden til Midt-Østen. Deretter ble volumet halvert til ca 20 millioner kroner i 2000, før innsatsen økte til 29,5 millioner kroner i 2003 (se figur 22). Det store fallet fra 1999 til 2000 skyldes i all hovedsak en kraftig nedgang i samarbeid innen *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10) og *vern av vannressurser* (OECD DAC 140.15), og fallet skjedde på tross av en betydelig oppgang innen *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30) i samme periode.

Økningen fra 2000 og fram til 2003 ble forårsaket av en vekslende, men totalt sett stigende, innsats innen resultatområdene *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20), *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30), *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10) og i noen grad *utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær* (OECD DAC 140.81). For resultatområdene *avfallshåndtering* (OECD DAC 140.50) og *vassdragsutvikling* (OECD DAC 140.40) var det ikke registrert noe bilateralt utviklingssamarbeid i perioden.

Andelen av norsk bilateral bistand i Midt-Østen er altså den høyeste gjennomsnittlige andel av samtlige regioner (4,2 prosent) i perioden 1999–2003. Fra et rekordhøyt nivå på 8,5 prosent i 1999 sank andelen kraftig til 2000 (3,9 prosent) før den sank roligere mot 3,1 prosent i 2003 (se figur 23), på tross av en økning i absolutt innsats (kroner) fra 2000 til 2003.

Som det framgår av figur 24 er de to største resultatområdene *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10) og *vern av vannressurser* (OECD DAC 140.15). Disse to områdene står for henholdsvis 35 og 34 prosent av vannbistanden i perioden. To andre betydelige områder er *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20) og *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30), som utgjør henholdsvis 16 og 13 prosent av vannbistanden. *Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær* (OECD DAC 140.81) utgjorde ca 2 prosent av vannbistanden i perioden.

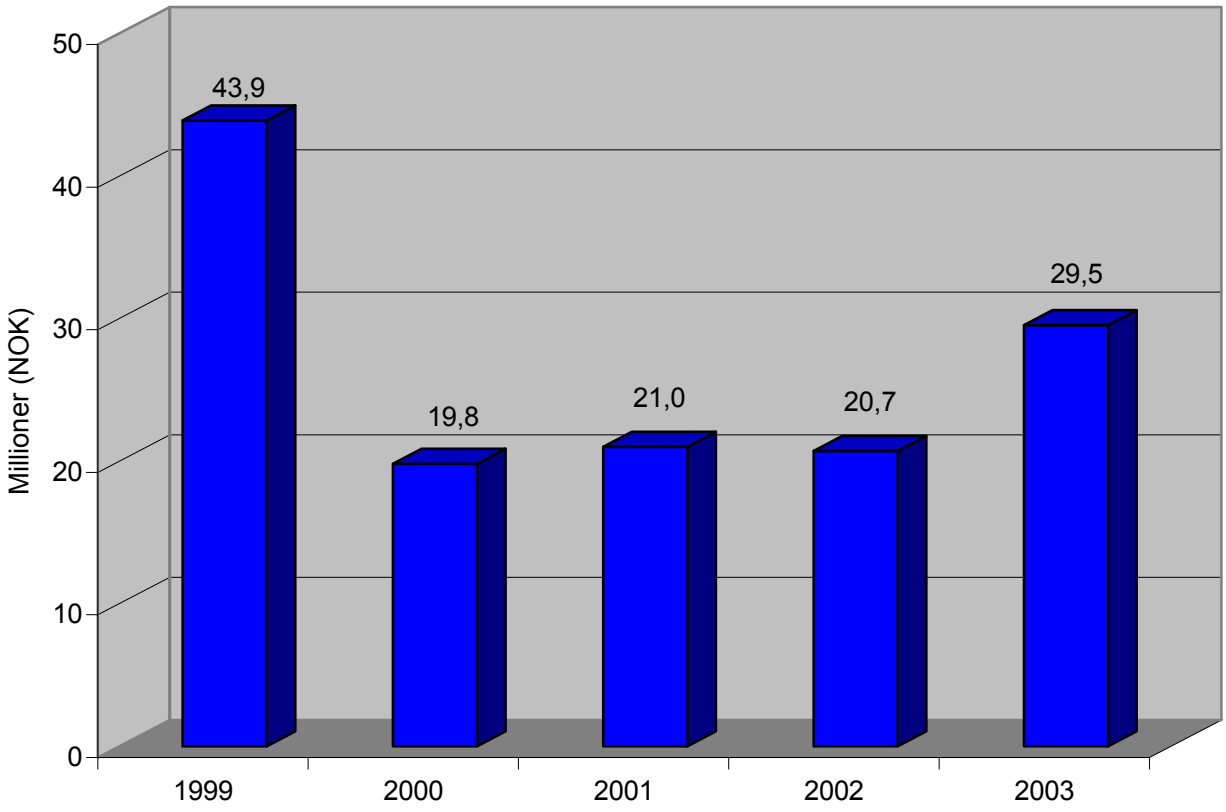

Figur 22 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Midt-Østen i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

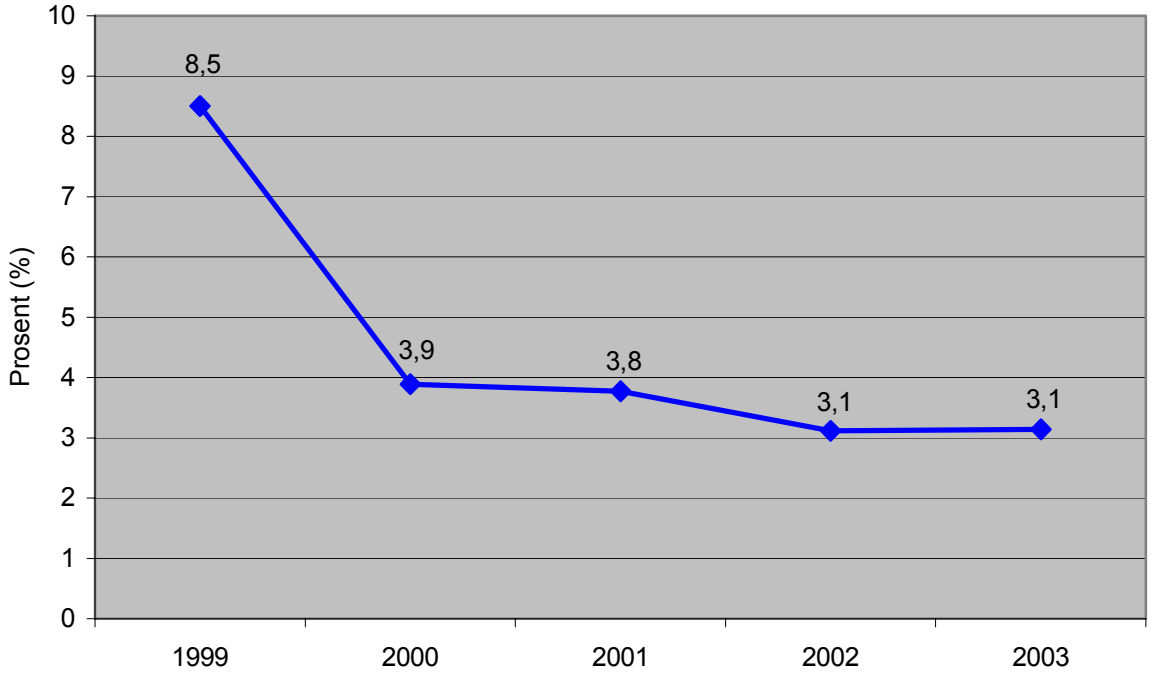

Figur 23 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Midt-Østen kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

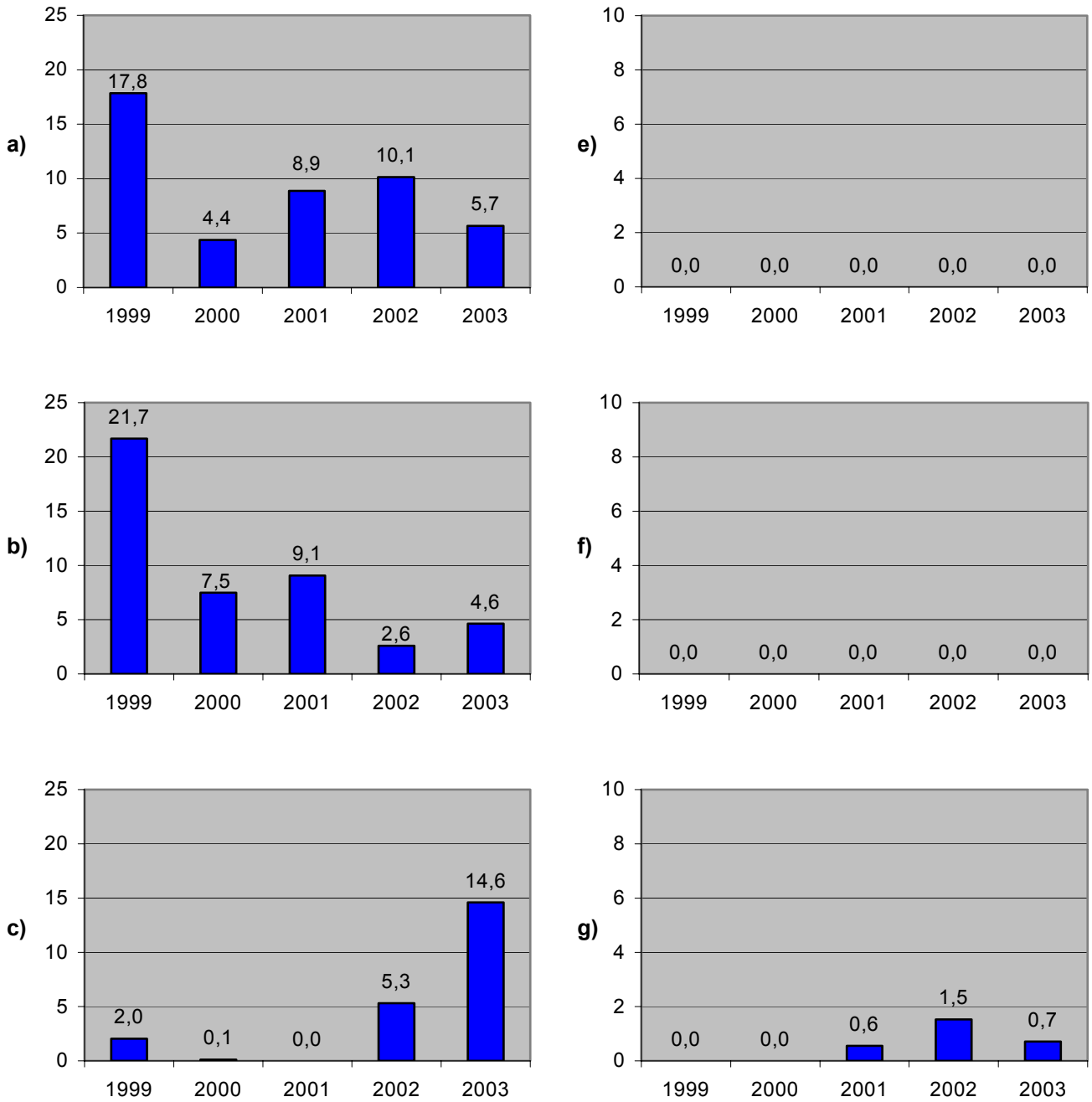

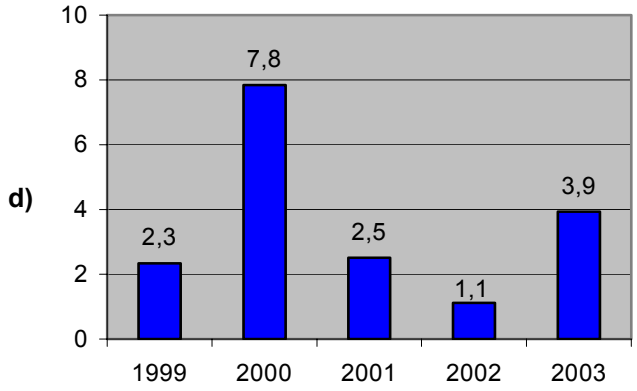

Figur 24 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i Midt-Østen, for:

a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10)
b) vern av vannressurser (140.15)
c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20)
d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30)
e) vassdragsutvikling (140.40)
f) avfallshåndtering (140.50)
g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81).

Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.2.6 Globalt

Norsk bilateral bistand gjennom globale tiltak (tiltak ikke spesifisert på region) i perioden 1999–2003 var totalt ca 55 millioner kroner innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140). Dette tilsvarer et årlig gjennomsnitt på ca 11 millioner kroner. I perioden gikk i gjennomsnitt 1,0 prosent av norsk bilateral bistand i kategorien globalt til denne sektoren.

I perioden er variasjon i innsats mellom år usedvanlig stor. Fra 1999 til 2000 sank innsatsen fra 21,4 til 1,3 millioner kroner (se figur 25), noe som tilsvarer en reduksjon på hele 94 prosent. Dette skyldes at to store avtaler med Verdensbanken ble avsluttet i 1999 (ca 15 millioner kroner for et program innen vannforsyning og sanitær, og ca 5 millioner kroner i støtte til arbeidet med Verdens damkommisjon (WCD)). Fra 2000 til 2002 lå bistanden på et relativt lavt, men jevnt stigende nivå. Fra 2002 til 2003 økte bistanden meget kraftig, fra 5,1 til 24,4 millioner kroner. Denne økningen på nesten 380 prosent skyldes noen store tiltak, særlig 12 millioner kroner i støtte til FNs program for bosetning (UN Habitat) og litt over 5 millioner kroner til konferansen "Water for the poorest", som ble avholdt i Stavanger.

Den store variasjonen gjenspeiles i figur 26, som viser andelen av norsk bilateralt utviklingssamarbeid gjennom globale tiltak som er bistand innen vannforsyning og sanitær. Gjennomsnittlig andel vannbistand er relativt lav med 1,0 prosent. Høyeste år er 1999 med 2,4 prosent. Etter et fall ned til 0,1 prosent i 2000 og lave tall i 2001 (0,2 prosent) og 2002 (0,6 prosent) økte andelen til 1,8 prosent i 2003.

Fordelingen av innsatsen på resultatområder er vist i detalj i figur 27. Det klart dominerende resultatområdet er *vannressurspolitikk og –forvaltning* (OECD DAC 140.10) med ca 53 prosent av vannbistanden i perioden. Dernest er *vannforsyning og sanitær – større systemer* (OECD DAC 140.20) et stort område med 28 prosent av vannbistanden. Områdene *vassdragsutvikling* (OECD DAC 140.40), *vannforsyning og sanitær – mindre systemer* (OECD DAC 140.30) og *utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær* (OECD DAC 140.81) utgjør til sammen nesten 20 prosent, fordelt på henholdsvis 9,9, 6,6 og 3,3 prosent. Innen områdene *vern av vannressurser* (OECD DAC 140.15) og *avfallshåndtering* (OECD DAC 140.50) er det ikke registrert noe bilateralt utviklingssamarbeid i perioden.

God vannforvaltning krever involvering av lokale interesser. Etablering av organisasjoner der berørte interesser får delegert ansvar for vannforvaltning og på samme tid påtar seg forpliktelser i forhold til hvordan de bruker vannet er et viktig verktøy. Her fra et norskstøttet bistandsprosjekt som på denne måten bidrar til helhetlig forvaltning av Maraelvas begrensede vannressurser i Kenya og Tanzania. Lokalsamfunn er en hovedaktør i prosessen. *Foto: © WWF / Fred Hoogervorst*

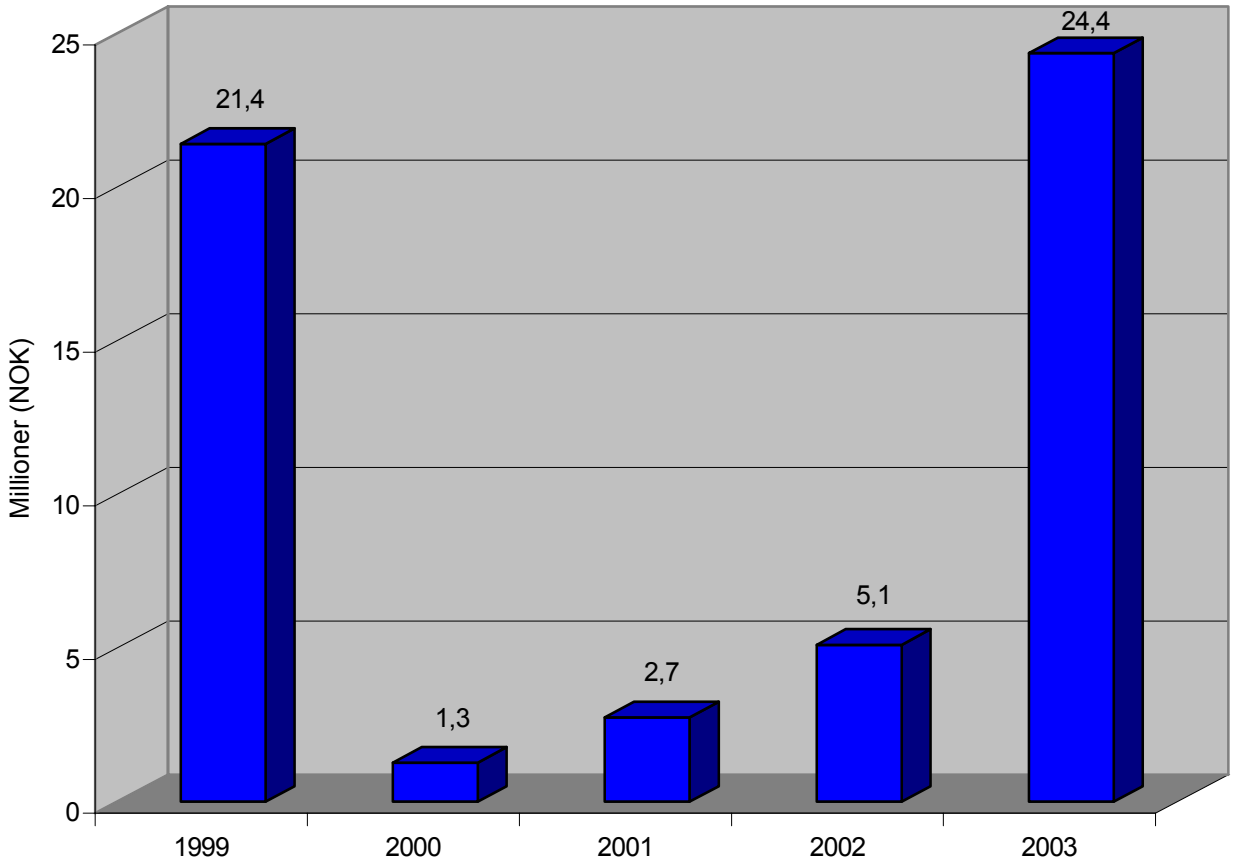

Figur 25 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i kategorien "globalt" i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

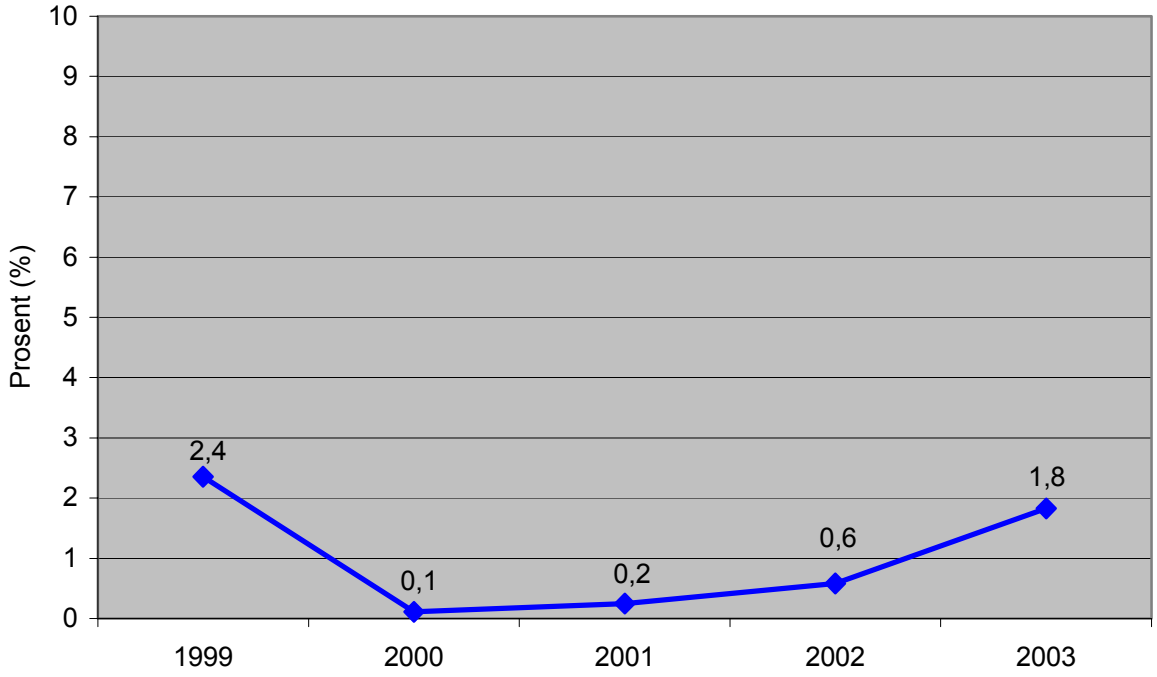

Figur 26 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i kategorien "globalt" kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

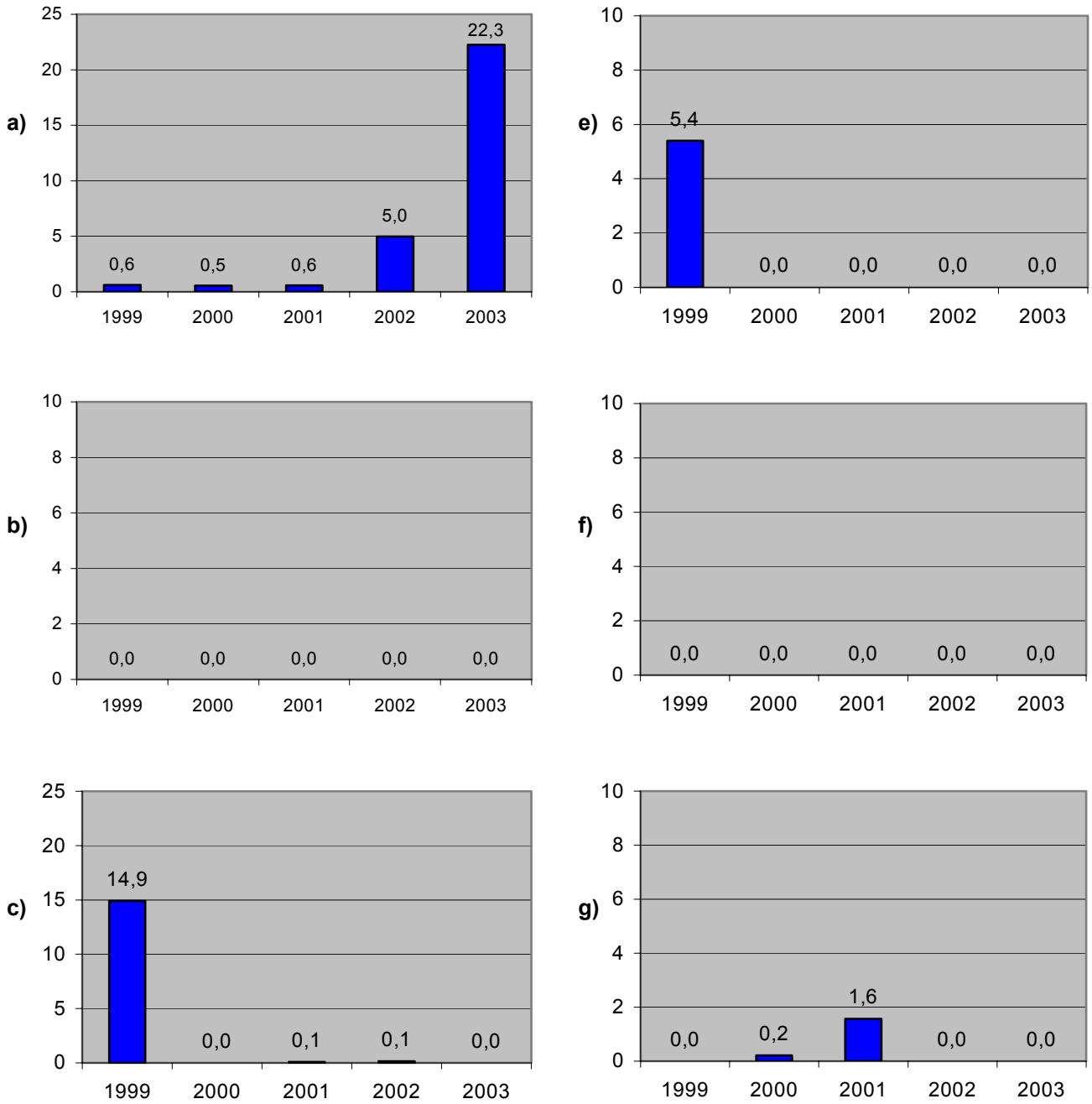

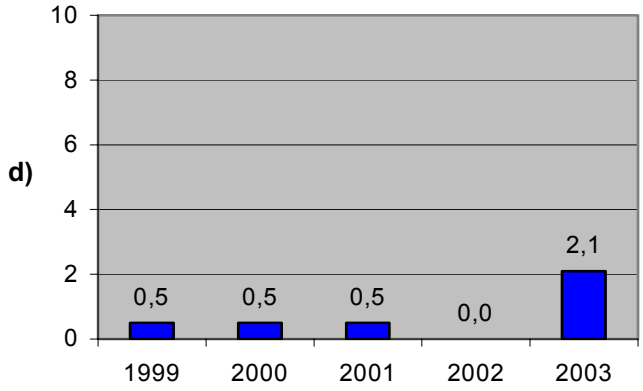

Figur 27 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140 med undersektorer) i kategorien "globalt", for :

a) vannressurspolitikk og –forvaltning (140.10)
b) vern av vannressurser (140.15)
c) vannforsyning og sanitær – større systemer (140.20)
d) vannforsyning og sanitær – mindre systemer (140.30)
e) vassdragsutvikling (140.40)
f) avfallshåndtering (140.50)
g) utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær (140.81).

Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.3 Vannforsyning og sanitær i norsk bilateralt utviklingssamarbeid fordelt på land

3.3.1 De volummessig viktigste landene

Basert på en gjennomgang av statistikk-materialet for alle land som har mottatt norsk bilateral bistand innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140), er det klart at et relativt lite antall land mottar en meget stor andel av dette utviklingssamarbeidet. Figur 28 viser alle land og uspesifiserte regionale poster som totalt sett har mottatt over 15 millioner kroner i bilateral bistand innen vannforsyning og sanitær i perioden 1999–2003. Totalt står disse 21 landene/regionale postene for over 83 prosent av den totale bilaterale vannbistanden i perioden. På tross av at samlet bilateral bistand er konsentrert om Afrika, finner vi generelt de største mottakerene av norsk bilateral vannbistand i Europa, Asia eller Midt-Østen.

Den suverent største mottakeren av norsk bilateral vannbistand i perioden 1999–2003 var Bosnia-Herzegovina med et samlet samarbeid på ca 115 millioner kroner, eller et årlig gjennomsnitt på 23 millioner kroner. Dette er nesten dobbelt så stort omfang som neste land på lista (Nepal), og over tre ganger så stort omfang som for det største afrikanske landet (Zambia).

Etter Bosnia-Herzegovina kommer en gruppe på seks land med et samlet bilateralt vannsamarbeid på mellom 45 og 66 millioner kroner i perioden 1999–2003. Dette er: Nepal (66,2 millioner kroner), Det Palestinske området (66,1 millioner kroner), Kina (62,5 millioner kroner), Sri Lanka (59,3 millioner kroner), Laos (55,9 millioner kroner) og den Føderale Republikken Jugoslavia (45,8 millioner kroner).

På lista følger deretter fire afrikanske land med et samlet bilateralt samarbeid på mellom 30 og 40 millioner kroner: Zambia (38,2 millioner kroner), Zimbabwe (38,1 millioner kroner), Etiopia (33,6 millioner kroner) og Mali (30,7 millioner kroner).

Det er verdt å merke seg at bare tre av de syv hovedsamarbeidslandene kom med på lista i figur 28, og at det er et svært stort sprang ned til neste hovedsamarbeidsland utenfor lista.

3.3.2 Innsats i de syv hoved-samarbeidslandene

Blant Norges syv hovedsamarbeidsland har Nepal det klart mest omfattende samarbeidet innen vannforsyning og sanitær. I perioden 1999–2003 mottok landet 66,2 millioner kroner i norsk bilateral vannbistand, noe som tilsvarer et årlig gjennomsnitt på 13,2 millioner kroner (se figur 29). Dette er nesten dobbelt så mye som neste hovedsamarbeidsland på lista, Zambia, med et samlet samarbeid på 38,2 millioner kroner eller et årlig gjennomsnitt på nesten 7,7 millioner kroner. Samarbeidet med Malawi utgjorde i gjennomsnitt nesten 4,2 millioner kroner per år, totalt 20,9 millioner kroner i perioden.

For de fire siste hovedsamarbeidslandene var gjennomsnittlig bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær av svært lite omfang: Uganda (1,0 millioner kroner/år), Tanzania (0,9 millioner kroner/år), Bangladesh (0,04 millioner kroner/år) og Mosambik (0,03 millioner kroner/år).

For Afrika som region gikk ca 28 prosent av den norske bilaterale vannbistanden i Afrika til hovedsamarbeidslandene. Tilsvarende tall for samlet bilateralt utviklingssamarbeid er 38 prosent, noe som betyr at bilateral vannbistand i mindre grad er fokusert om det geografiske kjerneområdet for norsk bistand.

3.3.3 Innsats i land per region

For å gi en mer fullstendig oversikt over geografisk fordeling av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003 har vi inkludert figurene 30, 31, 32, 33 og 34. Disse figurene viser fordeling av denne vannbistanden per land for henholdsvis Afrika, Asia, Europa, Latin-Amerika og Midt-Østen.

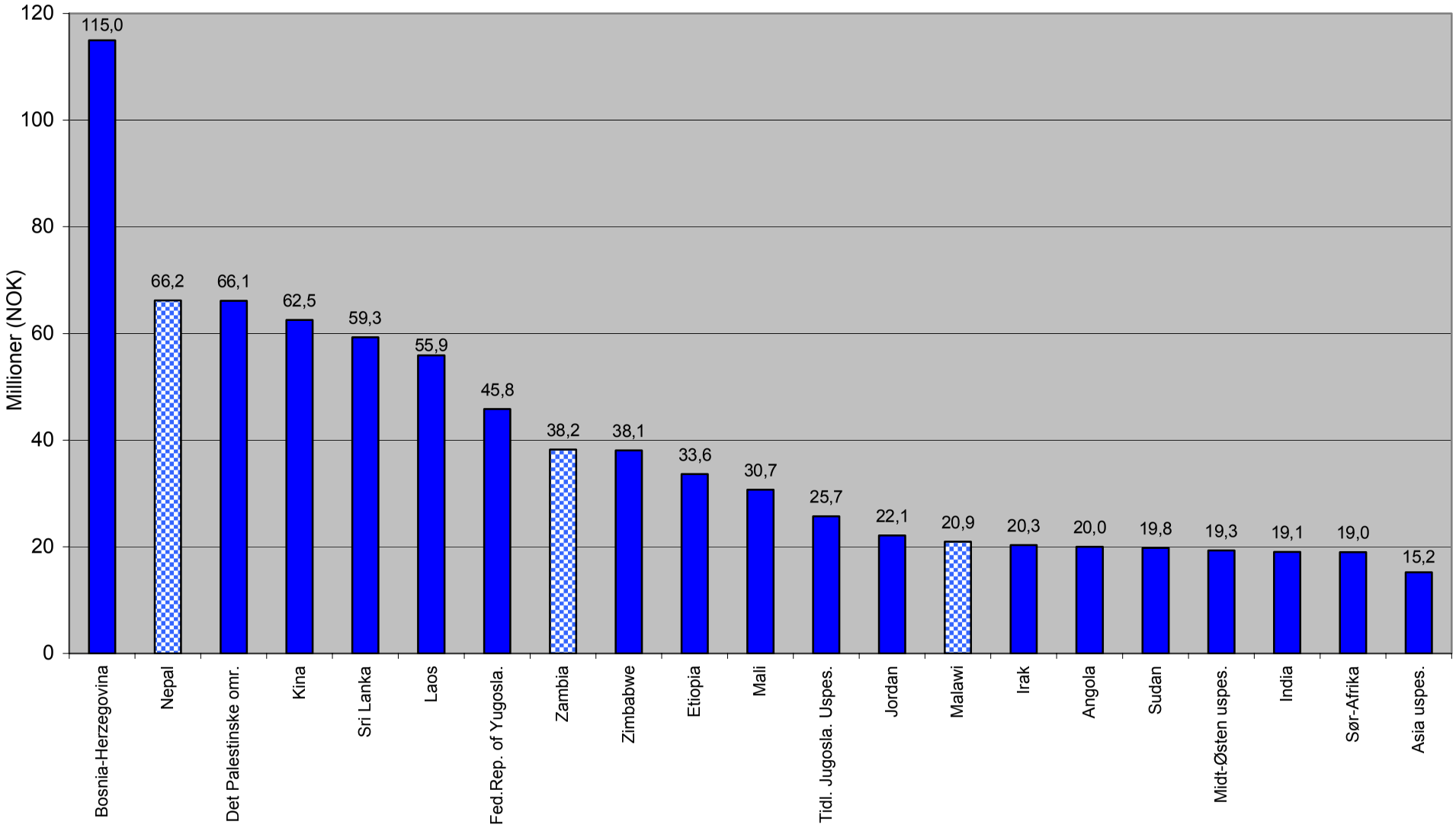

Figur 28 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i land og uspesifiserte regionale poster med et samlet utviklingssamarbeid på over 15 millioner kroner. innen vannforsyning og sanitær i perioden 1999–2003. Hovedsamarbeidsland er indikert med lyseblå og rutete stolper. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

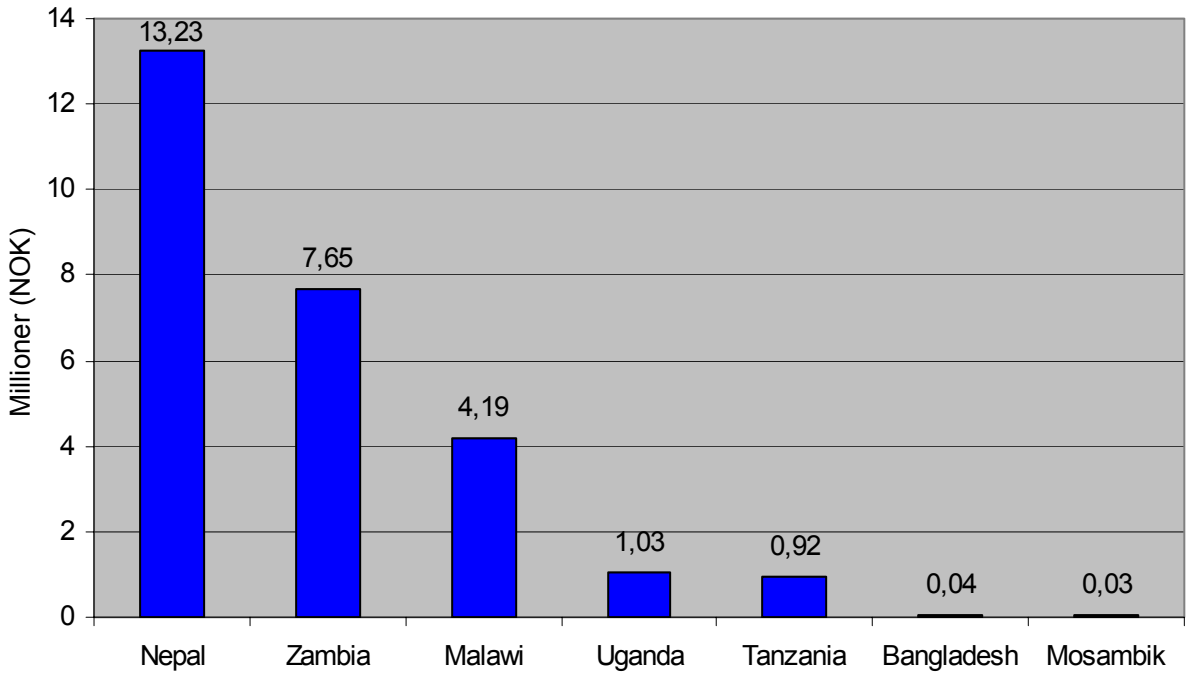

Figur 29 Gjennomsnittlig årlig norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Norges syv hovedsamarbeidsland i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

Under toppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg (WSSD), 2002, ble verdens ledere enige om at utarbeidelse av planer for helhetlig vannressursforvaltning og effektivisering av vannbruk innen 2005 var avgjørende for bedre vannforsyning og sanitære forhold. *Foto: Knut Nyfløt, Utviklingsfondet*

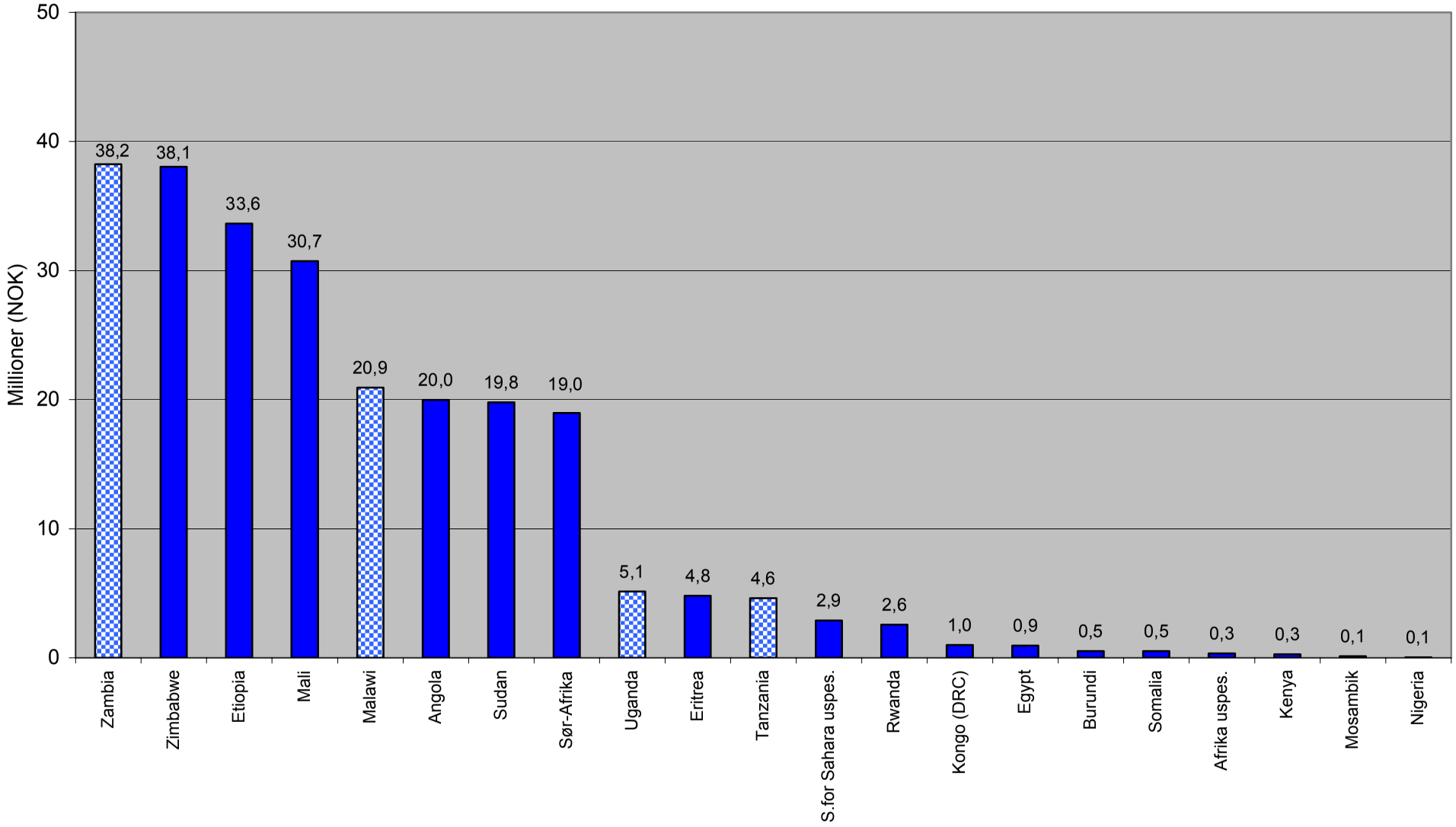

Figur 30 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land og regionale poster i Afrika i perioden 1999–2003. Hovedsamarbeidsland er indikert med lyseblå og rutete stopler. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

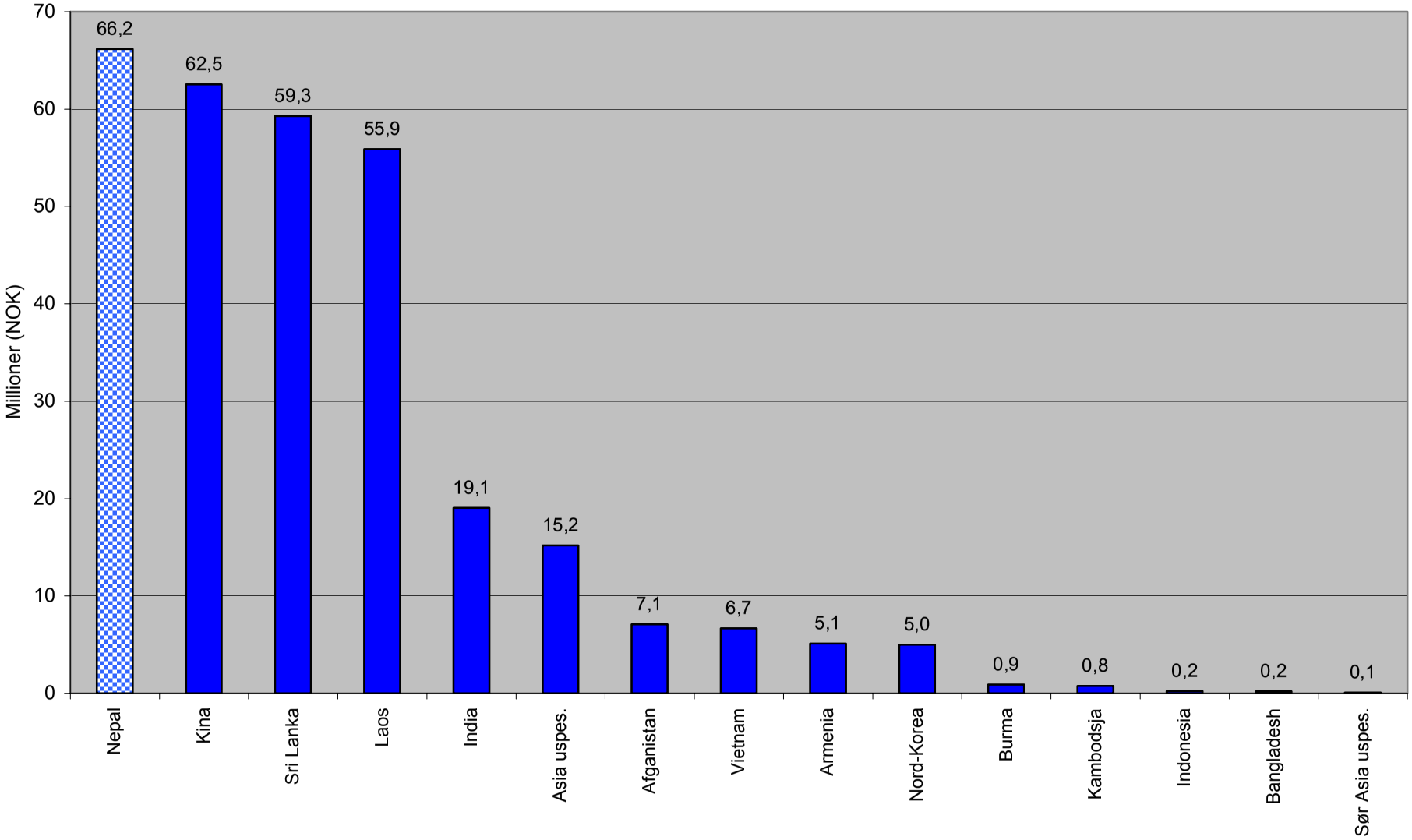

Figur 31 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land og regionale poster i Asia i perioden 1999–2003. Hovedsamarbeidsland er indikert med lyseblå og rutete stolper. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

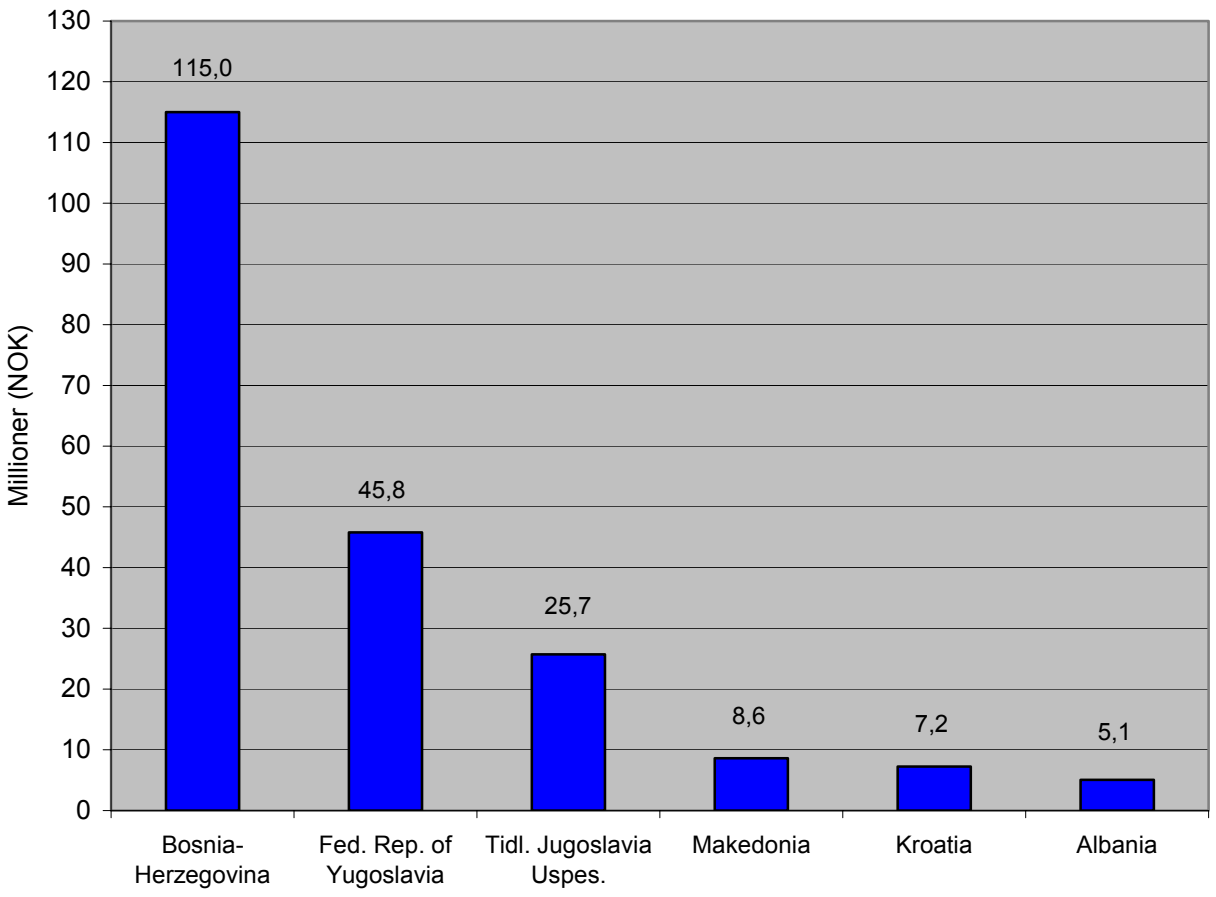

Figur 32 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land i Europa i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

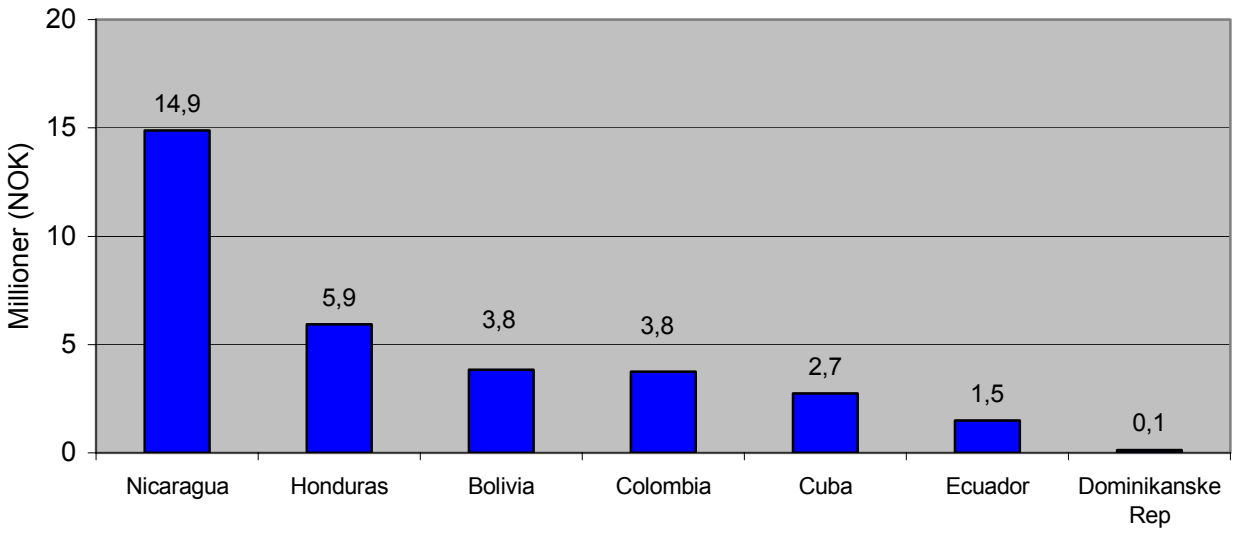

Figur 33 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land i Latin-Amerika i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

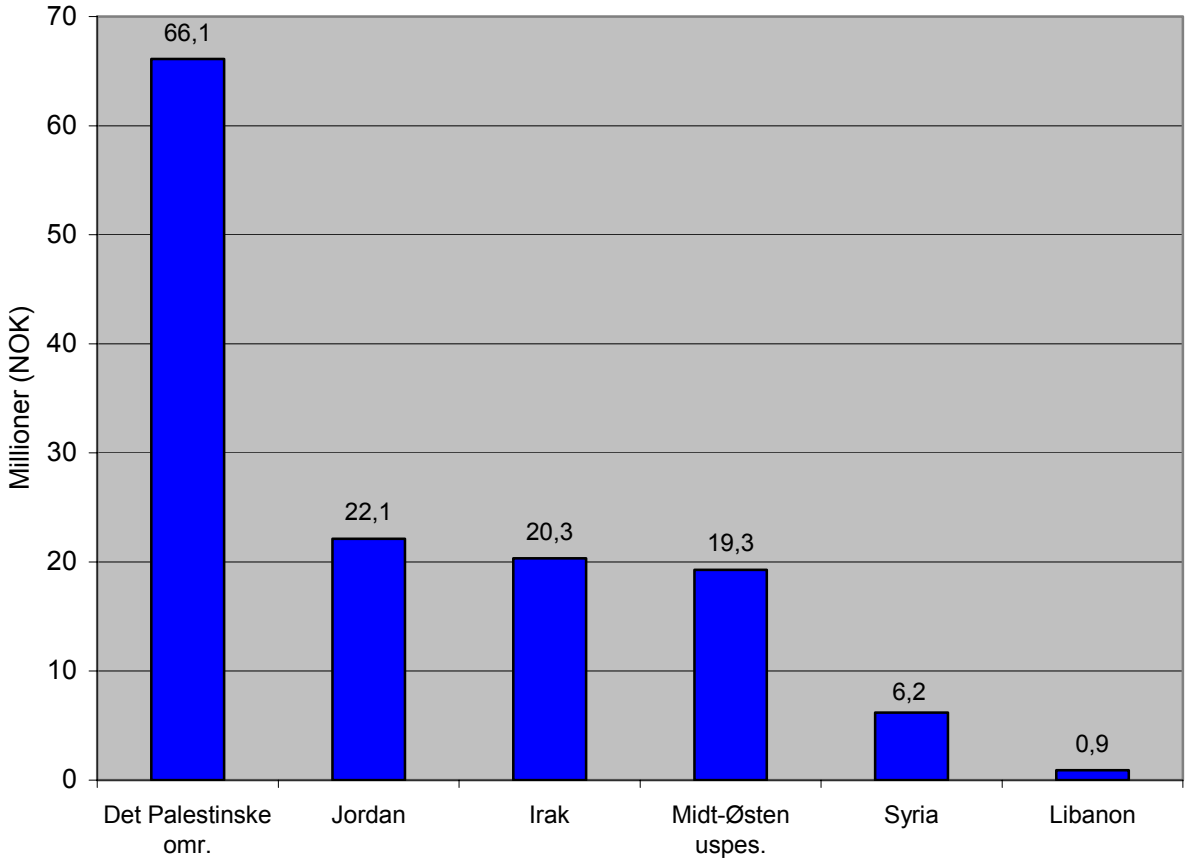

Figur 34 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land og regionale poster i Midt-Østen i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.4 Noen andre vannrelaterte sektorer

Denne rapporten fokuserer i all hovedsak på norsk bilateral vannbistand med utgangspunkt i OECD DACs hovedsektor *140 Water supply and sanitation* og alle dens undersektorer (140.10 / 15 / 20 / 30 / 40 / 50 / 81). For å supplere bildet av norsk vannbistand har ForUMs temagruppe om ferskvann også gått gjennom Norad/UDs OECD DAC statistikk-materiale for noen andre klart vannrelaterte sektorer. Dette omfatter:

- OECD DAC hovedsektor *210 Transport og lagerhold*, med undersektor:
  - *210.40 Vanntransport*
- OECD DAC hovedsektor *230 Energi*, med undersektor:
  - *230.65 Vannkraftverk*
- OECD DAC hovedsektor *311 Jordbruk*, med undersektor:
  - *311.40 Vannressurser i jordbruket*
- OECD DAC hovedsektor *410 Multi-/ tverrsektoriell miljø*, med undersektor:
  - *410.50 Flomsikring/kontroll*

Resultatene fra denne gjennomgangen er oppsummert i teksten under.

3.4.1 Vannkraftverk

I perioden 1999–2003 ble totalt 241,1 millioner kroner kategorisert som bilateral bistand innen hovedsektor *energi*, undersektor *vannkraftverk* (OECD DAC 230.65), noe som tilsvarerer et gjennomsnitt på 48,2 millioner kroner per år. Det er svært stor variasjon mellom årene, fra 8,6 til 92,4 millioner kroner per år (se figur 35). Figur 36 viser en tilsvarende trend for andel av samlet bilateral bistand som er kategorisert som bistand til vannkraftverk.

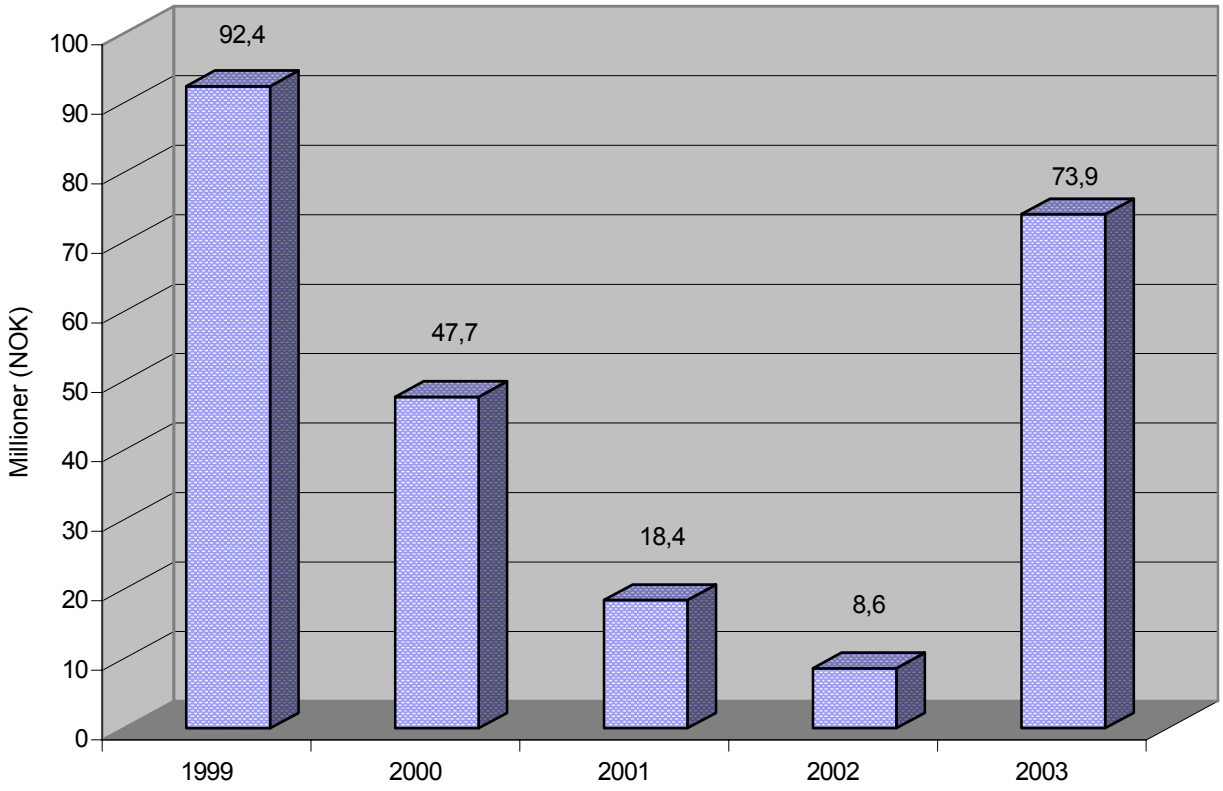

Figur 35 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen energi – vannkraftverk (OECD DAC kode 230.65) i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

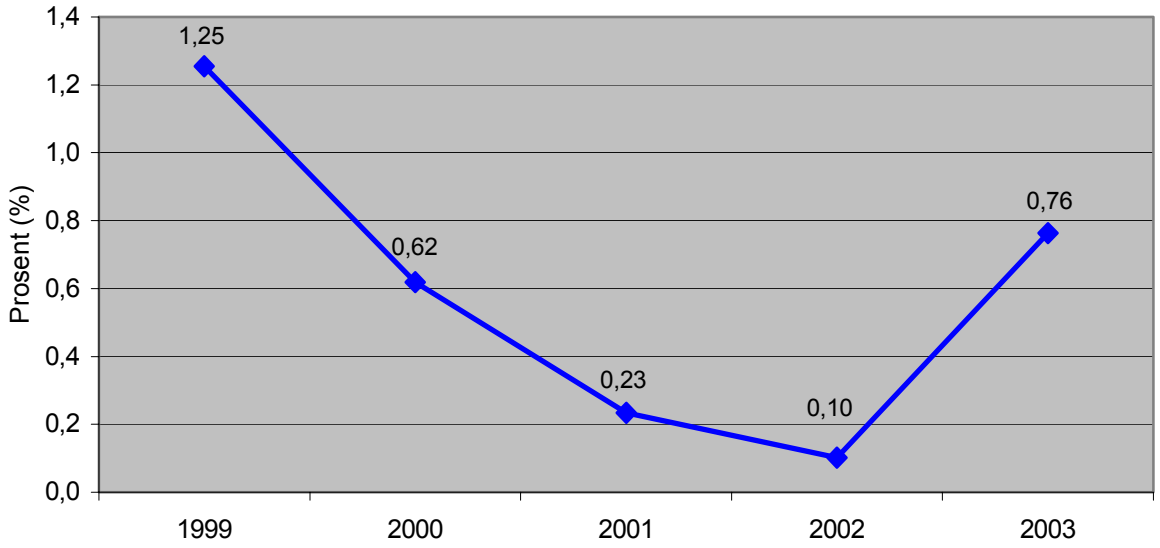

Figur 36 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som var innen energi – vannkraftverk (OECD DAC kode 230.65) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.4.2 Vannressurser i jordbruket

Samlet bilateral innsats innen hovedsektor *jordbruk*, undersektor *vannressurser i jordbruket* (OECD DAC 311.40) var 29,4 millioner kroner i perioden 1999–2003 (se figur 37). Dette tilsvarerer en gjennomsnittlig årlig innsats på 5,9 millioner kroner. Figur 38 viser at dette utgjør en meget liten andel av samlet norsk bilateral bistand.

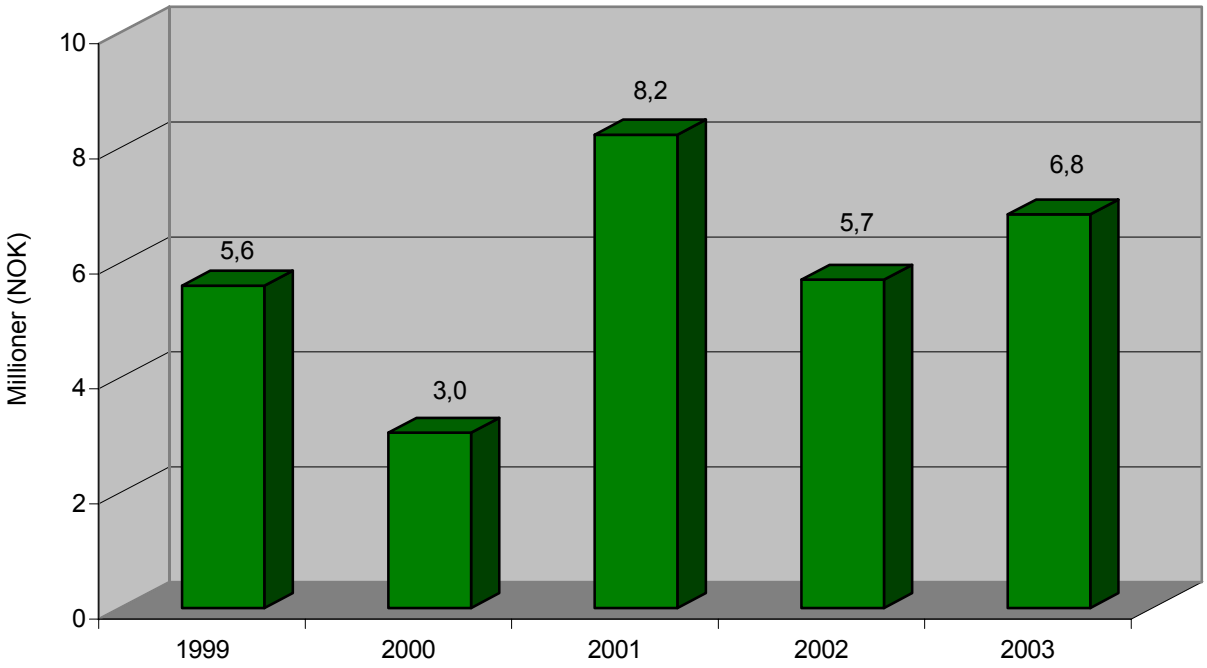

Figur 37 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen jordbruk – vannressurser i jordbruket (OECD DAC 311.40) i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

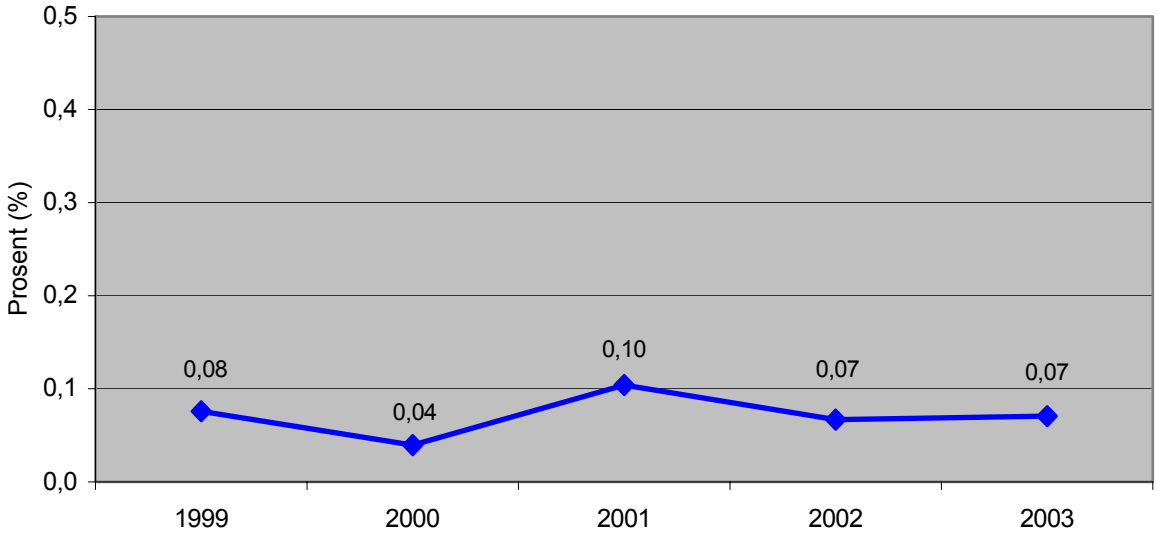

Figur 38 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som var innen jordbruk – vannressurser i jordbruket (OECD DAC kode 311.40) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.4.3 Vanntransport

Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen hovedsektor *transport*, undersektor *vann-transport* (OECD DAC 210.40) har vært lite og synkende i perioden (se figur 39). Samlet bistand på området i perioden var 27,3 millioner kroner, tilsvarende et gjennomsnitt på 5,5 millioner kroner per år. Som det går fram av figur 40 utgjør dette kun en meget liten og synkende andel av norsk bilateral bistand.

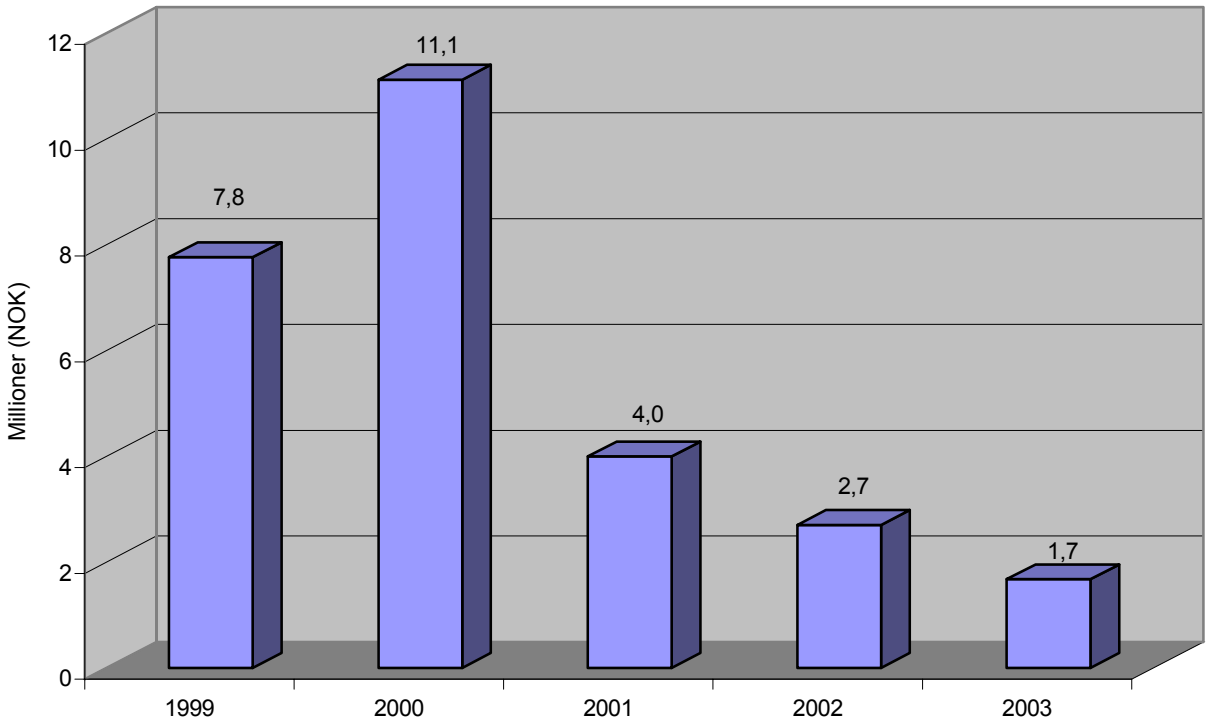

Figur 39 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen transport – vanntransport (OECD DAC 210.40) i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

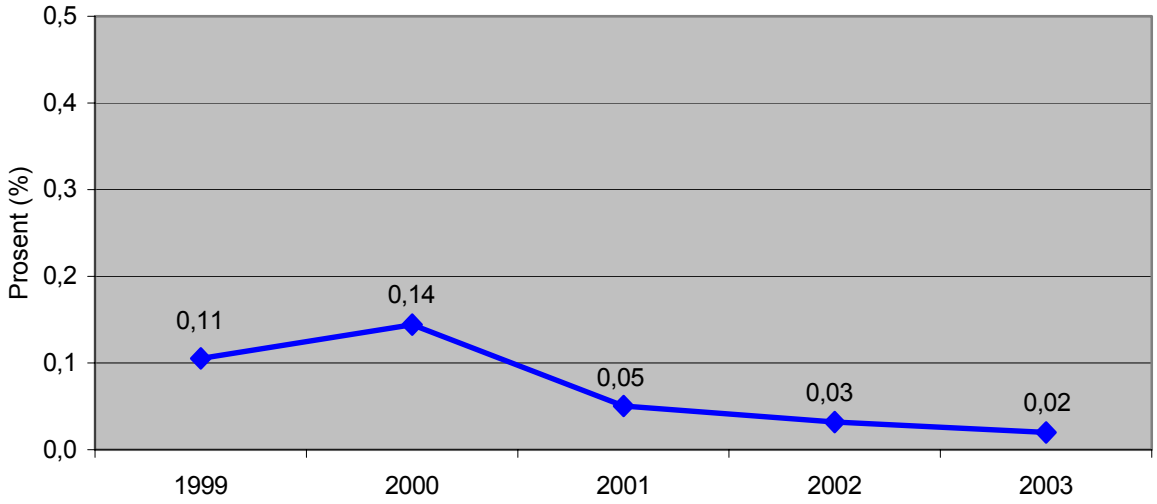

Figur 40 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som var innen transport – vanntransport (OECD DAC kode 210.40) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.4.4 Flomsikring / kontroll

Bilateral bistand kategorisert innen hovedsektor *multi-/ tverrsektoriell miljø*, undersektor *flomsikring / kontroll* (OECD DAC 410.50) utgjør totalt sett 20,7 millioner kroner i perioden 1999–2003, noe som tilsvarer et årlig gjennomsnitt på 4,1 millioner kroner. Innsatsen er liten og har vært sterkt synkende, fra 15,7 millioner kroner i 1999 til 0,0 millioner kroner i 2003 (se figur 41). Andelen dette utgjør av samlet norsk bilateral bistand viser naturlig nok en lignende utvikling (se figur 42).

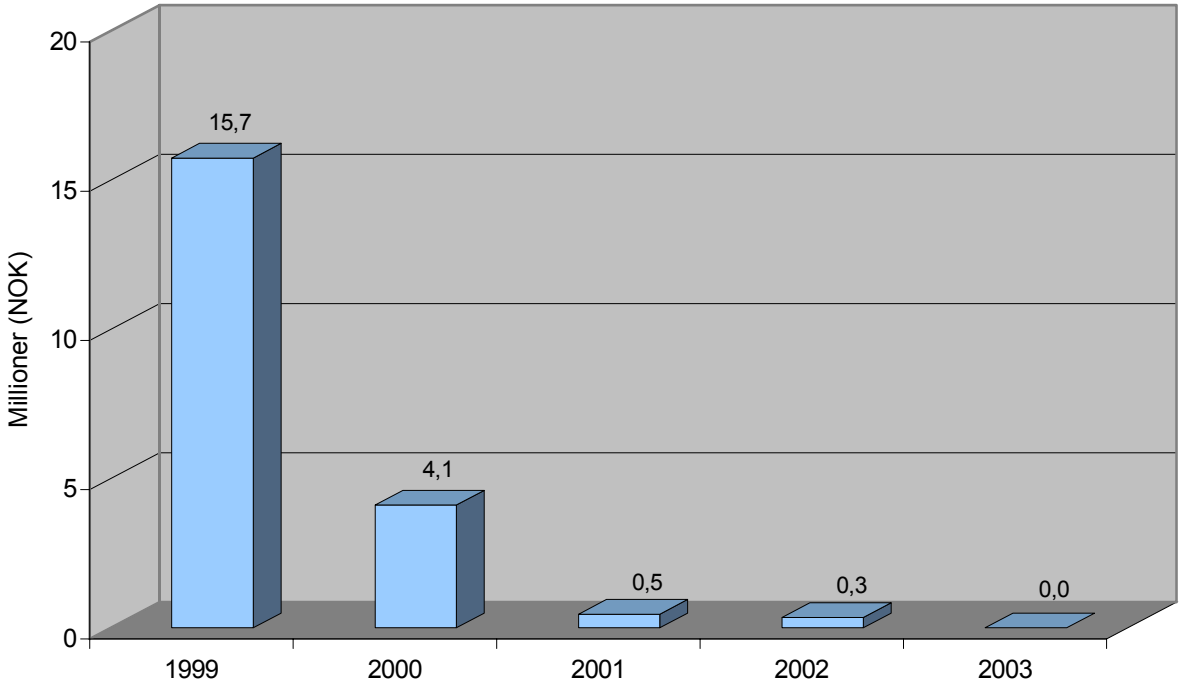

Figur 41 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen multi-/tverrsektoriell miljø – flomsikring / kontroll (OECD DAC 410.50) i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

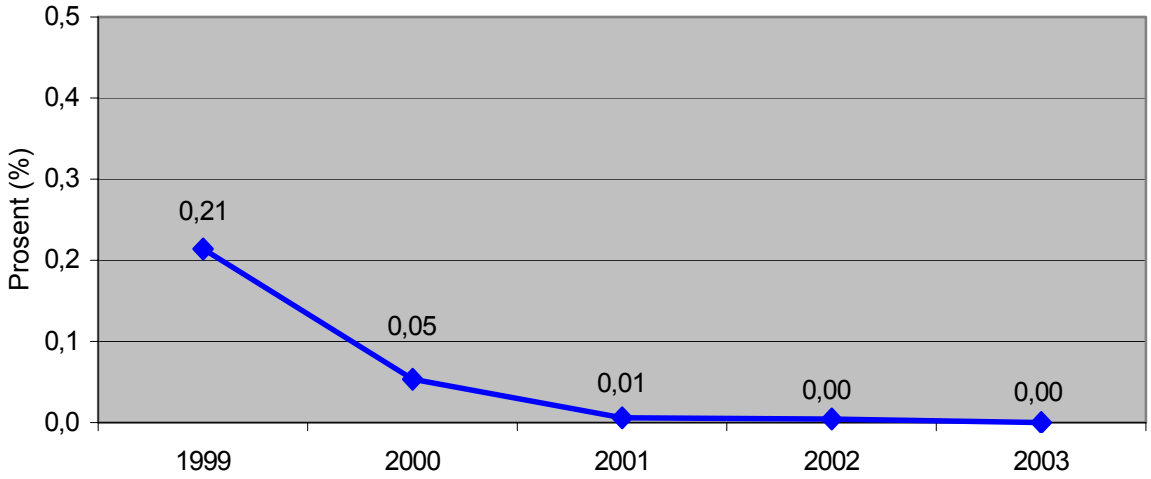

Figur 42 Andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som var innen multi-/tverrsektoriell miljø – flomsikring / kontroll (OECD DAC 410.50) i perioden 1999–2003. Alle tall i prosent. Basert på Norad/UDs OECD DAC statistikkmateriale.

3.5 Feilkategorisering

Det ble innhentet informasjon fra Norads arkiv om de største norske tiltakene innen vannforsyning, sanitær og vannressurs-forvaltning (OECD DAC 140) i Afrika sør for Sahara i perioden 1999–2003. Dette er tiltak med et årlig budsjett på over 1 million kroner. Dokumentasjonen ble gjennomgått for å vurdere om tiltakene var kategorisert i tråd med tiltakenes faktiske innhold og fokus, eller om det var utbredt feilkategorisering.

Gjennomgangen av arkivmateriale viste at det var svært liten eller ingen feilkategorisering innen vannsektoren. Man kan diskutere om noen av tiltakene kunne eller burde vært plassert i en annen undersektor av hovedsektor 140 Water Supply and Sanitation, men totalt sett synes kategoriseringen å være korrekt og presis i denne sektoren. En oppsummering av vurderingene av de ulike tiltakene finnes i vedlegg C.

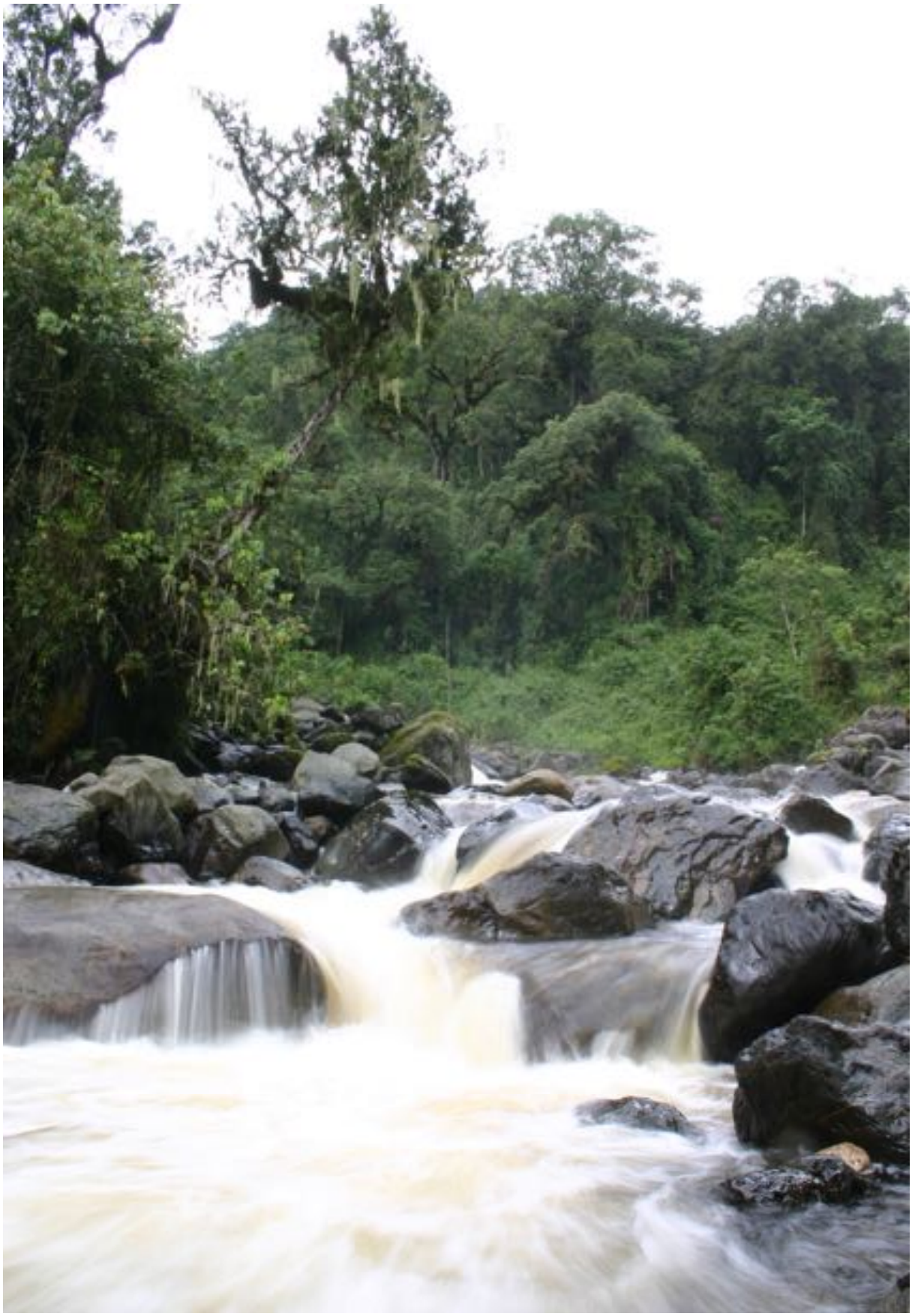

Naturen produserer, lagrer, renser og fordeler ferskvann. Uten bevaring av skogområder, våtmarker og ferskvannsøkosystemer vil problemer med vannforsyning og sanitære forhold øke kraftig og arbeidet for å nå FNs tusenårsmål kan bli satt dramatisk tilbake. Her fra et av Afrikas vanntårn, Rwenzorifjellene i Uganda, som er en viktig kilde til vann i Nilen. *Foto: WWF / Svein Erik Hårklau*

4 DISKUSJON

4.1 Problemstillinger

Tusenårsmålet om bedre vannforsyning og målene fra toppmøtet i Johannesburg om bedre sanitære forhold og integrert vannressursforvaltning viser at å sikre tilgang på vann og sanitære tjenester innenfor en helhetlig vannressursforvaltning hører til de aller største utfordringene verdenssamfunnet står over for å sikre en bærekraftig utvikling. Norge har høye ambisjoner i utviklingssamarbeidet og har markert seg positivt i internasjonale fora på disse områdene. Det er derfor av stor interesse å finne ut i hvilken grad og hvordan norsk bistand er rettet inn mot utfordringene på vannsektoren.

Ut fra de dataene som er lagt fram i denne rapporten drøftes fire problemstillinger:

- Hvordan politiske prioriteringer følges opp gjennom faktisk innsats i norsk bilateralt og multi-bilateralt utviklingssamarbeid.
- Hvilke resultatområder som er prioritert i norsk utviklingssamarbeid innen vannsektoren sammenholdt med de områdene som er viktigst for å nå de fattige og sikre vann i framtida.
- Hvilke regioner og land innsatsen går til forhold til de geografiske områdene der problemene er størst.
- Forholdet mellom målinnretning og nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon (PRSP) og prinsippet om mottakeransvar.

I tillegg sammenlignes utviklingen i norsk vannbistand kort med bildet for vannbistanden fra OECD landene som helhet.

4.2 Politiske prioriteringer og faktisk innsats

Satsingen på miljø i utviklingssamarbeidet på 1990-tallet og formuleringene i statsbudsjetter, handlingsplanen (UD 2002a) og stortingsmeldingen om fattigdom (UD 2004), samt i taler fra politisk ledelse i Utenriksdepartementet, viser klart at problemene med vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning er erkjent. I kapittel 1.2 og 1.3 i denne rapporten er det gitt flere eksempler på politiske prioriteringer om økt innsats innen vannforsyning, sanitære forhold og helhetlig vannressursforvaltning. Norske myndigheter har også jobbet for klare internasjonale forpliktelser på dette området, hvilket er meget positivt.

Det skulle derfor være rimelig å tro at andelen av norsk utviklingssamarbeid på vannsektoren var relativt høy. Det er derfor overraskende at bilateral innsats innen vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning (OECD DAC 140) bare var på 227 millioner kroner i 1999 av et totalt bilateralt bistandsvolum på 7 363 millioner kroner. Dette tilsvarer 3,1 prosent. Det kan tenkes at dette er et resultat av miljøsatsingen på 1990-tallet. Da var det først og fremst forurensning av vann som var i fokus, ikke så mye sikring av tilgangen på vann, tilstrekkelige sanitære forhold og vannressursforvaltning. På den annen side kom det klarere fram hvilken betydning tilgangen på sikkert vann har for folks helse. Dette skulle tilsi at satsingen på vannsektoren fikk et tilleggsargument.

I stedet for en økt innsats for å angripe de vannrelaterte problemene og følge opp politiske prioriteringer har det stikk motsatte skjedd. Med unntak av 2002 har det vært en jevnt fallende innsats på vannsektoren. I 2003 var den nede i 146 millioner kroner. Samtidig økte det totale bilaterale bistandbudsjettet til 9 694 millioner kroner. Det betyr at andelen vannbistand i 2003 var nede i 1,5 prosent. Innsatsen på vannsektoren har altså blitt halvert i perioden 1999–2003, til tross for økt politisk erkjennelse av problemet og forsikringer om at økt tilgang på vann, bedring av sanitære forhold og helhetlig vannressursforvaltning er prioritert.

Dette kan være et resultat av at vannsektoren er bare en av mange prioriterte områder i utviklingssamarbeidet og at midler til vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning har tapt i kampen om midler blant mange andre gode formål. I så tilfelle er det mangel på reell prioritering og resultatfokus i norsk utviklingssamarbeid, eller det mangler gode mekanismer for å styre bistanden og omsette politiske prioriteringer til praksis.

Det kan også tenkes at norske bistandsmyndigheter ønsker å prioritere tiltak rettet inn mot vannsektoren, men at disse ønskene kommer i konflikt med hensynet til nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon (PRSP) og prinsippet om mottakeransvar. Dette er, med god grunn, tilsynelatende viktige prinsipper i norsk bistand. Uansett årsak er resultatet at

innsatsen på vannsektoren er lav, og den er halvert i perioden 1999–2003, på tross av og ikke på grunn av politiske prioriteringer nasjonalt og internasjonalt.

4.3 Resultatområder av særlig betydning for de fattigste og vann i framtida

I perioden 1999–2003 gikk 37 prosent av den bilaterale vannbistanden til større systemer for vannforsyning og sanitæranlegg (OECD DAC 140.20). Slike store anlegg kan gi vann til mange, men det er ikke nødvendigvis slik at det er de fattigste som nyter godt av slike investeringer. Generelt er de største problemene med drikkevannsforsyning på landsbygda: Da er det ofte enkle og småskala løsninger som trengs, og det er viktig å sikre deltakelse fra lokale myndigheter og lokalsamfunn og prioritere disse gruppene i kapasitets- og kompetansebygging.

Den nest største andel (26 prosent) av vannbistanden gikk til mindre systemer for vannforsyning og sanitæranlegg (OECD DAC 140.30). Her vil det være større muligheter for å inkludere lokale brukere og spesielt kvinner eller marginaliserte grupper. Dette er viktig for å sikre at utviklingen av vannressursene tilpasses lokale forhold. For å få til en bedring i livsvilkårene for de fattigste må lokalsamfunns-baserte løsninger benyttes i større grad. Kapasitetsbygging er nødvendig for å sette lokalsamfunnene i stand til å delta i beslutningsprosesser og forvaltning. Dette ligger under resultatområdet vannressurs-politikk og vannressursforvaltning (OECD DAC 140.10), som også har hatt en andel av 26 prosent. Å vurdere kvaliteten på kapasitetsoppbyggingen ligger utenfor formålet med denne rapporten. Likeledes er det ut fra Norad/UDs statistikkmateriale ikke mulig å lese seg til om forvaltningen av vannressursene er økosystembasert og helhetlig, hvilket vil være en forutsetning for en langsiktig og sikker bedring i vannforsyning og sanitære forhold.

En mulig forklaring på en synkende innsats på vannsektoren kunne være at norsk utviklingssamarbeid har dreid fra investeringer i store anlegg til å legge mer vekt på kapasitetsbygging og institusjonsoppbygging. Det er vanskelig å spore en slik omlegging i tallmaterialet. I 1999 ble det brukt 70 millioner kroner til vannressurspolitikk og vannressurs-forvaltning. Så gikk innsatsen ned til under 40 millioner kroner de neste årene for så å stige igjen. I 2003 var den på 49 millioner kroner.

Vår detaljerte gjennomgang av prosjekt viser interessante trekk i overgangen mellom 2002 og 2003. Det skjer en relativt kraftig reduksjon i antall større prosjekter. I tillegg er de fleste prosjektene forsyningsfokusert og/eller fokusert på kapasitets- og institusjonsbygging. Det er få prosjekter som fokuserer på bevaring av elvesystemer og økosystemet som er kildene til vannet som brukes til vannforsyning eller sanitære systemer. Det legges altså økt vekt på kapasitetsbygging, men det er fortsatt få prosjekter på vannressursforvaltning og sikring av kildene til vannet.

Av vanninnsats utenfor vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning (OECD DAC 140) dominerer resultatområdet energi–vannkraftverk (OECD DAC 230.65). I 1999 var innsatsen på dette området 90 millioner kroner, og i 2003 74 millioner kroner. I 2002 var innsatsen nede i under 10 millioner kroner. Vannkraftverk vil i liten grad være direkte rettet inn mot de aller fattigste.

Vann til grunnleggende menneskelige behov og økosystemers funksjon bør være det viktigste innen vannforvaltningen. Dette er avgjørende for de fattigste som i størst grad er direkte avhengige av fungerende økosystemer for sin overlevelse, og som ofte ikke har fysisk eller økonomisk tilgang til alternative kilder til vann. En vannforvaltning med utgangspunkt i allerede eksisterende systemer av regler og rettigheter vil ofte fungere bedre enn nye løsninger uten lokal forankring. Fellesløsninger og tradisjon må respekteres. Erfaringer viser også at lavteknologiske, lokalsamfunnsbaserte løsninger som for eksempel regnvannshøsting bør gis større aksept.

På bakgrunn av kvinners sentrale rolle i vannforvaltningen er det viktig å styrke kvinners innflytelse og medbestemmelse på vannforvaltning lokalt, nasjonalt og inter-nasjonalt. Dette krever blant annet økt vekt på opplæring. Det kan derfor se bekymringsfullt ut at utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær, som også vil være viktig i andre sammenhenger, bare har hatt en andel på 0,7 prosent i perioden.

Det gir også grunn til uro at mindre enn seks prosent av vannbistanden går til vern av vann-ressursene (OECD DAC 140.15). Når man investerer i viktig vannforsyning og sanitære forhold må man på samme tid sikre at man tar vare på og forvalter kildene til vannet på en langsiktig måte. Ellers risikerer man at investeringene om noen år får kraftig redusert effekt på grunn av mangel på nok og godt

vann. Gjennomgangen har vist at norsk bilateral vannbistand har en svært skjev fordeling med en meget liten innsats rettet mot å ta vare på vannressursene og økosystemene som er kildene til vannet i framtida.

Vektlegging av forsyning og bruk av vann er viktig i lys av de store utfordringene verden står ovenfor på vannsektoren. Men skal dette gi varig og bærekraftig bedring i levevilkårene for millioner av fattige må man parallelt sikre økosystemene som produserer, lagrer, renser og fordeler vannet. På samme tid må man etablere en helhetlig vannressursforvaltning som sikrer nok vann til grunnleggende menneskelige behov og økosystemers funksjon.

4.4 Innretting mot problemene

I følge FNs utviklingsprogram (UNDP) er situasjonen forverret i de minst utviklede landene med hensyn til å nå tusenårsmålet om tilgang på vann og Johannesburg-målet om sanitære forhold. Mange av disse landene ligger i Afrika. I landene sør for Sahara går nesten 90 prosent av avløpet urenset ut i elver og innsjøer. Halvparten av de som blir innlagt på sykehus lider av vannrelaterte sykdommer. Det er derfor oppsiktsvekkende at vannbistandens andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i Afrika har vært så lav og er meget kraftig synkende. I 1999 var den så lav som 2,4 prosent, mens den i 2003 hadde falt til oppsiktsvekkende 0,6 prosent. Det kan se ut til at utviklingssamarbeidet på vannsektoren i liten grad er rettet inn mot den regionen og de landene der problemene er størst.

I Midt-Østen, Asia og Europa har satsingen på vannforsyning, sanitær og vannressursforvaltning i gjennomsnitt vært ca fire prosent av det bilaterale utviklingssamarbeidet. Dette er tre-fire ganger så stor andel som i Afrika og Latin-Amerika. Spesielt kan det diskuteres at Balkan og Midt-Østen har hatt så vidt stor prioritet. Det er ingen tvil om at det har vært behov for å bygge opp vannforsyningen og sanitæranleggene etter krigshandlingene, men bistanden når ikke de fattigste som har minst mulighet for å gjøre noe med sin egen livssituasjon. Under det norske formannskapet i FNs kommisjon for bærekraftig utvikling (CSD) nylig, og i en rekke andre internasjonale fora, er det understreket at økt innsats i landene som ligger lengst bak i kampen for å nå tusenårsmålene og Johannesburg-målene må prioriteres. På vannområdet, som også er viktig for flere andre tusenårsmål, synes norske myndigheter ikke å følge opp verken den internasjonale enigheten eller egne uttaleser på området.

4.5 Forholdet til PRSP og mottakeransvar

Norsk utviklingssamarbeid er basert på nasjonale strategier for fattigdomreduksjon (PRSP) i samarbeidslandene og prinsippet om mottakeransvar. Dette er viktige prinsipper, men innebærer også noen dilemmaer. Selv om Norge sterkt skulle ønske at tiltak innen vannsektoren skal prioriteres, kan resultatet bli annerledes fordi mottakerlandet har ansvaret for hvordan midlene skal brukes. Dette er drøftet blant annet i St. meld. nr. 35 (2003–2004). Der skisseres det at norske prioriteringer kan tas opp i en dialog mellom mottakerlandet og giverlandet, men dette gir ingen garanti for at for eksempel vannsektoren prioriteres.

Betydningen av vanntilgang, gode sanitære forhold og økosystembasert vannforvaltning er i meget liten grad reflektert i fattigdomsstrategiene (PRSP) og andre utviklingsplaner. I egenskap av å være formann i CSD påpekte Børge Brende på et møte 23.10.2003 i European Investment Bank Forum at mange regjeringer dessverre ikke gir utfordringer på vannsektoren høy prioritet. Vann er ikke prioritert i utviklingsplaner eller i nasjonale strategier for å redusere fattigdom (PRSP). Dette er fortsatt tilfellet (Slaymaker & Newborne 2004). Dette er en svakhet ved en av grunnpilarene for norsk bistand, og noe norske myndigheter må ta aktivt stilling til og ikke bare kan se bort fra om man skal bistå de fattigste som er hovedmålgruppen i bistanden.

Norske myndigheter har søkt å forklare en manglende innsats på vannsektoren med at det er PRSP som bestemmer. Når vi vet at PRSP i så liten grad legger vekt på vann, sanitære spørsmål og vannressursforvaltning, er det vanskelig å forstå at det går an å bruke PRSP som forklaring på at så vidt lite av det bilaterale utviklingssamarbeidet brukes for å få løst noen av de aller største utfordringene vi står over for å nå en bærekraftig utvikling. Dersom norske myndigheter mener vannsektoren er viktig, og det er gode grunner for å hevde det, må man se seg om etter kanaler og muligheter for å reelt satse på denne sektoren.

I utviklingssamarbeidet er det vanskelig å kombinere mottakeransvar med å øremerke bistandsmidler til de største problemområdene. I St.meld. nr. 35 (2003–2004) framheves det at dette skal løses ved dialog med mottakerlandet, oppbygging av godt styresett med blant annet riksrevisjon og ulike ordninger for evalueringer. Evalueringer foretas i regi av Norad, og i tillegg har organisasjoner som

Verdensbanken, UNDP og flere ordninger for evalueringer.

Disse ordningene vil hovedsaklig være innrettet mot prosjekter og programmer og i hvilken grad mottakerlandet følger PRSP og innfrir betingelsene fra Verdensbanken, UNDP og andre som yter bistand. I St.meld. nr. 35 pekes det på Den frivillige afrikanske partner-eksamineringsmekanismen (African Peer Review Mechanism) som nå gjennomføres som en frivillig ordning etter mønster av OECDs landsstudier. En slik eksamineringsmekanisme kan bli et viktig virkemiddel for å sikre at utviklingssamarbeidet målrettes mot bærekraftig utvikling og FNs mål for vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning, samtidig som prinsippet om mottakeransvar ivaretas. Det er viktig at det teamet som skal foreta eksamineringen er akseptert i mottakerlandet og at teamet består av deltakere både fra Nord og Sør.

Om nødvendig på tross av PRSPer og prinsippet av mottakeransvar synes det å være behov for å sikre at utviklingssamarbeidet på vannsektoren i større grad bidrar til bedre vannressursforvaltning og til økt vanntilgang og bedre sanitære forhold for de fattigste.

4.6 Norsk innsats i forhold til andre OECD-land

I en rapport fra OECD fra 2003 er det lagt fram statistikk for vannbistanden for alle OECD-landene. I faste 2002-priser ble innsatsen nesten femdoblet fra midten av 1970-tallet til midten av 1990-tallet. Fra 1998 har innsatsen sunket. Fra 1999/2000 til 2001/2002 gikk andelen vannbistand i forhold til den totale bilaterale bistanden ned fra 9 prosent til 6 prosent. Danmark har en stor nedgang fra 15 til 5 prosent. Sverige og Nederland er blant de få landene som har økt i denne perioden. Sverige har økt andelen fra 5 til 6 prosent, mens Nederland har økt fra 5 til 8 prosent.

I denne statistikken står Norge med stabil innsats på 4 prosent, men den betydelige nedgangen fra 2002 til 2003 er ikke fanget opp. Vi ser altså at Norge ligger godt under gjennomsnittet for OECD-landene og har en lavere andel enn Nederland, Sverige og Danmark. I absolutte tall var den norske innsatsen i 2001/2002 bare 30 prosent av det Nederland satte inn, mens vi lå litt etter Sverige og litt foran Danmark.

I forhold til den høye profilen Norge har hatt på vannsektoren i utviklingssamarbeidet de senere år er det overraskende at Norge bruker så vidt lite av bistanden på vannsektoren sammenlignet med andre OECD-land.

I følge OECD-rapporten er nedgangen i den bilaterale bistanden til en viss grad kompensert av en økning i bistanden gjennom multilaterale organisasjoner. Satsingen på vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning i den multilaterale bistanden økte fra 6 prosent i 1999–2000 til 8 prosent i 2001–2002. I OECD-landene utgjorde den multilaterale vannbistanden 19 prosent av totalt vannbistand i 1999–2000, mens andelen økte til 37 prosent i 2001–2002. Økningen i den multilaterale vannbistanden retter opp noe i en OECD sammenheng, slik at nedgangen for bilateral og multilateral vannbistand samlet er fra 8 prosent i 1999–2000 til 6 prosent i 2001–2002.

Norad/UDs tallmateriale som ligger til grunn for denne rapporten omfatter også en betydelig del bistand gjennom multilaterale organisasjoner, den såkalte multi-bilaterale bistanden. Det ligger i den rene multilaterale bistandens natur (ikke øremerket en spesifikk sektor) at det ikke lar seg gjøre å finne ut hva som eventuelt har vært brukt som vannbistand. Man kan se at den norske bilaterale og multi-bilaterale vannbistanden har vært klart synkende i perioden 1999–2003. Denne bistanden utgjør om lag 70 prosent av total norsk bistand. Selv om OECD-landene hadde en økning i den multilaterale bistanden på vann og sanitære forhold i 2001–2002 i forhold, ville en eventuell tilsvarende økning i norsk multilateral bistand ikke være tilstrekkelig til å rette opp hovedinntrykket av en liten og kraftig fallende norsk vannbistand.

Videre har norske myndigheter en forholdsvis liten påvirkning på hvordan de rene multilaterale midlene brukes. Det er først og fremst den bilaterale og multi-bilaterale bistanden Norge har styring med, og det er dette som representerer Norges målbare og etterprøvbare satsing på vannsektoren. Man skulle også forvente at om multilateral bistand var tiltenkt vannsektoren ville den bli øremerket og dermed være reflektert i denne rapporten som multi-bilateral bistand.

Store våtmarksområder fungerer som gigantiske renseanlegg som fjerner forurensing og bidrar til rent vann for folk og natur nedstrøms. På samme tid er våtmarker av stor betydning for å dempe flommer og forebygge flomskader. Her fra et våtmarksområde i Niger. *Foto: © WWF-Canon / Jo Benn*

5 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER

Resultatene fra gjennomgangen av norsk bilateralt (inkl. multi-bilateralt) utviklingssamarbeid innen vannforsyning, sanitære forhold og vannressursforvaltning viser at den i liten grad er innrettet mot de største utfordringene og der problemene på vannsektoren er størst. Det er overraskende at innsatsen innen denne vannbistanden bare utgjorde 3,1 prosent av norsk bilateralt utviklingssamarbeid i 1999, og at den ble halvert til oppsiktvekkende lave 1,5 prosent i 2003. Dette skjedde til tross for økt erkjennelse av problemet og forsikringer om at tilgang på vann, bedring av sanitære forhold og helhetlig vannressursforvaltning var politisk prioritert, og det skjedde på tross av internasjonal enighet om at økt innsats var nødvendig på dette området.

Det er også grunn til å merke seg at den norske innsatsen på vannsektoren utgjør en mindre andel av utviklingssamarbeidet enn gjennomsnittet for OECD-landene.

Det kan stilles spørsmål om norsk vannbistand i stor nok grad kommer de fattigste til gode. Mindre systemer for vannforsyning og sanitære forhold utgjør bare en firedel av innsatsen, og her er det viktige tiltak for de fattigste. Samtidig går 37 prosent til store systemer. Det kan stilles spørsmålstegn om innsatsen til opplæring og utdanning på vannsektoren er stor nok.

I og med at det brukes mye mer bistandsressurser på å forsyne og forbruke vann enn på å beskytte kildene til vannet og forvalte vannressursene på en god og helhetlig måte er det grunn til å stille spørsmålstegn ved bærekraften i norsk vannbistand. For at investeringer innen vann og sanitær skal gi effekt i framtida er det avgjørende at kildene til vannet forvaltes bærekraftig.

I flere av de minst utviklede landene forverres situasjonen med hensyn til å nå de internasjonale målene for vannforsyning, bedre sanitære forhold og helhetlig vannressursforvaltning. Siden mange av disse landene ligger i Afrika, er det høyst overraskende at innsatsen i Afrika er så lav og kraftig synkende. Andelen vannbistand av totalt bilateralt (inkl. multi-bilateralt) bistandsvolum utgjorde bare 2,4 prosent i 1999 og sank til svært lave 0,6 prosent i 2003. Dette er meget overraskende og kritikkverdig. Samtidig ser man at norsk vannbistand til Europa og Midt-Østen har ligget på et betydelig høyere nivå, til tross for at det neppe er der de fattigste bor.

Ifølge blant andre Overseas Development Institute og WaterAid (Slaymaker & Newborne 2004) er det svært få nasjonale strategier for fattigdomsreduksjon (PRSP) som tar tilstrekkelig hensyn til utfordringene på vannsektoren og problemene de fattigste står overfor der. Dette viser at PRSP ikke er tilstrekkelig grunnlag for å sikre vanntilgang, bedre sanitære forhold og god vannforvaltning for de fattigste, og det er derfor vanskelig å akseptere innretting av lands PRSPer som en god forklaring på manglende norsk innsats. Mener norske myndigheter vannsektoren er viktig må man se etter andre kanaler og muligheter for å bistå de fattigste på dette området.

Ut fra dette synes det som at norsk utviklingssamarbeid på vannsektoren mangler en klar strategi og systematikk. Det er behov for at utviklingssamarbeidet i langt større grad reflekterer de mest grunnleggende og presserende behov på vannsiden i Norges samarbeidsland.

For å sikre at norsk bilateralt utviklingssamarbeid på vannsektoren i større grad bidrar til å nå tusenårsmålene og målene fra toppmøtet i Johannesburg, bør Norge prioritere regioner og land der problemene er størst, tiltak som er tilpasset de fattige og tar hensyn til kvinnenes rolle. Det er på samme tid avgjørende at man tar vare på kildene til vannet og økosystemene som produserer, lagrer, renser og fordeler vannressursene.

For i langt større grad å sikre at bistanden bidrar til å sikre vann til grunnleggende menneskelige behov og økosystemers funksjoner bør Norge kreve at alle land og FN-organer rapporterer om bruken av vannressursene. Internasjonale revisjonsteam bør overvåke hvordan landene innfrir forpliktelsene og arbeider for tusenårsmålene og Johannesburg-målene på vannområdet.

Basert på gjennomgangen av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannsektoren anbefaler ForUMs temagruppe om ferskvann:

- En grundig gjennomgang av norsk utviklingssamarbeid på vannsektoren med rapportering til bistandsforvaltningen og Stortinget.

- En oppsummering av resultater og lærdommer fra utviklingssamarbeidet på vannsektoren med sikte på at innsatsen i større grad skal nå de fattigste og bidra til at kildene til vannet bevares.
- For å bidra til å nå tusenårsmålene og Johannesburg-målene på vannområdet må en større andel av norsk bistand gå til vannforsyning, bedring av sanitære forhold og integrert vannressursforvaltning.
- Norske myndigheter bør bidra til at de fattigste sikres rett til vann og påse at grunnleggende behov for vannforsyning, sanitære tjenester og økosystemers funksjon blir dekket.
- Et norsk initiativ til å etablere en global og representativ internasjonal eksaminerings-mekanisme for utvikling etter mønster fra OECDs landstudier. Formålet bør være å sikre kvaliteten i bistanden, å støtte opp om prinsippet om godt styresett og å sørge for at rettighetsperspektivet ivaretas og ikke krenkes av nasjonal og internasjonal politikk og finansinstitusjonenes strategier mot fattigdom.

REFERANSER

Norad (Norwegian Agency for Development Cooperation) 2003. *Revised manual for statistical classification of Norwegian Official Development Assistance (ODA) activities*. Norad, Oslo.

OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) 2003. Supporting the Development of Water and Sanitation Services in Developing Countries. I: OECD. *2002 Development Cooperation Report*. OECD DAC, Paris. s. 179–192.

OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) 2004. *Aid for water supply and sanitation*. OECD DAC, Paris.

Slaymaker, T. & Newborne, P. 2004. *Implementation of Water Supply & Sanitation Programmes under PRSPs – Synthesis of research findings from sub-Saharan Africa*. Overseas Development Initiative (ODI) and WaterAid, London.

UD (Utenriksdepartementet) 1995. *St. meld. nr. 19 (1995–96) En verden i endring*. Utenriksdepartementet, Oslo.

UD (Utenriksdepartementet) 2000. *St.prp. nr. 1 (2000–2001) For budsjetterminen 2001*. Utenriksdepartementet, Oslo.

UD (Utenriksdepartementet) 2002a. *Kamp mot fattigdom! Regjeringens handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015*. Utenriksdepartementet, Oslo.

UD (Utenriksdepartementet) 2002b. *St.prp. nr. 1 (2002–2003) For budsjetterminen 2003*. Utenriksdepartementet, Oslo.

UD (Utenriksdepartementet) 2003. *St.prp. nr. 1 (2003–2004) For budsjetterminen 2004*. Utenriksdepartementet, Oslo.

UD (Utenriksdepartementet) 2004. *St.meld. nr. 35 (2003–2004). Felles kamp mot fattigdom*. Utenriksdepartementet, Oslo.

WaterAid, Care, Freshwater Action Network, Green Cross, Oxfam, Tearfund, WaterAid & WWF 2003. *A scorecard assessment of developing country and donor progress – Are governments delivering water and sanitation priorities and commitments?*

WB (World Bank / WWF) 2003. *Running Pure. The importance of forest protected areas to drinking water*. A research report for the World Bank / WWF Alliance for Forest Conservation and Sustainable Use. WWF, Gland.

LISTE OVER VEDLEGG

Vedlegg A Definisjon av OECD DAC hovedsektorer og undersektorer for vannrelaterte tiltak i utviklingssamarbeidet

Vedlegg B Bearbeidet tallmateriale fra UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale som er grunnlag for rapporten

Vedlegg C Vurderinger fra gjennomgang av dokumentasjon fra Norads arkiv

VEDLEGG A

DEFINISJON AV OECD DAC HOVEDSEKTORER OG UNDERSEKTORER FOR VANNRELATERTE TILTAK I UTVIKLINGSSAMARBEIDET

OECD DAC		**Engelsk navn og beskrivelse** (fra OECD DAC)	**Norsk navn** (vår oversettelse)
Hovedsektor	**Undersektor**		
140 Water supply and sanitation (*Vannforsyning og sanitær*)	10	**Water resources policy and administrative management:** Water sector policy, planning and programmes; water legislation and management; institution capacity building and advice; water supply assessments and studies; groundwater, water quality and watershed studies; hydrogeology; excluding agricultural water resources (311.40).	*Vannressurspolitikk og -forvaltning*
	15	**Water resources protection:** Inland surface waters (rivers, lakes, etc.); conservation and rehabilitation of ground water; prevention of water contamination from agrochemicals, industrial effluents.	*Vern av vannressurser*
	20	**Water supply and sanitation – large systems:** Water desalination plants; intakes, storage, treatment, pumping stations, conveyance and distribution systems; sewerage; domestic and industrial wastewater treatment plants.	*Vannforsyning og sanitær – større systemer*
	30	**Water supply and sanitation – small systems:** Water supply and sanitation through low-cost technologies such as hand pumps, spring catchment, gravity-fed systems, rain water collection, storage tanks, small distribution systems; latrines, small-bore sewers, on-site disposal (septic tanks).	*Vannforsyning og sanitær – mindre systemer*
	40	**River development:** Integrated river basin projects; river flow control; dams and reservoirs [excluding dams primarily for irrigation (311.40) and hydropower (230.65) and activities related to river transport (210.40)].	*Vassdragsutvikling*
	50	**Waste management/disposal:** Municipal and industrial solid waste management, including hazardous and toxic waste; collection, disposal and treatment; landfill areas; composting and reuse.	*Avfallshåndtering*
	81	**Education and training in water supply and sanitation:** (*ingen beskrivelse*)	*Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær*

OECD DAC		**Engelsk navn og beskrivelse** (fra OECD DAC)	**Norsk navn** (vår oversettelse)
Hovedsektor	**Undersektor**		
210 Transport and storage (*Vanntransport og lagerhold*)	40	**Water transport:** Harbours and docks, harbour guidance systems, ships and boats; rivers and other inland water transport, inland barges and vessels.	*Vanntransport*
230 Energy (*Energi*)	65	**Hydro-electric power plants:** Including power-generating river barges.	*Vannkraftverk*
311 Agricult-ure (*Jordbruk*)	40	**Agricultural water resources:** Irrigation, reservoirs, hydraulic structures, ground water exploitation for agricultural use.	*Vannressurser i jordbruket*
410 General Environmental Protection (*Multisektoriell / tverrsektoriell miljø*)	50	**Flood prevention/control:** Floods from rivers or the sea; including seawater intrusion control and sea level rise related activities.	*Flomsikring/-kontroll*

VEDLEGG B

BEARBEIDET TALLMATERIALE FRA UD/NORADS OECD DAC STATISTIKKMATERIALE SOM ER GRUNNLAG FOR RAPPORTEN

Tabell 1 Samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figur 1.

	1999	2000	2001	2002	2003	Gj.snitt
OECD DAC 140 (millioner kroner)	227,3	214,2	173,0	218,1	145,8	195,7

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 2 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140), samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid (begge i millioner kroner) og andel (prosent) av norsk bilateralt utviklingssamarbeid kategorisert som samarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Grunnlag for figurene 2 og 3.

	1999	2000	2001	2002	2003	Gj.snitt
Samlet norsk bilateralt utviklings-samarbeid (millioner kroner)	7 363,2	7 703,3	7 900,5	8 533,3	9 694,4	8 238,9
OECD DAC 140 (millioner kroner)	227,3	214,2	173,0	218,1	145,8	195,7
Andel (prosent)	3,09	2,78	2,19	2,56	1,50	2,38

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 3 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på resultatområder (millioner kroner), og andel (prosent) av norsk bilateralt utviklingssamarbeid som ble kategorisert som samarbeid innen ulike resultatområder av vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140), begge deler i perioden 1999–2003. Grunnlag for figurene 4 og 5.

OECD DAC kode og navn	1999 (mill. kr)	2000 (mill. kr)	2001 (mill. kr)	2002 (mill. kr)	2003 (mill. kr)	Sum (mill. kr)	Andel (prosent)	Gj.snitt (mill. kr)
140.10 Vannressurspolitikk og –forvaltning	69,84	39,37	39,12	58,98	48,72	256,02	26,17	51,20
140.15 Vern av vannressurser	22,30	7,89	13,89	5,92	7,82	57,82	5,91	11,56
140.20 Vannforsyning og sanitær – større systemer	77,96	83,56	57,28	101,52	38,98	359,29	36,72	71,86
140.30 Vannforsyning og sanitær – mindre systemer	43,83	69,62	46,07	48,43	45,97	253,92	25,95	50,78
140.40 Vassdragsutvikling	6,60	2,80	0,00	0,78	0,21	10,39	1,06	2,08
140.50 Avfallshåndtering	6,74	10,56	14,51	0,94	1,43	34,18	3,49	6,84
140.81 Utdanning og opplæring innen vannfor-syning og sanitær	0,00	0,38	2,12	1,53	2,69	6,71	0,69	1,34
Sum	227,27	214,18	172,99	218,09	145,81	978,34	100,00	195,67

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 4 Regional fordeling av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) perioden 1999–2003. Grunnlag for figurene 6 og 7.

	1999 (mill. kr)	**2000** (mill. kr)	**2001** (mill. kr)	**2002** (mill. kr)	**2003** (mill. kr)	**Totalt** (mill. kr)	**Andel** (prosent)	**Gj.snitt** (mill. kr)
Afrika	69,63	49,94	49,85	50,90	23,83	244,15	24,96	48,83
Asia	42,88	85,36	72,30	81,40	22,27	304,21	31,09	60,84
Europa	40,92	51,77	23,73	54,01	36,98	207,41	21,20	41,48
Latin-Amerika	8,54	6,03	3,38	5,98	8,83	32,76	3,35	6,55
Midt-Østen	43,90	19,81	20,99	20,70	29,54	134,94	13,79	26,99
Oceania	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Globalt	21,41	1,27	2,74	5,10	24,36	54,88	5,61	10,98
Sum	227,28	214,18	172,99	218,09	145,81	978,35	100,00	195,67

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 5 Se side B–6 under.

Tabell 6 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Afrika fordelt på resultatområder i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figurene 10 og 12.

OECD DAC kode og navn	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**Totalt**	**Gj.snitt**
140.10 Vannressurspolitikk og – forvaltning	25,1	26,1	20,9	22,6	9,2	103,9	20,8
140.15 Vern av vannressurser	0,0	0,0	3,1	3,2	3,2	9,4	1,9
140.20 Vannforsyning og sanitær – større systemer	24,9	9,5	4,1	6,5	2,0	46,9	9,4
140.30 Vannforsyning og sanitær – mindre systemer	19,6	14,2	21,8	18,4	9,3	83,3	16,7
140.40 Vassdragsutvikling	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,5	0,1
140.50 Avfallshåndtering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
140.81 Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
Sum 140	69,6	49,9	49,8	50,9	23,8	244,1	48,8

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 7 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Asia fordelt på resultatområder i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figurene 13 og 15.

OECD DAC kode og navn	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
140.10 Vannressurspolitikk og – forvaltning	0,5	3,5	3,6	2,2	6,3	16,2	3,2
140.15 Vern av vannressurser	0,6	0,4	0,0	0,0	0,0	1,0	0,2
140.20 Vannforsyning og sanitær – større systemer	31,9	59,2	50,4	71,7	11,3	224,5	44,9
140.30 Vannforsyning og sanitær – mindre systemer	3,1	11,7	5,3	6,0	2,6	28,7	5,7
140.40 Vassdragsutvikling	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,5	0,1
140.50 Avfallshåndtering	6,7	10,6	13,0	0,9	0,2	31,4	6,3
140.81 Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	1,9	0,4
Sum 140	42,9	85,4	72,3	81,4	22,3	304,2	60,8

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 8 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Latin-Amerika fordelt på resultatområder i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figurene 16 og 18.

OECD DAC kode og navn	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
140.10 Vannressurspolitikk og – forvaltning	3,8	0,0	0,0	0,0	0,0	3,8	0,8
140.15 Vern av vannressurser	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
140.20 Vannforsyning og sanitær – større systemer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
140.30 Vannforsyning og sanitær – mindre systemer	3,6	3,2	1,9	6,0	7,5	22,1	4,4
140.40 Vassdragsutvikling	1,2	2,8	0,0	0,0	0,0	4,0	0,8
140.50 Avfallshåndtering	0,0	0,0	1,5	0,0	1,2	2,7	0,5
140.81 Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Sum 140	8,5	6,0	3,4	6,0	8,8	32,8	6,6

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 9 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Europa fordelt på resultatområder i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figurene 19 og 21.

OECD DAC kode og navn	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
140.10 Vannressurspolitikk og – forvaltning	22,0	4,9	5,2	19,0	5,3	56,4	11,3
140.15 Vern av vannressurser	0,0	0,0	1,7	0,2	0,0	1,9	0,4
140.20 Vannforsyning og sanitær – større systemer	4,3	14,8	2,7	17,9	11,1	50,7	10,1
140.30 Vannforsyning og sanitær – mindre systemer	14,7	32,1	14,1	17,0	20,6	98,4	19,7
140.40 Vassdragsutvikling	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
140.50 Avfallshåndtering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
140.81 Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum 140	40,9	51,8	23,7	54,0	37,0	207,4	41,5

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 10 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Midt-Østen fordelt på resultatområder i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figurene 22 og 24.

OECD DAC kode og navn	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
140.10 Vannressurspolitikk og – forvaltning	17,8	4,4	8,9	10,1	5,7	46,9	9,4
140.15 Vern av vannressurser	21,7	7,5	9,1	2,6	4,6	45,5	9,1
140.20 Vannforsyning og sanitær – større systemer	2,0	0,1	0,0	5,3	14,6	22,1	4,4
140.30 Vannforsyning og sanitær – mindre systemer	2,3	7,8	2,5	1,1	3,9	17,7	3,5
140.40 Vassdragsutvikling	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
140.50 Avfallshåndtering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
140.81 Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær	0,0	0,0	0,6	1,5	0,7	2,8	0,6
Sum 140	43,9	19,8	21,0	20,7	29,5	135,0	27,0

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 11 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i kategorien "Globalt" fordelt på resultatområder i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figurene 25 og 27.

OECD DAC kode og navn	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
140.10 Vannressurspolitikk og – forvaltning	0,6	0,5	0,6	5,0	22,3	29,0	5,79
140.15 Vern av vannressurser	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00
140.20 Vannforsyning og sanitær – større systemer	14,9	0,0	0,1	0,1	0,0	15,1	3,03
140.30 Vannforsyning og sanitær – mindre systemer	0,5	0,5	0,5	0,0	2,1	3,6	0,72
140.40 Vassdragsutvikling	5,4	0,0	0,0	0,0	0,0	5,4	1,08
140.50 Avfallshåndtering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00
140.81 Utdanning og opplæring innen vannforsyning og sanitær	0,0	0,2	1,6	0,0	0,0	1,8	0,36
Sum 140	21,4	1,3	2,7	5,1	24,4	54,9	10,98

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 5 Regional fordeling av norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) målt som andel av samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid med regionene i perioden 1999–2003. Tall for vannforsyning og sanitær ("V&S") og for samlet bilateralt utviklingssamarbeid ("Bilat.") er i millioner kroner. Tall for andel er i prosent og i fet skrift. Grunnlag for figurene 8, 9, 11, 14, 17, 20, 23 og 26.

	1999			**2000**			**2001**			**2002**			**2003**			**Sum**		**Gj.snitt andel**
	V&S	Bilat.	Andel	V&S	Bilat.	Andel	V&S	Bilat.	Andel	V&S	Bilat.	Andel	V&S	Bilat.	Andel	V&S	Bilat.	
Afrika	69,63	2 889,82	**2,41**	49,94	2 977,93	**1,68**	49,85	2 919,91	**1,71**	50,90	3 609,18	**1,41**	23,83	4 110,75	**0,58**	244,15	16 507,60	**1,48**
Asia	42,88	1 224,30	**3,50**	85,36	1 304,70	**6,54**	72,30	1 613,95	**4,48**	81,40	1 742,95	**4,67**	22,27	1 768,21	**1,26**	304,21	7 654,12	**3,97**
Latin-Amerika	8,54	547,47	**1,56**	6,03	522,45	**1,15**	3,38	783,37	**0,43**	5,98	479,88	**1,25**	8,83	530,83	**1,66**	32,76	2 864,01	**1,14**
Oceania[2]	0,00	1,88	**0,00**	0,00	2,55	**0,00**	0,00	1,59	**0,00**	0,00	1,76	**0,00**	0,00	1,85	**0,00**	0,00	9,62	**0,00**
Europa	40,92	1 273,67	**3,21**	51,77	1 250,72	**4,14**	23,73	914,92	**2,59**	54,01	1 155,38	**4,67**	36,98	1 008,53	**3,67**	207,41	5 603,23	**3,70**
Midt-Østen	43,90	516,54	**8,50**	19,81	509,31	**3,89**	20,99	556,26	**3,77**	20,70	664,56	**3,11**	29,54	940,46	**3,14**	134,94	3 187,14	**4,23**
Globalt	21,41	909,54	**2,35**	1,27	1 135,60	**0,11**	2,74	1 110,53	**0,25**	5,10	879,59	**0,58**	24,36	1 333,80	**1,83**	54,88	5 369,06	**1,02**
Sum/Gj.snitt	227,28	7 363,23	**3,09**	214,18	7 703,27	**2,78**	172,99	7 900,55	**2,19**	218,09	8 533,32	**2,56**	145,81	9 694,42	**1,50**	978,35	41 194,78	**2,37**

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 12 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i land og regionale poster med et samlet utviklingssamarbeid på over 15 millioner kroner innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figur 28.

	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
Bosnia-Herzegovina	17,94	40,03	16,24	28,00	12,77	114,98	23,00
Nepal	9,02	20,22	18,58	16,80	1,54	66,16	13,23
Det Palestinske omr.	22,21	11,93	11,93	10,22	9,80	66,10	13,22
Kina	14,25	12,11	1,12	32,74	2,30	62,53	12,51
Sri Lanka	0,63	15,41	21,47	18,11	3,68	59,29	11,86
Laos	8,23	21,70	17,52	5,51	2,95	55,90	11,18
Fed.Rep. of Yugosla.	21,98	9,38	7,26	0,00	7,17	45,79	9,16
Zambia	23,13	7,64	2,63	2,70	2,14	38,24	7,65
Zimbabwe	14,00	19,04	4,78	0,20	0,03	38,05	7,61
Etiopia	8,32	3,36	7,11	8,37	6,47	33,63	6,73
Mali	10,49	8,59	7,20	4,45	0,00	30,73	6,15
Tidl. Jugosla. Uspes.	0,00	0,36	0,09	22,34	2,95	25,74	5,15
Jordan	6,76	3,50	1,96	5,16	4,74	22,12	4,42
Malawi	6,00	0,00	4,60	4,69	5,65	20,94	4,19
Irak	0,00	0,00	0,00	5,32	15,00	20,32	4,06
Angola	1,93	1,41	3,53	6,10	7,00	19,97	3,99
Sudan	0,00	0,46	8,84	8,94	1,56	19,80	3,96
Midt-Østen uspes.	10,00	4,08	5,20	0,00	0,00	19,28	3,86
India	3,33	6,41	7,71	1,42	0,20	19,06	3,81
Sør-Afrika	0,30	7,14	4,32	7,22	0,00	18,97	3,79
Asia uspes.	2,80	9,40	0,00	0,00	3,00	15,20	3,04
Sum	181,32	202,17	152,09	188,29	88,95	812,81	162,56

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 13 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) i Norges syv hovedsamarbeidsland i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figur 29.

	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
Nepal	9,02	20,22	18,58	16,80	1,54	66,16	13,23
Zambia	23,13	7,64	2,63	2,70	2,14	38,24	7,65
Malawi	6,00	0,00	4,60	4,69	5,65	20,94	4,19
Uganda	1,00	1,50	1,84	0,80	0,00[1]	5,14	1,03
Tanzania	3,68	0,45	0,42	0,06	0,00	4,61	0,92
Bangladesh	0,02	0,00	0,00	0,12	0,07	0,22	0,04
Mosambik	0,00	0,13	0,00	0,00	0,00	0,13	0,03
Sum	42,85	29,94	28,07	25,17	9,40	135,44	27,09

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale
[1] Eksakt verdi er NOK 1 633, avrundet til 0,00 millioner kroner.

Tabell 14 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land i Afrika i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figur 30.

	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
Zambia	23,13	7,64	2,63	2,70	2,14	38,24	7,65
Zimbabwe	14,00	19,04	4,78	0,20	0,03	38,05	7,61
Etiopia	8,32	3,36	7,11	8,37	6,47	33,63	6,73
Mali	10,49	8,59	7,20	4,45	0,00	30,73	6,15
Malawi	6,00	0,00	4,60	4,69	5,65	20,94	4,19
Angola	1,93	1,41	3,53	6,01	7,00	19,97	3,99
Sudan	0,00	0,46	8,84	8,94	1,56	19,80	3,96
Sør-Afrika	0,30	7,14	4,32	7,22	0,00	18,97	3,79
Uganda	1,00	1,50	1,84	0,80	0,00[1]	5,14	1,03
Eritrea	0,00	0,01	0,00	4,79	0,00	4,80	0,96
Tanzania	3,68	0,46	0,42	0,06	0,00	4,61	0,92
S.for Sahara uspes.	0,15	0,15	2,60	0,00	0,00	2,90	0,58
Rwanda	0,00	0,00	1,32	0,34	0,90	2,56	0,51
Kongo (DRC)	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	1,00	0,20
Egypt	0,00	0,00	0,14	0,80	0,00[1]	0,94	0,19
Burundi	0,00	0,00	0,53	0,00	0,00	0,53	0,11
Somalia	0,00	0,00	0,00	0,44	0,07	0,51	0,10
Afrika uspes.	0,35	0,00	0,00	0,00	0,00	0,35	0,07
Kenya	0,28	0,00	0,00	0,00	0,00	0,28	0,06
Mosambik	0,00	0,13	0,00	0,00	0,00	0,13	0,03
Nigeria	0,00	0,05	0,00	0,00	0,00	0,05	0,01
Sum	69,63	49,94	49,85	50,90	23,83	244,14	48,83

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale
[1.] Eksakt verdi er NOK 1 633, avrundet til 0,00 millioner kroner.

Tabell 15 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land i Asia i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figur 31.

	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
Nepal	9,02	20,22	18,58	16,80	1,54	66,16	13,23
Kina	14,25	12,11	1,12	32,74	2,30	62,53	12,51
Sri Lanka	0,63	15,41	21,47	18,11	3,68	59,29	11,86
Laos	8,23	21,70	17,52	5,51	2,95	55,90	11,18
India	3,33	6,41	7,71	1,42	0,20	19,06	3,81
Asia uspes.	2,80	9,40	0,00	0,00	3,00	15,20	3,04
Afganistan	0,00	0,00	0,00	6,34	0,75	7,09	1,42
Vietnam	0,00	0,00	0,02	0,35	6,31	6,68	1,34
Armenia	4,50	0,00	0,00	0,00	0,62	5,12	1,02
Nord-Korea	0,00	0,00	5,00	0,00	0,00	5,00	1,00
Burma	0,00	0,00	0,70	0,00	0,19	0,89	0,18
Kambodsja	0,00	0,00	0,08	0,02	0,66	0,77	0,15
Indonesia	0,09	0,13	0,00	0,00	0,00	0,22	0,04
Bangladesh	0,02	0,00	0,00	0,12	0,07	0,22	0,04
Sør Asia uspes.	0,00	0,00	0,09	0,00	0,00	0,09	0,02
Sum	42,88	85,36	72,30	81,40	22,27	304,20	60,84

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 16 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land i Europa i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figur 32.

	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
Bosnia-Herzegovina	17,94	40,03	16,24	28,00	12,77	114,98	23,00
Fed. Rep. of Yugoslavia	21,98	9,38	7,26	0,00	7,17	45,79	9,16
Tidl. Jugoslavia Uspes.	0,00	0,36	0,09	22,34	2,95	25,74	5,15
Makedonia	0,00	0,00	0,00	3,33	5,28	8,60	1,72
Kroatia	0,00	2,00	0,00	0,31	4,90	7,21	1,44
Albania	1,00	0,00	0,14	0,04	3,91	5,08	1,02
Sum	40,93	51,77	23,73	54,01	36,98	207,40	41,48

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 17 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land i Latin-Amerika i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figur 33.

	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
Nicaragua	1,34	1,15	1,05	5,00	6,34	14,88	2,98
Honduras	2,35	3,59	0,00	0,00	0,00	5,93	1,19
Bolivia	0,59	0,79	0,83	0,75	0,86	3,83	0,77
Colombia	3,75	0,00	0,00	0,00	0,00	3,75	0,75
Cuba	0,00	0,00	1,50	0,00	1,24	2,74	0,55
Ecuador	0,51	0,49	0,00	0,23	0,27	1,50	0,30
Dominikanske Rep	0,00	0,00	0,00	0,00	0,13	0,13	0,03
Sum	8,54	6,03	3,38	5,98	8,83	32,75	6,55

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 18 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen vannforsyning og sanitær (OECD DAC 140) fordelt på land i Midt-Østen i perioden 1999–2003. Alle tall i millioner kroner. Grunnlag for figur 34.

	1999	2000	2001	2002	2003	Totalt	Gj.snitt
Det Palestinske omr.	22,21	11,93	11,93	10,22	9,80	66,10	13,22
Jordan	6,76	3,50	1,96	5,16	4,74	22,12	4,42
Irak	0,00	0,00	0,00	5,32	15,00	20,32	4,07
Midt-Østen uspes.	10,00	4,08	5,20	0,00	0,00	19,28	3,86
Syria	4,00	0,30	1,90	0,00	0,00	6,20	1,24
Libanon	0,93	0,00	0,00	0,00	0,00	0,93	0,19
Sum	43,90	19,81	20,99	20,70	29,54	134,96	26,99

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 19 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen energi–vannkraftverk (OECD DAC 230.65), samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid (begge i millioner kroner) og andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid kategorisert som samarbeid innen energi–vannkraftverk (prosent) i perioden 1999–2003. Grunnlag for figurene 35 og 36.

	1999	2000	2001	2002	2003	Gj.snitt
Samlet norsk bilateralt utviklings-samarbeid (millioner kroner)	7 363,2	7 703,3	7 900,5	8 533,3	9 694,4	8 238,9
OECD DAC 230.65 (millioner kroner)	92,39	47,69	18,44	8,65	73,94	48,22
Andel (prosent)	1,25	0,62	0,23	0,10	0,76	0,59

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 20 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen jordbruk–vannressurser i jordbruket (OECD DAC 311.40), samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid (begge i millioner kroner) og andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid kategorisert som samarbeid innen jordbruk–vannressurser i jordbruket (prosent) i perioden 1999–2003. Grunnlag for figurene 37 og 38.

	1999	2000	2001	2002	2003	Gj.snitt
Samlet norsk bilateralt utviklings-samarbeid (millioner kroner)	7 363,2	7 703,3	7 900,5	8 533,3	9 694,4	8 238,9
OECD DAC 311.40 (millioner kroner)	5,60	3,05	8,23	5,70	6,84	5,89
Andel (prosent)	0,08	0,04	0,10	0,07	0,07	0,07

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 21 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen transport–vanntransport (OECD DAC 210.40), samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid (begge i millioner kroner) og andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid kategorisert som samarbeid innen transport–vanntransport (prosent) i perioden 1999–2003. Grunnlag for figurene 39 og 40.

	1999	2000	2001	2002	2003	Gj.snitt
Samlet norsk bilateralt utviklings-samarbeid (millioner kroner)	7 363,2	7 703,3	7 900,5	8 533,3	9 694,4	8 238,9
OECD DAC 210.40 (millioner kroner)	7,77	11,12	4,00	2,70	1,68	5,45
Andel (prosent)	0,11	0,14	0,05	0,03	0,02	0,07

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

Tabell 22 Norsk bilateralt utviklingssamarbeid innen multi–/tverrsektoriell miljø–flomsikring / kontroll (OECD DAC 410.50), samlet norsk bilateralt utviklingssamarbeid (begge i millioner kroner) og andel av norsk bilateralt utviklingssamarbeid kategorisert som samarbeid innen multi–/tverrsektoriell miljø–flomsikring / kontroll (prosent) i perioden 1999–2003. Grunnlag for figurene 41 og 42.

	1999	2000	2001	2002	2003	Gj.snitt
Samlet norsk bilateralt utviklings-samarbeid (millioner kroner)	7 363,2	7 703,3	7 900,5	8 533,3	9 694,4	8 238,9
OECD DAC 410.50 (millioner kroner)	15,74	4,11	0,46	0,35	0,00	4,13
Andel (prosent)	0,21	0,05	0,01	0,00	0,00	0,05

Kilde: UD/Norads OECD DAC statistikkmateriale

VEDLEGG C
VURDERINGER FRA GJENNOMGANG AV DOKUMENTASJON FRA NORADS ARKIV

Kriterier for utvelgelse av prosjekter:

- Prosjekter innenfor OECD DAC hovedsektor *140 Water Supply and Sanitation*
- Prosjekter på over 1 million kroner per år
- Prosjekter i Afrika sør for Sahara

År	Avtale kode	Arkiv-kode	Avtalenavn	Sum	DAC kode	Vurdering av prosjekt/program	Merknader
1999	ZIB-99/019	ZIB-1095	Tilleggsbevilg-ning - trykktunnel	5,90	20	Vannforsyningsprosjekt i Mutare. På grunn av miljømessige hensyn ble det funnet nødvendig å investere i en trykktunnel og andre forbedringer av prosjektet. Kategorisering OK.	Miljøproblemer: spill av vann i forbindelse med flom i Pungwe elva.
	ZIB-98/013	ZIB-1107	Water supply – Bulawayo	1,07	20	Forbedring av vannforvaltning i Bulawayo og redusere helserisiko i tettbefolkede områder. Kunnskapsheving, vann- og avløpskontroll, forvaltning av rørsystem, dokumentasjon og konsultasjon i forbindelse med vannbehovsforvaltning, m.m. Kategorisering OK.	
	ZAM-97/003	ZAM-1049	Urban restructuring and water supply project	13,54	20	Styrking av infrastruktur, rehabilitering av vann og sanitær, Community Based Supply, m.m. Kategorisering OK.	Fant ikke utfyllende informasjon om prosjekt, inkludert avtaledokument.
	ZAM-94/006	ZAM-1049	Urban restructuring and water supply project	2,12	20	Se arkivkode ZAM-1049 over.	
	AGO-97/014	AGGLO-0632	Rehabilitation of water and sanitation infrastructure	2,24	20	Bidra til rent vann og bedrede sanitære forhold for rurale befolkning i Cabinda by, Angola. Aktiviteter: Rehabilitering av vann og sanitær, langtidsutredning, oppbygging av lokale institusjoner for vedlikehold og forbedring. Kategorisering OK.	YME prosjekt, i samarbeid med Vanndepartement i Cabinda.
	UGA-97/031	GLO-0742	Vann og brønnboring i Luwero	1,00	30	Skaffe rent vann til folk i Luwero, Uganda, ved å redusere avstand til nærmeste drikkevannskilde. Boring av 50 brønner. Kategorisering OK.	Plan International Norge, i samarbeid med Plan International Uganda og Luwero distrikt adm.
	TAN-97/027	TAN-0056	Water, Sanitation, Environment (UNICEF)	3,50	30	Utvikle mekanismer for økte investeringer til vann og sanitærforsyning med tanke på adferdsendring og bedre personlig hygiene. Tiltak: Stimulere økt samarbeid mellom offentlig og privat sektor, vedlikeholde vann og sanitærsystem, øke lokalt engasjement ved opplysning, bevissthet- og adferdsendring, etablering av strategiske sentra. Kategorisering OK.	Støtte gjennom UNICEF.

År	Avtale kode	Arkiv-kode	Avtalenavn	Sum	DAC kode	Vurdering av prosjekt/program	Merknader
1999	MWI-98/013	MWI-0001	UNICEF Education and Water Sanitation Project	6,00	30	Mål: Sikre bærekraftig tilgang til vannforsyning, hygienisk adferdsendring og tilstrekkelig sanitære tjenester i rurale strøk av Malawi (Community Based Water Management). Kapasitetsbygging i Vannministeriet i Malawi, kapasitetsbygging blant 120 lokalsamfunn for opprettholdelse og vedlikehold av vannkilder og hygienisk adferdsendring, erstatte eksisterende standard håndpumper, tilgjengeliggjøre reservedeler til vedlikehold, støtte av HIV/AIDS arbeid. Kategorisering OK.	Multi-purpose prosjekt, men Norads støtte i all hovedsak til vann.
	GLO-95/041-66	GLO-0603	NCA / Water Development Programme	3,42	30	Etablering av community based water operation og vedlikeholdssystemer. Kategorisering OK.	Lite informasjon tilgjengelig på grunn av KNs omfattende søknader som inneholder lite informasjon om enkeltprosjekter.
	ETH-95/017	ETH-0007	Woreda Integrated Basic Services	4,90	30	Norad-støtte til 2 av i alt 4 aktiviteter i programmet: Primærhelse og vann/sanitær. Deltakende grasrotmobilisering, kapasitetsbygging for planlegging og forvaltning. Kategorisering OK. (??)	
	ZIB-98/002	ZIB-0034	Bulawayo Water Conser-vation and Sector Services Upgrading Proj.	5,00	10	Forbedring av Bulawayos vannforvaltning og redusere helserisiko, særlig i tettbefolkede områder. Tiltak: Redusere vanntap, oppgrader tilstanden og forvaltningen av vann- og avløpsnett, sosio-økonomiske tilnærminger til forvaltning av etterspørsel og prissetting. Kategorisering OK.	
	ZIB-96/018	ZIB-0032	Water Resour-ce Management Strategy (WRMS)	1,11	10	Lovreformer (etablering av National Water Authority), helhetlig tilnærming til forvaltning av nedbørfelt. Kategorisering OK.	Norad støtter prosjektet med faglig bistand – ingen støtte utover dette.
	ZAM-98/074	ZAM-0061	Water Sector Reform Unit II	5,98	10	Støtte til Zambias reformer innen vannsektoren. Finansiell støtte til etablering av fire kommersielle enheter (vann- og avløpsfirmaer) er inkludert. Kategorisering OK.	
	GLO-95/047-15	GLO-0608	Timbuktu Rural Development	10,49	10	Multisektor prosjekt: Økt levekårssikkerhet for hushold i utvalgte landsbyer. Tiltak: Introduksjon av bærekraftige forbedringer av vanningssystemer, etablering av landsbybaserte spare- og lånegrupper, sikre tilgang til rent drikkevann og forbedring av administrativ kapasitet til å forvalte dette. Vanskelig å vurdere hvor mye av beløp som direkte går til vannrelaterte aktiviteter. Men sannsynligvis relativt stor andel. Kategorisering OK.	Prosjekt del av rammeavtale GLO-0608 (Care Norge).
2000	ZIB-98/013	ZIB-1107	Water supply – Bulawayo	4,51	20	Se arkivkode ZIB-1107 over.	
	ZAM-97/003	ZAM-1049	Urban restructuring and water supply project	3,08	20	Se arkivkode ZAM-1049 over.	

År	Avtale kode	Arkiv-kode	Avtalenavn	Sum	DAC kode	Vurdering av prosjekt/program	Merknader
2000	AGO-97/014	AGGLO-0632	Rehabilitation of water and sanitation infrastructure	1,85	20	Se arkivkode AGGLO-0632 over.	
	ZIB-99/000	ZIB-0007	Agreement III: Vannprogram-met ("National Rural Water Supply and Sanitation Programme")	8,00	30	Permanente forbedringer i helse og levestandard til rural befolkning gjennom bedre tilgang til hygieniske sanitære fasiliteter og rent vann, forbedrede hygieniske praksiser, organisering av lokalsamfunn og gjøre dem i stand til å planlegge, implementere og vedlikeholde egne sanitære og vannfasiliteter. Kategorisering OK.	
	UGA-97/031	GLO-0742	Vann og brønnboring i Luwero	1,50	30	Se arkivkode GLO-0742 over.	Se arkivkode GLO-0742 over.
	GLO-95/041-66	GLO-0603	NCA / Water Development Programme	3,33	30	Se arkivkode GLO-0603 over.	Se arkivkode GLO-0603 over.
	ZIB-98/002	ZIB-0034	Bulawayo Water Conser-vation and Sector Services Upgrading Proj.	4,00	10	Se arkivkode ZIB-0034 over.	Se arkivkode ZIB-0034 over.
	ZIB-96/018	ZIB-0032	Water Resour-ce Management Strategy (WRMS)	1,64	10	Se arkivkode ZIB-0032 over.	Se arkivkode ZIB-0032 over.
	ZAM-98/074	ZAM-0061	Water sector reform unit II	3,91	10	Se arkivkode ZAM-0061 over.	Se arkivkode ZAM-0061 over.
	RSA-99/316	RSA-0045	Sustainable Development of Groundwater Sources under the Community Water Supply and Sanit. Prog. in South Africa.	7,14	10	Mål: Bærekraftig utnyttelse av grunnvannsforekomster. Aktiviteter: Gjennomgang og analyse av vannforsyningsprosjekter, utvikling av forvaltningsstøtte, etablering av datasystem for grunnvannsdata, kunnskapsbygging blant lokalbefolkningen om vannforsyning og sanitær, utvikling av alternative løsninger for optimal utnyttelse av grunnvann, utvikle og teste overvåkningssystem, vern av grunnvannsforekomster. Kategorisering OK.	
	GLO-95/047-15	GLO-0608	Timbuktu Rural Development	8,59	10	Se arkivkode GLO-0608 over.	

År	Avtale kode	Arkiv-kode	Avtalenavn	Sum	DAC kode	Vurdering av prosjekt/program	Merknader
2001	ZIB-98/013	ZIB-1107	Water supply – Bulawayo	1,41	20	Se arkivkode ZIB-1107 over.	
	AGO-97/014	AGGLO-0632	Rehabilitation of water and sanitation infrastructure	1,79	20	Se arkivkode AGGLO-0632 over.	
	UGA-97/031	GLO-0742	Vann og brønnboring i Luwero	1,70	30	Se arkivkode GLO-0742 over.	Se arkivkode GLO-0742 over.
	SDN-99/004	GLO-0764	Håndpumpe-prosj. Khartoum	1,80	30	Sikre tilgant til rent vann gjennom bygging av håndpumper. Kategorisering OK.	
	SDN-01/001	GLO-714	Community water supply	6,90	30	Ikke funnet / gjennomgått.	Prosjekt av Leger Uten Grenser.
	MWI-01/307	MWI-2003	Extended Support to Community Based Manage-ment of Rural Water Supply and Sanitation in Malawi.	4,60	30	Sikre stabil og bærekraftig tilgang til vann, adferdsendring og tilstrekkelig sanitære forhold i rurale områder av seks distrikter i Malawi. Aktiviteter: Brønnboring, reparasjon og vedlikehold av eksisterende vannpumper, forbedre ”community based management”, sikre forsyning av reservedeler, støtte til HIV/AIDS arbeid. Kategorisering OK.	Finansiell støtte gjennom UNICEF og myndigheter i Malawi.
	GLO-95/041-66	GLO-0603	NCA / Water Development Programme	2,58	30	Se arkivkode GLO-0603 over.	Se arkivkode GLO-0603 over.
	ETH-95/017	ETH-0007	Water, Sanita-tion, Primary Health (Woreda Integrated Basic Services)	2,60	30	Se arkivkode ETH-0007 over.	Se arkivkode ETH-0007 over.
	ZIB-98/002	ZIB-0034	Bulawayo Water Conser-vation and Sector Services Upgrading Proj.	2,00	10	Se arkivkode ZIB-0034 over.	Se arkivkode ZIB-0034 over.
	ZAM-99/417	ZAM-0003	Water Resour-ces Action Plan (WRAP)	1,68	10	Bidra til forbedret forvaltning og utnytting av Zambias vannressurser, maksimal økonomisk utnytting og rettferdig fordeling på en bærekraftig måte. Institusjons- og kapasitetsbygging. Klassifisering OK.	

År	Avtale kode	Arkiv-kode	Avtalenavn	Sum	DAC kode	Vurdering av prosjekt/program	Merknader
2001	REG-99/417	REG-0077	ZACPRO 6 Phase II REG C (Zambezi River Action Plan)	2,60	10	Forbedre tilgang til vann og beskyttelse mot flom, tørke, forurensing av vannressurser og miljødegradering i Zambezis nedbørfelt. Institusjons- og kapasitetsbygging. Klassifisering OK.	I samarbeid med DANIDA og SIDA, Norad bidrar med 9,60 millioner NOK over en treårsperiode.
	AGO-00/317	AGO-0013	Institusjonelt samarbeide – vannsektoren	1,10	10	Forbedret vannsektorforvaltning gjennom styrket institusjonell kapasitet (utvikling av lovmessig og institusjonelt rammeverk, styrking av DNA i regionalt samarbeid). Klassifisering OK.	Bevilget 7,00 mill i 2001 og 8,00 i 2002. Oversikt viser 1,10 mill NOK.
	RSA-99/316	RSA-0045	Sustainable Development of Groundwater Sources under the Community Water Supply and Sanitation Programme in South Africa.	4,32	10	Se arkivkode RSA-0045 over.	
	GLO-95/047-15	GLO-0608	Timbuktu Rural Development	7,20	10	Se arkivkode GLO-0608 over.	
	GLO-95/041-503	GLO-0603	Community Based Water Projects	1,32	15	Miljømessig bærekraftig og stabil vannforsyning til lokalsamfunn i Rwanda. Klassifisering OK.	Lite informasjon tilgjengelig på grunn av KNs omfattende søknader som inneholder lite informasjon om enkeltprosjekter.
	1010206		Water proj Genale Donta	1,16	15	Ikke gjennomgått / funnet.	Kirkens Nødhjelp Prosjekt.
2002	AGO-97/014	AGGLO-0632	Rehabilitation of water and sanitation infrastructure	1,69	20	Se arkivkode AGGLO-0632 over.	
	1020429-02		Water and sanitation	4,79	20	Ikke gjennomgått / funnet.	Kirkens Nødhjelp Prosjekt.
	SDN-02/010	SDN-2006	GAP Overga-ngsbistand: Forbedring av leveforhold for barn i Nuba-fjellene	6,40	30	Hjelpe barn i Nuba regionen, særlig fokus på helse utdanning og vann. Prosjektet er multifunksjonelt. Vann bare en av delkomponentene i prosjektet. Fokus er på vannpumpemekanikk og kapasitetsbygging blant lokale innbyggere. Klassifisering OK.	

År	Avtale kode	Arkiv-kode	Avtalenavn	Sum	DAC kode	Vurdering av prosjekt/program	Merknader
2002	SDN-01/002	GLO-0764	Khura Salaam vann- og helseprosjekt	1,79	30	Brønnboring, opplæring av mekanikere, etablering av senter for reservedeler. Klassifisering OK.	Prosjekt av ADRA Norge.
	MWI-02/337	MWI-2003	Water & Sanitation, Bridging funding	4,63	30	Se arkivkode MWI-2003 over.	Se arkivkode MWI-2003 over.
	GLO-01/451-122	GLO-0614	Afder & Liben Water & Sanitation	1,22	30	Bedre vannforsyning for lokalbefolkning i utvalgte soner i Sørøst-Etiopia. Grave brønner og dammer på lavt og enkelt teknologisk nivå, tilpasset de lokale forholdene. Klassifisering OK.	Prosjekt av Norsk Luthersk Misjonssamband
	ETH-95/017	ETH-0007	Water, Sanitation, Primary Health (Woreda Integrated Basic Services)	2,70	30	Se arkivkode ETH-0007 over.	Se arkivkode ETH-0007 over.
	1020512-02		Water supply in Goma	1,00	30	Ikke gjennomgått / funnet.	
	ZAM-99/417	ZAM-0003	Water Resources Action Plan (WRAP)	2,70	10	Se arkivkode ZAM-0003 over.	
	AGO-00/317	AGO-0013	Institusjonelt samarbeide – vannsektoren	4,41	10	Se arkivkode AGO-0013 over.	Se arkivkode AGO-0013 over.
	RSA-99/316	RSA-0045	Sustainable Development of Groundwater Sources under the Community Water Supply and Sanitation Programme in South Africa.	7,04	10	Se arkivkode RSA-0045 over.	
	GLO-01/405-5	GLO-608	Timbuktu Rural Development	4,45	10	Multisektor prosjekt: Økt levekårssikkerhet for hushold i utvalgte landsbyer. Tiltak: Introduksjon av bærekraftige forbedringer av vanningssystemer, etablering av landsbybaserte spare- og lånegrupper, sikre tilgang til rent drikkevann og forbedring av administrativ kapasitet til å forvalte dette, økning i antall barn som går på skole. Vanskelig å vurdere hvor mye av beløp som direkte går til vannrelaterte aktiviteter. Men sannsynligvis relativt stor andel. Skoletiltak nytt i forhold til forrige periode, samt bevilget beløp mindre. Kategorisering OK?	Prosjekt del av rammeavtale GLO-0608 (Care Norge).

År	Avtale kode	Arkiv-kode	Avtalenavn	Sum	DAC kode	Vurdering av prosjekt/program	Merknader
2002	GLO-01/400-16	GLO-0603	NCA / Water Development Programme	2,82	15	Se arkivkode GLO-0603 over.	Se arkivkode GLO-0603 over.
2003	AGO-97/014	AGGLO-0632	Rehabilitation of water and sanitation infrastructure	2,00	20	Se arkivkode AGGLO-0632 over.	
	SDN-01/002	GLO-0764	Khura Salaam vann- og helseprosjekt	1,79	30	Se arkivkode GLO-0764 over.	Se arkivkode GLO-0764 over.
	GLO-01/400-403	GLO-0603	Water and Sanitation (Malawi)	4,32	30	Ikke funnet spesifikk informasjon om prosjektet.	
	GLO-01/451-122	GLO-0614	Afder & Liben Water & Sanitation	1,64	30	Se arkivkode GLO-0614 over.	Se arkivkode GLO-0614 over.
	ZAM-99/417	ZAM-0003	Water Resources Action Plan (WRAP)	1,95	10	Se arkivkode ZAM-0003 over.	
	AGO-00/317	AGO-0013	Institusjonelt samarbeide – vannsektoren	5,00	10	Se arkivkode AGO-0013 over.	Se arkivkode AGO-0013 over.
	1030735		Emergency Water Prepar-edness, Tigray	2,00	10	Ikke funnet / gjennomgått.	Prosjekt av Norsk Folkehjelp.
	GLO-01/400-16	GLO-0603	NCA / Water Development Programme	2,62	15	Se arkivkode GLO-0603 over.	Se arkivkode GLO-0603 over.

Forum for utvikling og miljø (ForUM)
Storgata 11
0155 Oslo
Tlf.: 23 01 03 00
Fax: 23 01 03 03
E-post: forumfor@forumfor.no
Web: www.forumfor.no

FIVAS – Foreningen for internasjonale vann- og skogstudier
Osterhausgate 27
0183 Oslo
Tlf.: 22 98 93 25
Fax: 22 98 93 01
E-post: fivas@fivas.org
Web: www.fivas.org

Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet
Storgata 11
0155 Oslo
Postboks 8810 Youngstorget
0028 Oslo
Tlf.: 23 01 03 40
Fax: 23 01 03 01
E-post: ikff@online.no
Web: www.ikff.no

Kirkens Nødhjelp
Sandakerveien 74
0484 Oslo
Postboks 4544 Nydalen
0404 Oslo
Tlf.: 22 09 27 00
Fax: 22 09 27 20
E-post: nca-oslo@nca.no
Web: www.nca.no

Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA)
Kristian August gate 7A
Postboks 6784 St. Olavs plass
0130 Oslo
Tlf.: 22 36 36 41
Fax: 22 20 06 66
E-post: sabima@sabima.no
Web: www.sabima.no

Utviklingsfondet
Grensen 9B
0159 Oslo
Tlf.: 23 10 96 00
Fax: 23 10 96 01
E-post: u-fondet@u-fondet.no
Web: www.utviklingsfondet.no

WWF
Kristian Augusts gate 7A
Postboks 6784 St. Olavs plass
0130 Oslo
Tlf.: 22 03 65 00
Fax: 22 20 06 66
E-post: info@wwf.no
Web: www.wwf.no